JANUS MET HET DUBBELE VOOR-HOOFD.

D / 8.5

126.

JANUS MET HET DUBBELE VOOR-HOOFD.

JANUS MET HET DUBBELE VOOR-HOOFD,

DOOR KAREL VAN DE WOESTIJNE.

UITGAVE VAN C. A. J. VAN DISHOECK

TE BUSSUM — TEN JARE 1908.

GEDRUKT TE LEIDEN BIJ L. VAN NIFTERIK HZ.

Aan

EMMANUËL DE BOM

deze verhalen.

TABEL DES INHOUDS:

KLEIN SERMOEN AAN DEN LEZER.

Zoo ge, Lezer, zijt onder dezen, die in hun levens-overtuigingen slapen mogen als op een diepe peluw een zat-gezogen kind, en voert uwe gezette rechtschapenheid langs de vaste paden van effene en rots-rustige beginselen: laat dit boek en zijne onbetamelijke grapjes, die storen zouden, van den wrevel dien zij wakker-kittelen, de voldaanheid van uw sluimer en de vriendelijke, maar bewuste strengheid van uwe waak.

Maar is 't, naar mijne hope, dat ik u mocht zien monkelen om een epictetisch boekje der zeden-leer, en, tevens, ernstig zien worden in-eens om 't malve bloemken der plante ooievaarsbek: o, weze 't waar dat ge vindet in deze verhalen de onrust van uw glim-lach en de aandoening van uw ernst!....

— Ge zult ze, deze looze geschiedenissen, door-wandelen als niet zeer-reëele prieëlen; ze door-zien als gebroken perspectieven; ze wegen in uwe hand, al-licht, als helaas holle noten. Maar waar ze u zijn dit ironisch genoegen, vergeet dan uw vermoeden dat ze me konden bewaren, aan mij, gekneed van eigen hand, de liegende maskers van eene, in den grond onbediedende, bitterheid.

En ten danke weze u mijn wensch in deze gelijkenis: dat ge zoudt zijn, bij 't goed-jonstig lezen, als wie, in nieuw-ontwaakte lente van zijn levens-tijd, dwalend ware in eene warande. Nóg vertreden zijne voeten wat rottende blaëren; maar op hoogte van zijn oog staat een jasmijn reeds vol van spichtige knoppen; en aan een donkeren om-draai van de laan: zië, daar blankt en glanst hem tégen het oud-bekende beeld, dat uit een dubbel gelaat lacht en weent te gelijk, van den Romeinschen Janus bifrons; en, is het in wezen van marmer: de prille en jonge zon door-rilt het als frisch en spannend Leven.

1 Mei 1906.

Romeo of de Minnaar der Liefde.

Toen we zijne gast-vrijheid hadden genoten, te dezen male, in zeldzame spijzen en zwoel-aandoenden wijn, en na een korten slaap die zijn ongehuwde staat mocht toelaten aan jonge lieden als wij, — de samen-komst was zonder vrouwen geweest, — toen vroeg de vergrijsde, maar nog schoon-flinke Benvolio ons, of we de gewone schaak-tafelen niet laten zouden voor den ruimen tuin, dien hij wees met rond gebaar en glimlachende oogen, en waar draaiende schaduwen waarden reeds in den naderenden avond, en de water-spelen, zoo ook het loover, geurende en zingende koelte brachten. Wij hadden vreugde in eene gauw-toegezegde instemming, en daalden naar de schakeerende glooiïng af der hoven, waar we hopen mochten, — en ieder dacht aan dit rijk en rustig genoegen, — dat Benvolio verhalen zou.

De groene nacht zou dwalen weldra door dichte plantsoenen. Bij 't neder-treden der wit-blauwende

trappen uit de strakker-stille en verlatene zalen, zagen wij de roode zon, die niet zeer hoog meer was. Zij laaide nog alleen over de kimmen der twee-honderd cypressen die hier zwart-stoffig en onroerend stonden; maar hunne toppen waren, evenals ze gloeiden daar-boven, gelijk zoovele heuvelen asch die smeulen zou in dikke duisternis. De lagere takken lagen als vredige daken over den strengen stam, waar-omheen we vergaêrden, grauw in stillen kring, tot men spreken zou. En alleen Benvolio ging zitten in eene vergulde klaarte.

Want niet zoo dicht-geronnen was de donkerte overal, als onder deze boomen. Er was zilver op de schichtig-rimpelende fonteinen die peerlemoerden onder den water-boog, een felpen kleed van warme groen over effene zoden, en een brand van goud op de Alpen, waar-tegen Verona groeide met gele en purperen vlakken licht, van pleinen en gebouwen. — Zoo, in het diepsel waar we schrompel zaten onder het welven van dompende schaduwing, zagen we laatste dage-gloor klimmen en schieten langs de veel-dorpige bergen, die lichte plekken hadden, en, stijgend, effen werden van éene onnoembare kleur. Daar-onder was, — waar deze tuin, bij trappende orde, in neder-zonk, — de Adige, die de kleur had van staal dat, na gloeien,

aan 't koelen is en watert in alle getaande kleuren van den regen-bogen. Zij was vlug en kromvlietend zoo wij ze, te dezer plaats, immer kenden, klaar boven 't bruine der vele buigende grassen die er groeien, en splitsen de witte wateren bij hunne groote hoeveelheid, hier wassend in haar bed, woning der menig-vuldige alen. En daar-achter, achter de hoogte der bergen, en ongezien bijna, de lucht, angstig-diep en onveranderlijk, met alleen de lijnende paarse fazen. — Aldus zagen wij, in onze vergaêrde en toch eenzelvige rust, ook rusten de stad, aan haren stroom, tegen hare bergen, onder haren hemel; en, was er ijlte in ons omdat geen stoornis kwam van planten of van wezens, dan van een verren vogel die vreemd-fluitend was, we hadden vrede in dit oogenblik, en waren vroom bij 't voelen van 't bezinkend uur....

— Hoe kwam het dan dat één onzer — afleiding ongewenscht en toch verlichtend — ging spreken van smachtend-standvastige liefde! Had de zwaarte der wijnen te veel in hem gewogen, en hij gerild wellicht bij de nachtelijke nadering? Was hij bewogen misschien (een kik-vorsch kwaakte) van eene herinnering door dezen avond gewekt; wezen zijnen vercierden zin de beboschte tuinen, in hunne geheimzinnigheid, op Œnone die smartelijk

Paris beminde; of 't lispelen der bronnen op de schalke Galateia; of de klacht van een nauwgehoorden nachtegaal op het nadere avontuur van een edel-meisje, heette Catharina van Valbone, waarvan Boccaccio geestig en onfatsoenlijk verhaalt in den vijfden dag van zijn Decamerone? Of had het uur en de verteedering van 't samenzijn en 't luisterend noodigen der stilte hem genoopt, te spreken en te verhalen van 't zoete en pijnlijke eener min?....

Wij schertsten — ouder dan hij, en meer ervaren — om zijne Thisbe die, op 't oogen-blik der nadere bijeen-komst, den leeuw haar kleed liet en haar vluchten bij den zelf-moord van haren Pyramus boette; en laakten de kilte van het water waar Hero in verdrinken zou. Maar onze jonge vriend — het zal wél de wijn geweest zijn, en eene onvoldoende siësta — werd gram, duldde geen spot, en wees, ter stichting van elk, op de dichtere en nog niet verstorven gebeurtenis van Romeo's en Giulietta's liefde en dood. Zag men dezer laatste's graf niet in den tuin der nabije Franciskanen?....

Langzaam kwam ernst dan, en zwijgen; — alleen niet op den mond van gast-heer Benvolio. Hij zat daar nog in de laatste klaarte, en glim-lachte.

Zijne lippen waren van dof goud. Hij zei: „Gij hebt Romeo niet gekend, zooals ik, die zijn vriend was." En wij herinnerden ons toen, dat hij het werkelijk was geweest, en te goeder ure; — en, geerend het verhaal dat wij vermoedden, schoven wij nader om Benvolio. En wij zagen, opziende naar hem als naar iemand waarvan men eene gunst verwacht, zijne oogen die glim-puntten in de gaêrende schemering om hem, zijn neus die stond tegen de in-buigende wangen als een boog-pijler tegen een hellenden kerk-muur, zijn fijnen en lustig-gulzigen mond met de over-plooiende hoeken; wij zagen zijn spierige schraalheid onder zijn zwart gewaad, en het draaien der gebaren in zijne witte rustelooze handen. Benvolio was geen oud màn nog, maar hij vergrijsde, en niet vóor zijnen tijd. Wij zagen, vooral, zijn voor-hoofd.

En hij herhaalde: „Gij hebt Romeo nooit gekend."

—Wij luisterden. De avond had een gerucht als van zoeten regen. Zijne woorden klommen en daalden als zinderende bijen. Want zijn stem-geluid was brommend en aangenaam.

— „Ik ben niet steeds geweest," sprak hij, „wat ik tháns ben. Uw eerbied, ik weet het, gaat niet altijd zonder een glim-lach om mijn verduldigden

twijfel-zucht, en dat mijn achting voor de vrouwen me echter nooit tot een huwelijk dwong. Gij vindt me goed gast-heer, omdat ik me op mijn gastvrijheid nooit beroem; gij oordeelt me een goed vriend, omdat geen eigen tucht me oplegt uw raads-man te zijn, ik grijsaard. En uwe ouders, die me nochtans kennen van vroeger, zien mijne gezetheid, en wikken, met instemming, mijn zin der maat. Zoo hebben zij genoegen, mij zelfs de jongsten uwer toe te vertrouwen, die toch ben — laat ons zeggen — een los-bandig vrijgezel, wen hij van banden los is. En ik vind, om den wrével van dat vertrouwen, vergelding in úwe jeugd die glim-lacht om mij .... Zoo verhaal ik ook liefst ú, dat het stichten moge, en wende naar bak-zijde, — al beeld ik me nu ook niet veel in van de les, — hoe wíj waren, en ík die dit vertel, op úwen leef-tijd.

Zoo zou u die arme Mercutio, de spot-vogel, de babbelaar, de dichter die zoo fijn de wetenschap van het verband bezat tusschen werkelijkheid en fantazie, en zóo 'n groot vriend was, dat hij er, de schertser, van sterven zou, — Mercutio zou 't gezegd hebben dat ik een spoedigen degen had, en veel ondervinding in de minnarij. Maar verzwijgen zou hij, tevens, niet — ik hoop het, hoe

zijn goed zicht het nooit hebbe verklikt — dat ik toch steeds het geluk had, bij alle ding eene gelijkenis te vinden die het potsierlijk maakte, of geestig, of aandoenlijk, of ernstig, maar die me in elken gevalle weerde, als een scherm, voor al te dichte nabijheid ervan. En zoo heb ik — wat ik met zorg heb gekweekt voor mijne grijsheid, en thans is de macht van mijn zwakte — zoo heb ik me-zelf steeds kunnen zien in het vlak der noodige en juiste verhouding. Bij 't hevigste drinken — verschoont me — wist ik steeds, uit besef der omgeving en wil er me bóven te houden, te blijven núchter; en zoo werd ik vaak de nuchterheid der makkers, die dreven op hun drift. Ik was van toen af, wat men zegge van mijne snuivende opvliegendheid in rake en ware woorden: een rédelijk mensch. En dat liet me taámlijk vinden, en soms mínder nog, wat anderen, in antithetische en brandende — vaak aangebrande en kwalijk-geurende — beeld-spraak, voor 't hoogste en schoonste roemden. En zóo was ik misschien een kleiner édel-man; — want een edel-man moet niet steeds kalm over-leggen kunnen en practisch zijn.

— Helaas, ware Mercutio maar meer als ik geweest! Want zijne ironie was als eene dunne laag sneeuw

over de aarde van zijn gevoel, dat er des te warmer onder stoofde en gistte. Ziet ge, hij was een dichter die plezier had in koelte: koortsigen houden gaarne ijs in de gesloten en brandende handen....

En ware 't Romeo geweest!...

— Gij weet: wij waren veel te-zamen. Van eigensten ouderdom en broeder-zonen, genoten Romeo en ik dezelfde opvoeding. Mercutio, een Scala, neef dus des vorsten, werd ons bij éen leer-meester toe-gevoegd. Zoo wies onze jeugd in stand-vastige studie; wat Verona aan eigen grootheden had werd ons een nijvere trots, en onze ijver was niet gering ze te leeren kennen en na-volgen, zoo ze daar waren door de eeuwen, 'tzij in Latijn, 'tzij in de gemeene taal. Want onze prilste jonkheid had zich gewend, deze stad, die onzer geboorte, te beminnen als wezende in de schoonste streek van Italië, door het uitzicht, en de oneffenheden, en de bergen, en ook de wateren. En niet het minst, ook in de letteren. Aldus, waar ik geschied-schrijvers, te dezen grond geboren, als zijn Cornelius Nepos en Cassius Severus, of uit lateren tijd, als Paridus en Parisius — minder in verdienste maar van innemende en geestige waarneming — tot onderzoek verkoos, naast ter verpoozing, een Calvus Orator, was de lieve lust

van Mercutio, en zijne nieuws-gierige grilligheid, voor den pronkerig-fijnen Catullus even-goed als voor Plinius kenner der natuur-wonderen, en niet het minst voor Emilius Macer, vriend van Vergilius Maro, hier dicht-bij geboren ook, welke Macer uitblinkt, zoo 't Ovidius getuigt, in zoete verzen over vogelen, grassen en venijnige slangen. Maar Romeo's vlijt ging, hoofdzakelijk, — naast zijn gezwollen neiging voor treur-spelen als die van een Pomponius Secundus, — naar de boeken in de Toscaansche taal geschreven; en onder deze verkoos hij het Liederen-boek en het boek der Triumphen van Francesco Petrarca, zelfs boven de Commedia, die men de goddelijke heeft genoemd, van den vader Alighieri, die, zoo ge weet, zich-zelf, door lang verblijf, tot Veronees miek; want onze stad is steeds vriendin geweest van groote bannelingen, en hunne pleegster, al behooren hare kinderen ook onder de hevigsten der Italianen.

Aldus was ons eigen-verkozen onderwijs; onze rijpende jeugd schakelde 't aan het hanteeren der wapenen onder meesters van groote bekwaamheid, al hadden ze niet geleerd nog een degen-opstoot te maken tot een vraag-stuk van reken-kunde; en bij het oefenen in ons van godsdienstige sentimenten,

in ons onderhouden door een wijs man, Fra Lorenzo, die alleen te kwalijke liefde had voor eigen spraakgeluid: ik wil zeggen dat hij gaarne zich-zelf hoorde redeneeren, en het overvloedig deed, zooals wij hem dikwerf betrapten, als hij voor zich-zelven sprak over het aanbreken van den dag, de onbestendigheid der liefde, of de wisselvalligheden in de menschelijke natuur: arme man die, gaf hij wel eens verkeerden raad of raad die in ònraad verkeerde, de verschooning had dat zijn redekunde toch veel logischer was dan de omstandigheden het waren; en dan,.... hij was fleemend en zacht-streelend met blikken en beweging, en zoo onschadelijk, en een aangenaam zoowel als heilig man, en een goed stoker, ook, van fijne dranken.

Wij werden, in dergelijk verkeer, met dergelijke leiding, — gebonden onderling door machtige en onwrikbare vriendschap, — tot mannen wier vlijt weldra den Staat behooren zou. Reeds noopten de gebeurtenissen in de Stad even-zéer onze aandacht, als onze minnarijen het deden. Ik spreek, wel te verstaan, van Mercutio, die te licht leelijkheid zag waar schoonheid scheen te stralen, en zich-zelven, arme, geleerd had den wevenden worm te zien in 't schitterendste zijden kleed en

te lachen omdat hij, éenige, aan dien worm dacht; maar die in zijn hart weende om 't onbereikbaar beeld dat zijn bloed sneller deed kloppen in de aderen; — en ik spreek tevens over me-zelf die, koeler, niet méer vroeg dan ik me-zelven geven kon. Maar van Romeo kan ik niet zeggen dat de Gemeene Zaken bij hem naast die van Venus kwamen te staan. Romeo — en ik zeg hem deze fouten niet tot verkleineering of uit smaad toe, maar tot beteren luister van zijn edele gaven: zoo meet men de torens aan hun schaduw; — Romeo, die, met zijn rijk verstand, de eerste had hooren te zijn in 't zoeken hoe onlust, die vaak gebeurde, kon geweerd uit de stad, en, van uit zijn gezag, onheil had kunnen keeren waar het zich al te dikwijls voordeed; — Romeo, in zijne dadeloosheid, scheen zich de eenige taak opgelegd te hebben, zich-zelven verderfelijk, van bloot nog verliefd te zijn.

Wat bracht hem tot zulke zwakheid? Had ál te schromige zorg van zijne ouders, waardige edel-lieden die hem vergoodden, bij hem gekweekt al te grooten gril? Verzonken in sonnetten, waar Petrarca in vervloeide, had hij geleerd alleen te leven nog van 't zeep-water waaruit hij de ijle bellen blies van zijn illusies? te teren op 't spel

der vlinderende bijen liever dan op den honing die vrucht is van hun spel? zich te vergasten aan het maal der wòorden en niet te zien dat alleen dàden stevig voedsel zijn? — Arme mol der werkelijkheid, alleen ónder de aarde der echte liefde zijne minnarij-gaanderijtjes gravend, was hem líever het gedícht, dan hadde hem kunnen zijn de vróuw die het had ingegeven; en hij dweepte in zijn warre-bol om de zuiverheid van Francesco's beminde, en vergat dat die Laura moeder was geweest van elf gezonde, élders gewonnen kinderen!....

Arme Romeo! — Hòe 'k ook verliefd soms was, en zocht dan eenzaamheid: toch werd de dreef van zwarte vijge-boomen, die ge daar weet ten Westen van de stad, nooit het gewone verblijf van mijne nachten, noch kweekte er mijn getraan een overvloed van dauw.... Thàns kan ik er om lachen, maar toen had ik mede-lijden om zijn vader, ernstig man, die jammerde om 't onredelijk doen van zijn zoon: hoe hij zich opsloot te elken dage in zijne kamer waar de geloken luiken hem 't sombere van zijn smart zouden verbeelden, en die hij alleen verliet om des avonds te gaan zuchten in het duisterste van 't bosch. En toen ik, zijn vertrouweling — Mercutio was, om te lichten

spot, hem vreemder, — naar de echte oorzaak dierf te vragen van zijn dubben en zijn doen, was zijn antwoord, klaarblijkelijk in die zwarte eenzelvigheid pas-klaar gemaakt tot zulk doel-einde, zóo dubbelzinnig-afslaande en toe voor mijn nieuwsgierigheid en geerige hulp, dat ik spijt voelde om zoo weinig vertrouwen, of denken moest dat een al te groote vaagheid van gemoed hem verbood duidelijker te spreken. En zoo was gegroeid bij mij het vermoeden, dat de dichters hem hadden geleerd verliefd te zijn alléen, op wat hij houden kon voor de Liefde. — Want láng reeds kenden wij hem in zulke ontstelde gesteltenis, vóor wij mochten vernemen dat zijne min een wit had — heette Rosaline —; en waren des te meer verwonderd, als we dat wit zagen keeren, in éen oogen-blik, op Giulietta Capelletto....

— Maar dit eischt het verhaal der omstandigheden. Ik wil het u voor-dragen, vermoei ik u niet te zeer.

Gij zult dus weten dat, te dien tijde — het kan thans veertig jaren her zijn — felle veete Verona spleet in twee vijandige kampen; en men zal u hebben verteld hoe aanleiding daartoe waren de twee elkander-hatende families der Montecchi en der Capelletti onder de machtigste dezer stad,

waarvan de eerste het licht gaf aan Romeo. — Hoe was 't geschil begonnen? Het was zoo oud dat niemand het meer zeggen kon; maar de tijd had het niet gedoofd; want, zooals een schimmelvlekje op een boom weldra over de gansche schors zich breiden zal en laten vergeten waar 't eerste stipje begon, zoo had het dispuut gegroeid, had het geworteld, was het tot telkens-opvlammende toorn en dieper-gaanden wrok zonder verpoozen aangewassen; en niemand dacht er nog aan om eene reden te vragen. Gansch de stad deelde in de wantrouwende vijandelijkheid; en de buurman beloerde zijn buurman ter minste grief, zoo hij het houden mocht met een ander huis dan dat zijner gezindheid. Dagelijks vloeide bloed uit gekneusde schedels, waar de knechts van beide gezinnen hand-gemeen geworden waren. Wij, edel-lieden, vaak ál te onbeleefd, bleven koel en scherp als ontbloote degens tegen-over deze der andere partij, — zoo het dan nog zóo erg niet werd, dat wij ons verlaagden het zwaard te trekken ten bate van 't boeven-slag der dienstbaren die, met weder-zijdsche scheld-woorden en stómpen in lendenen en op neuzen, wel wat gemeen den naam huns meesters aan 't verdedigen sloegen. En tot zelfs de Vorst, Bartolommeo della

Scala, kapitein perpetuëel, — hield zijn stand hem ook buiten de gemeen-plaats van een twist, en 't princiep van zijn macht boven zulke botsing van persoonlijkheden: hij ging, zeer menschelijk, aldra vreezen voor zijne princelijke onschendbaarheid. Was het niet zóover dat men zijne bloedverwanten ging hoonen en verkillen, bij gelegenheid eens opstoots door de oude twee-dracht gewekt; en was hij-zelf met gezag en lijf wel veilig tegen zulk dubbel-vechtend geweld van iederen dag?.... Vorst Bartolommeo was een voorzichtig man als het op leven en heerschen aankwam; wat hij den Staat ook verschuldigd was.

— Nu dan, bij zulke dagelijksche weder-waardigheid, waar het hem gold om den naam eens gezins wiens eenigen erfgenaam uit den oudsten tak hij was; en daar zijne bewonderde schoonheid — hij was blond en hoog-struisch als een Vlaming uit het land van Kadzand, en had blauwe oogen, over-vloedig haar en een vleezigen krieke-mond — zou liefelijk hebben vermocht stiller te stemmen eene gansche bevolking, zoo zijn wil het zijner bespraaktheid en 't dreigement van zijn wapen had opgelegd: in zulke dagen was Romeo, meer dan ooit, verzwolgen en draaiend op-gezogen in den kolk zijner gevoeligheid....

Rosaline, naar wij eindelijk hadden geraden, was toen het kenter-beeld zijner verliefdheid. Wij kenden ze wel, als eene jonge vrouw van zekeren stand, wier naam echter licht knip-oogen verwekte. Al ging zij reeds in een kleed van hoogste fatsoenlijkheid dat, voor wie goede oogen had, niet zoo ondoorzichtig was: Romeo's luim had ze daar-en-boven gehuld in de dichtste pij der wreedste onaanroerlijkheid, noodig bij de inbeelding van eene passie die, natuurlijk, desperaat moest wezen; — en dàt kon, zelfs bij wie zeer verdurend was, slechts een zoet-medelijdenden glim-lach baren. Soms moest de wezenlijkheid aan zijne smartende fantazie wel parten spelen; en men zal misschien niet verkeerd hebben vermoed dat zijne talrijke buiten-huizige wandelingen niet zonder ontmoeting waren, des nachts. Maar Romeo sluierde het aardsche zijner avonturen in het tranen-bepereld en zuchten-bewogen waas zijner verliefde apophtegmata; en zijne beeld-spraak keerde in hartroerende hardvochtigheid, wat zijne eerbaarheid hem oplei te verzwijgen. Wíj echter, zijne vrienden, maten aan eigen ondervinding den graad van eene niet al te moeilijke min, hoe grillig ook mocht wezen de beminde; en Fra Lorenzo, niet vernuftig nochtans en zeer onnoozel in zulke, voor

hem ongewone, zaken, wist al te goed waar zulk bootje heen zou voeren, en dat de haven niet ver-af was. Wat hem dan ook noopte tot herhaalde, onaangehoorde berisping.

Want Romeo was kòppig in zijne verliefdheid; hetgeen ons denken deed, een wijle, dat zij échte liefde was, en dat werkelijk het bleeke en harde en slechte vrouwtje Rosaline hem martelde met ondankbare onverschilligheid en een tegen-stribbelen — dat ons vréemd voor-kwam.... Daarom verzonnen wij remedie. Daar hem de raad op ander wild te azen, zijn blik de vrijheid van een goed oordeel terug te geven, en het vergéten te leeren, ijdel bleef; daar ons pogen om met nieuw vergif het oude onschadelijk te maken, niet slagen mocht; daar onze woorden van wijsheid bejegend werden met woorden van tartenden dollemans-zin en de verzekering dat hij gestriemd, gefolterd en afgemat was — wat echter zijn uitzicht, was het ook tragisch, wel stellig tegen-sprak, — zoo zou dan Rosaline-zelve hem van Rosaline genezen. En wij zochten 't middel dat ze hem afkeerig zou worden, en verfoeilijk.

— Het werd ons voor-bereid in een feest, dat de oude Capelletto ging geven.

De oude Antonio Capelletto was iemand, die altijd

scheen te zijn in gemakkelijk huis-gewaad. Hij was een keuken-piet, en kende de braad-spit vertrouwelijker dan den degen. Hij hield van keuvelen, al was scherts van anderen hem steeds de baas. Hij had een rond gezicht vol genoegelijke toegevendheid; en zelfs een Montécchio hadde hij vergast op de weldaden van zijn kelder, zijn huis en zijne plezierige domheid. Hij had den ijver der gedienstigheid, en wilde, wat het hem kostte, vríendelijk worden genoemd door heel de stad. Zoo hield hij gelag te elken jare in een bal en festijn ten zijnent, waar ieder, die in goeden geur stond, werd genood, en waar men ook buíten uitnoodiging nog welkom heeten mocht. De jongelieden wisten dat daar feest zou zijn voor hunne oogen en 't lichte fleemen hunner lippen; zij ijlden er heen, verzekerd dat hun geen genoegen ontbreken zou aan geliefde edel-vrouwen. — De rekbare en goed-willige nauw-gezetheid van dezen Capelletto — al hadde zijn vrouw misschien anders gewenscht — liet er zelfs eene Rosaline toe, die, overigens, van hem, en uit verren staak, eene nicht was.

Bij gelegenheid eener nieuwe partij ten zijnent: een gemaskerd feest waar Rosaline, naar we vernamen, op verschijnen zou, zochten wij Romeo

aan, er ons heen te vergezellen. Een mom hadde verzwegen dat we waren Montecchi; en we beloofden er hem zúlke schoonen te wijzen, dat zijne geliefde er ware geworden een nacht-pit tegen de zon, een raaf onder de duiven. Ons doel was, hare verslensdheid te vergelijken bij de eêlste botten der stad, die dáar zouden vergaêren; wij wilden hem tevens toonen dat eene verduldige bloem menig-vuldige vlinders om haar heen toelaat; zijn masker zou hem bewezen hebben dat Rosaline niet ongevoelig was voor andere gezichten, dan het zijne. Dus was ons voorstel, dat hij, — hoe ook, en natuurlijk, ongenood, — met ons bij 't festijn, en onder het masker, den ouden Capelletto de eer zijner aanwezigheid aan zou doen.

Niet gemakkelijk was het, hem te over-reden. De luim-zelf, die rotsen hadde geroerd, van een Mercutio, en het te niet doen van alle argumenten door scherpte en geestigheid van elk zijner antwoorden, vermochten weinig tegen de looden kap die Romeo zijnen schouders had opgeleid, van eene — zei hij — weinig teedere, maar ongeneeslijk-overweldigende liefde. En hadden wij hem eindelijk bewogen, niet-tegenstaande het stribbelen van ik weet niet welken droom en een vóor-gevoel dat hij zegde niet bemeesteren te kunnen, meê

naar ouden Capelletto te gaan: hij zwoer er zéker niet te zullen dansen, zelfs niet, was zijne bedoeling, met die zoo wreede Rosaline: wat nochtans ware geweest een goed middel van verteedering, niet-waar? — zoo die wreedheid maar écht was, en écht de liefde van onzen Romeo!... Maar deze scheen zich zóo te vermeien bij 't zinken in het slijk van zijn gewaande smart; er zoo'n plezier in te vinden, al de knoppen van wat geluk had kunnen worden zorg-vuldig te knotten, dat hij genoegen had zich-zelf het dansen te verbieden, wat hem opmerkelijk maken zou, nochtans; en stond er óp het licht te zullen dragen in den optoeht die ons naar Capelletto's huis voerde: symbolieke houding die hem goéd paste, vond hij....

— Het feest was van voortreffelijke ordonnantie, aan lichten, gerechten, en hoofschen dans. Ontving ook Capelletto op eene wijze en met woorden die eêlder konden zijn: zijne gulle rond-borstigheid liet gaarne vergeten de gemeenheid van zijn schertsend vermoeden, dat wie in 't dansen geen genoegen had, dit zeker wijten moest aan likdoorns en ekster-oogen: zooals hij, uit vriendelijkheid en tot aanmoediging der weêr-spannigen, onderscheiden malen zei. — Maar onze aandacht was niet hoofd-zakelijk voor de ontvangst, of de

heerlijkheid van 't feest, noch om het smachtend draaien van de paren, of 't genoeglijk kouten der ouderen langs den wand onder de luchters, of de wijnen en vruchten der schink-tafelen: zij dwaalde, onder het voorzichtige mom, rondom Romeo, zijn zwaar gemoed, en zijn doen tegenover Rosaline. Wij volgden hem tusschen de dansers, zagen zijne onverschilligheid om de schoonste danseressen, en — waren verwonderd, hem in eens stil te zien houden, onroerbaar, nog vóor hij zijne beminde had mogen zien of bereiken... Wat mocht hem gebeuren? Hij trad een dienaar nader, wees hem eene jonk-vrouw, werd met schouder-ophalen beantwoord. En dan, ineens: wij zien hoe zijn oog haar niet meer verlaat; zijn blik waart om haar prillen leest, om de buigende lijn der blonde haren, om de lage en dalende schoudertjes, om de glijdende heup die spant in de witte zijde. Hij zal haar volgen? Neen: maar zijn lichaam plooit naar 't deinen van haar dansen. Hij neigt voor-over waar zij verwijderen gaat. Zij draait traag: zijn blik draait om haar henen. Wij zien zijn lippen open, van hem die ons zelfs niet naadren zag.... En Mercutio zegt júist, als hij me toont hoe in Romeo de lief-hebber van mooie meisjes wel weêr aan

't likke-baarden kon: had hij niet in-éens Rosaline, en zijn eeuwige liefde en smart, om deze nieuwe ontdekking vergeten?

— Wij spreken hem aan, vragen hem schertsend om zijn liefje. Hij antwoordt als het meest-bewerkte sonnet, — níet op onze vraag, maar om te roemen de schoonheid der maagd die daar even zijn opmerken boeide... Arm slacht-offer der schoone woorden! Hij noemt haar een juweel, een duif, wat weet ik al. Reeds vreest Mercutio dat de blik des kenners weêr gaat onder moeten doen voor 't gesnap van den rijmelenden Petrarcist; dat Romeo weêr den lust zijner oogen zal verdrinken in het meer zijner rhetoriek; — al voelt hij verwonderde vreugde, Mercutio, als ik, om het in-eens verwaarloozen van Rosaline. Wèl dachten wij: is dít nu en aldús, die liefde waar zoo zwaar hij onder boog, en thans zoo lichtelijk afgeworpen om 't bemerken van 't éerste voorbij-wendend meisje? Is hij in-éens haar wreedheid moe; wil hij in-éens vergeten dat hij zich mooi-sprakig beloog?.... Intusschen beloog hij weêr zich-zelven met de hachelijkste beeld-taal. „Och," zei hij ons bij deze nieuw-ontdekte schoonheid, „zij leert der toortsen hoe zij breed branden zullen! Ziet hoe ze hangt op de wang van den nacht als rijk

ornaat in 't oor eens Ethiopiërs!" En wij lachten, te hooren zijne bewondering met zúlke onrechtstreeksche woorden gezeid, — maar hadden toch vreugde, daar we meenden zijn hart plots van valsche verliefdheid te hebben geruimd, en naar we zagen hoe jammeren in loven keerde.

Zij wies, onze schertsende vreugde, toen wij merkten hoe hij de jonk-vrouw ná-speurde en weldra, — zij van dansen vrij, — naast haar was en ze tóe-sprak, en voer met haar te nieuwen dans (te dezen met den hoedken: op zijn plaats, niet-waar, bij een Capelletto-feest), al was daar heel dicht bij Rosaline, en al loerde om hem heen de kater-glurende achter-docht van Tibaldo, die zonder masker ging wen hij was van het huis der Capelletti, en meer dan wie hevigen hekel had aan elken Montecchio: een vechters-baas naar de nieuwe wijze, die zich schoeide op Franschen leest en kleedde met Fransche aanmatiging, loensche oogen draaide, een stuggen snor droeg waar wij dezen schoren, en steeds staal-koude handen had; goud-vlieg die brommen kon in vervelendste terging; die de fijne manieren te dien tijde aanvoerde als dringende leger-benden een moedig kapitein; duëllist naar al de regelen, wiens grootste trots het was te bewijzen, dat hij deze regelen kende,

en zou gestorven zijn om dit bewijs te leveren. Ik had reeds, bij vroegere gelegenheid, dezen edel-man, die van zijn adel een bits-gekweekt beroep had gemaakt in vechten en hoofsch-zijn met arrogantie, ontmoet en degen gekruist. Thans zag ik hem keeren om Romeo. Had hij hem voor een Montecchio herkend? Gold het misschien om het meisje? — Ach, hadde ik tóen geweten!....

Gelukkig wendde hij af, op 't eigenste oogen-blik dat wij zagen hoe vriend Romeo het aan-dierf te kussen zijne schoone aanhoorster: vrij-postigheid niet ongewoon bij nìet-verliefden; maar Romeo?...

Toen nu het bal geëindigd was, en wij weêr — nadat de oude Capelletto met de rondste woorden bedankt had voor eene aanwezigheid die zoo schadelijk moest worden, — jonker Romeo, die ons had vervoegd, lach-vroegen hoe 't met zijn minnen stond, antwoordde hij in terug-getogen geest-drift, „dat hij zijn leven in pand geleend had voor de vijandelijkste schuld." Meer zei hij niet, en met zwarte passen ging hij verwijderend. — Speelde dan nog, meenden wij, die Rosaline hem in het holle hart, nadat wij hadden gezien zijn fraaië doening om eene andere vrouw? Of had hij alleen na-ijver willen wekken, en meer laf-koozende liefde, bij de roofster van zijn hart?

Kon hij dan, kòn hij dan Rosaline, met ál haar torve gruwzaamheid, bij niets of niemand in der daad vergeten?....

— Onze nieuws-gierigheid groeide aan met onze verwondering, en onze red-vaạrdigheid, reeds moe, ging weêr overeind, als wij den daarop-volgenden avond met den in zwijgen-gehulden Romeo door oude en verlaten straten, na doode zon, tusschen de koelte van tuin-muren wandelend, hem in eens verloren, daar hij even achter-gebleven was. Wij gingen terug, zochten hem, riepen hem, bezwoeren hem bij 't oog van Rosaline; Mercutio had geen woord te kort om een bits antwoord te lokken dat ons de schuil-plaats wijzen zou; maar.... wie zich niet vinden laat, wórdt niet gevonden. — Wat geschiedde dan toch alweêr met iemand die vermocht zoo opeens te verdwijnen?.... Wij zouden, wachtens zat, ons bed opzoeken: licht smalend om wie, wellicht, genoegen had zijn luimen te schansen in 't tak-werk van een of anderen boom; of te rillen, naar 't eischen van zijn gril, in killen nacht, wijl de veder hem wachtte; — toen we plots, tot ons verbazen, wisselen van stemmen hoorden in den tuin dien we langs waren, en, niet moeilijk, de gezwollenheid en 't weinig-verholen vol-geluid van Romeo, schrankend met stil fluis-

teren, ingetogen, eener vrouwe-stem, vernamen;.... en dezen hof voor dien der Capellétti herkenden.

Wat dan? Dadelijk, onmiddellijk: 't beeld van op de dans-partij; Romeo keuvelend met het mooie witte meisje; 't buigen van leest en schouders bij dien kus; en.... „dat hij zijn leven verpand had aan zijn vijand." — Wij verbaasden dat we niet vroeger Giulietta, ons weinig bekend overigens, hadden geraden aan die schuchtere schoonheid, aan de prille linkschheid der cierlijk-geleerde manieren, aan 't bloode gebaren der jong-lange armen, aan 't wenden van 't ontluikend lichaampje op schromig-schuivende voeten; en tevens in 't vertrouwen van zuivere oogen, in 't vochtig beven van open lippen, en, bij den kus, de schaamte van haar wang.... Romeo, Romeo! —....

— Men sprak niet van haar, dan met teederen eerbied. Hare moeder, die deftig was en zich bij deftigheid nooit vergiste, had haar gekweekt tot een huwlijk-reede jonkvrouw. Maar wìj hadden ze gezien huwbaar uit heel haar schoonheid, met al haar geerige schuchterheid, en 't zwenken van haar leest bij 't vrezig over-geven aan wien haar droeg ten dans. Zij was zeer jong nog, kon worden een veertien jaar. Toch zou ze trouwen, hadden wij gehoord, wel spoedig, en werd aan-

gezocht door een braaf en eerlijk jongeling, bloedverwant van den vorst: den naïeven Paris, dien we soms met ons schertsen prikten, en die dan ineen-kromp als een aarde-worm: want hij had last aan antwoorden, al was hij ook een fijn edelman. Dit alles schoof ons door den geest als 't flitsen van een plots-draaienden degen, als wij daar vernamen 't fleurig fleemen van Romeo's stem,.... in dezelfde woorden die hadden moeten dienen, waarschijnlijk, om te winnen het hart van Rosaline. — Ach Romeo!....

Wij luisterden vlijtig toe. Zijne verliefdheid ging in de probaatste beelden. Nog vóor Giulietta, naar we gisten, had kunnen raden wie zóo belust op avonturen was, dat hij de vermetelheid had getoond de steilheid der muren en de wapenen der huis-bewoners te trotseeren, — maar wordt gevaar niet steeds met liefde beloond? — heette zij reeds, uit goed-geoefenden mond, de Zon van een Oosten, dat was heur slaap-vertrek. En aldus ging het voort: gedachten-goochel in plaats van gevoel, o jonge lieden, en even gevaarlijk als woorden in plaats van gedachten....

Maar hoe zuiver, daarentegen, de simpele fluistering van Giulietta. „Ach mij!" sprak ze; en wij verstonden, getroffen, de bezorgheid om eene liefde

die even nood-lottig had kunnen worden, als onoverschrijdbaar. — Wat wilt ge? Ze was rijp, ze was nieuws-gierig, ze zou beminnen; en Romeo was schóon. Hij heeft haar opgemerkt, vóor zíj hem merkte: is dat niet vleiend? — Hij spreekt haar zeer hoofsch aan: ze bemint hem reeds.

Maar mét de geboorte van haar liefde, wordt de angst gebaard: is Romeo de zoon niet van haars vaders aarts-vijand? Zij aarzelt, weent om dien naam van Montecchio,.... — zij móest beminnen: zij was váardig.... Want elke appel valt bij zijne rijpheid....

— Terwijl ging Romeo's woorden-spel, haast hatelijk. Hoe hij hier kwam? Wel, natuurlijk, op de vleugelen der liefde. Of hij het zwaard niet vreest, mocht men hem vinden? Och neen, maar wel de schichten van Giulietta's oog. En daarenboven, is 't niet beter daadlijk te sneven onder haat, dan kwijnend te leven onder liefde?....

Want ziet ge: zijne liefde belette geens-zins zijne spits-vondigheid....

— Doch Guilietta had alleen gehoord dat hij haar beminde. Zoetelijk beschaamd, bewondert zij hart-kloppend zijn moed, en voelt zich zoo schámel, en toch.... de zíjne. Het moet zijn geweest, in haar, als een klein piep-vogelken: het

ontwaakt, kleppert de wiekjes, tjilpt met een kriepstemmeken van angst en van vreugde.... Zij aarzelt een beetje. Ze is bedeesd om haar vroeg spreken; om heur hart, ál te open, en dat heur moeder....
— En hoe klopt het in hare slapen om beschroomde onzedigheid.... Onzedigheid? Want, ja, heur moeder zou dit wel onzédig vinden, nietwaar, en — misschien ook wel Romeo? Zal hij haar nog beminnen, na ongepaste licht-zinnigheid van al te spoedige bekentenis?....

Of hij! Ziet: daar moeten, meent hij, éeden op af. En hij zweert schallend bij de maan, bij de....

Maar Giulietta is báng voor eeden. Haar vrouwelijkheid vreest, onbewust, dat zij bewijs zijn, vaak, van eigen twijfelen: men vraagt geen hulp bij zelf-geweten eigen-kracht, noch getuigen ter bewondering van eigen daden, dan als men er heel trots op is. — En heel prat moest Romeo wel wezen, dat hij zoo mooi beminnen kon, en zóo naar alle regelen, van dichters en edel-lui gedecreteerd; want steeds en steeds maar wilde hij er eeden op doen.... Wáarbij wilde dan Giulietta, daar hij bij zweren zal?....

....— Ge moet niet lachen, jonge gezellen. Aldus was Romeo; maar gíj, al houdt ge liefde misschien alleen voor eene slechte gewoonte, en gaaft er

niet te vaak aan toe: zijt ge geen mánnen, en deedt ge — al beschuldig ik u niet van even-laffe zelf-begoocheling — bij gelegenheid niet als hìj? Want wij kennen — hebt geloof in rijk ondervinden — buiten het huwelijk dat ik niet bevoegdelijk weet en eene soort dankbaarheid die komt met de oude dagen, geen oprechte liefde dan de dríftelijke, en betooien ons meestal, deftigheidshalve, en bedriegen ons-zelven met wat we hebben begrepen van vrouwelijke teederheid: smachtend verlangen en bange nadering, vreezen en zich overgeven, blijde op-fonteinen en angstig krimpen te zelfden oogenblik, van wat, in zulke antinomieën, misschien de éenige schóone, en zeker de éenige wáardig-menschelijke liefde is, zoolang ze spelen en beven en zinderen blijft in 't teeder vezelweefsel der loutere gewaarwording, als bij de meeste vrouwen dòor-leeft in gansch hun leven, en bij eenige begenadigde mannen in hunne jeugd; maar de jammerlijkste der vertooningen wordt, en de hatelijkste zelf-belieging bij ons die, alle zenuwen af-gesleten, beredenèeren waar andere gevòelen, en aldus met onze hérsenen beminnen, en aldus alleen méenen verliefd te zijn. Mogen wij zeggen, dat wij werkelijk de trilling, den bliksemschicht der inéens-gewekte min nog kennen? Ach,

onze oogen hebben te goed geleerd te schiften en te onder-scheiden, onze onder-vinding kent te goed het schoone uit het leelijke, dat we niet kiezen zouden, vergelijken dus, en dus niet zonder onze réde te werk gaan, — al weze 't dan ook met wulpschen onder-grond.... wat de zaak niet mooier maken komt, noch edeler. — Aldus spreek ik, Benvolio, die geen licht-geloovige ben, en, liever dan het huwelijk te ontheiligen met eene leugen, heb verkozen vrij te blijven van alle liefde, buiten wanneer ik in mij schrijnen voelde den wrangen lust me-zelf eens bespottelijk te vinden; of, natuurlijk, wanneer ik....

— Maar ik keer tot Giulietta terug. Beter dan al 't gesnap van Romeo, had haar geroerd het gevoel dat ze hem heminde, en, al was bij haar de vrees niet dood dat àl zijn beeld-spraak was een mantel om een schim, ik wil zeggen veel leugen om weinig liefde, — maar niet lang toch kón ze daar-aan gelooven: beminde zij hem niet? — zij bevroedde dat alleen, en zoo gauw mogelijk, een huwelijk hier wit en eind-doel zijn moest. Want liefde is voor vrouwen geen spel, of zij zijn slechte, vermannelijkte vrouwen. Zoo ze eerbaar minnen, eischen ze eerbaar besluit. Zijn ze overigens niet steeds practisch op dit stuk, en legt

de bewustheid van hare ondergeschiktheid, hoe macht-rijk deze zij, haar niet op dat ze zékerheid zullen hebben? Want wispelturigheid en fantazie zijn hier meest-al mánnelijke hoedanigheden; al erft ze de vrouw, als weêr-wraak ook, soms lichtelijk over....

— 't Besluit dan, naar we mochten hooren, van 't golvend gesprek, nu gezwollen bij Romeo, dan zachtelijk deinend en vlijend-vliedend en wijlend bij teedere Giulietta, werd, dat ze áf-spraken — na duizend-herhaald vaarwel, keeren en vergeten waaróm men keerde, beiden en schoor-voetend scheiden, en keeren weêr — hoe volgenden morgen het bruidje den lieveling iemand zenden zou, te weten wanneer het huwelijk in kon worden gezegend.

'tGeen ook geschiedde: wij stonden samen, 's anderen daags, ter Plaats, vlug-geestige Mercutio, ik, en messer Romeo, — die zóó van luim gekeerd bleek dat wij er zeer gelukkig om waren, — en keuvelden gezamen, als ons in 't gemoet voer een dikke en glanzende vrouw, zeer rood-huidig en vet-lippig, en met oogen als twee kleine krentedruifjes. Zij had veel spraaks, op heel gemeene wijze, en niet zonder geile ingeving. Zij vroeg om Romeo, na eenigen omhaal, onder den scherts van

Mercutio. Wij dachten eerst aan eene dier koppelaarsters — zij droeg veel klater-goud om hooge borst en korte polsen — die toen niet minder talrijk waren dan altijd; maar zouden vernemen dan, dat ze was Giulietta's voedster, — zonder dat wij de keus ervan bij de deftige dame Capelletta konden goed-keuren. Want deze voedster was eene zeer mindere vrouw, babbel-dol en van ál te lossen kout om gewoon gezelschap te zijn van zoo edel meisje, dat bij haar al veel had moeten leeren, veel raden aan verborgen lusten uit haar gesprek, en zóo heftig — wie weet? — verlangen naar spoedig huwelijk uit hare dubbel-zinnige gezegden. Want was Giulietta zeer verstandig, ze was pas der minne geboren, en, natuurlijk, nieuws-gierig.

Zeer ingenomen dan met haar ẽigen, op deftigen maar toch vriendschappelijken toon — zij was geen dienst-bode! — ging nu het snateren dezer voedster bij de luisterende aandacht van Romeo. Wij zagen, ons verwijderend, dat het ging over ernstige zaken. Haar hoofd bewoog onder wuivende pluimen. Romeo stond als een bloode school-knaap. Er werd een niet-geweigerde fooi toe-gereikt; de voornaamheid-in-de-kleêren der oud-minne groette en boog en groette, tot ze af-voer als een wind-

gezwollen zeil, maar statiglijk, gevolgd door haren knecht; want zij had een waaier-dragenden knecht. — Romeo, hij, stapte huis-waarts, het hoofd vroom in kommer gebogen. Dat moest de af-spraak geweest zijn voor het huwelijk.

— Want ja, tot zulke domheid tóe dreef Romeo zijn liefde-theoretiseeren. Slacht-offer weêr van wat hij zich-zelven heeft wijs-gemaakt; dwepend met eigen dolle minne-waan; één ingebeelde passie thans waar hij, bij ander verloop, zou zijn geweest de braveerende held van een minne-koozerijtje met 's vijands dochterken, is de echte liefde van 't meisje Giulietta hem zóo de meester, dat hij, die toch een mán moest zijn, heur naïef verlangen, echtelijk verbonden te worden, maar dadelijk inwilligt, zonder denken noch wikken dat hij aldus, nood-zakelijker wijze, hun beider ongeluk parmantelijk bewerkt. Want hadde oprêchte min hem niet verbóden, te gaêren over Giulietta's hoofd de wolken die zulk onweêr bereiden moesten? — Maar zijne kop-liefde had het nog zóo-ver niet gebracht, dat ze bezorgdheid waar' geworden om zijne overijld-gekozen bruid! En dom-weg, in plaats van zich-zelven en zich-zelven alléen, offert hij ook Giulietta zijner verliefdheid op, en — zíj gáan tróuwen....

De plechtigheid had, heimelijk, eigensten na-middag plaats: Romeo talmde niet in liefdes-besluiten. Fra Lorenzo leende er toe zijne ál te groote bereidwilligheid, zijne cel en zijn zegen. De man zag gaarne dat Romeo in den echt trad, bang voor wel-gekende onbestendigheid en 't heksend oog van verder-mogelijke Rosaline's. Hij dacht: dat is de veiligheid zijner ziel. Hadde hij maar wat dieper verstand gehad van meer-wereldsche zaken, dan van deze mooi-geestelijke!....

Want zulke avonturen, té dol-zinnig, moesten verkeerd verloop hebben. Het bleef niet uit, en brandde los op volgenden dag reeds.

— Ge moet weten: het zal wel geweest zijn dat verwaande en verwende Tibaldo onder de mom Romeo op Capelletto's dans-feest had herkend, want deze had van hem, in een brief, veel smaad en scheld-woorden, zeer uit-dagend, ontvangen. Prat op zijn hoedanigheid, de verwante te zijn van zoo schoon meisje als Giulietta, en achtend geen beter cement te bestaan voor een veete dan 't bloed der tegen-partij — want het geschil was voor hem wel-kome en dierbare stof voor snoevend gepoch, — nam hij voor persoonlijke beleediging, dat Romeo te zijnen oome had durven verschijnen, en draaien om zijne nicht. En hij was niet

bij foute gebleven, het hem onbeleefd te melden. — Zijn schrijven had Romeo, onachtend of te verliefd, en in allen gevalle te onvoorzichtig, gelaten zonder antwoord. Hetgeen zwaard-sleepende Tibaldo onaardig vond, en niet náliet, op dezen morgen, bij een ontmoeten, Romeo bekend te maken met veel hanerig geschrei....

Romeo, nauw getrouwd, en, na eersten huwelijks-nacht, daar te menschlievend-dichterlijk toe gestemd, scheen geen genoegen te willen vinden in vechten. Liever bejegende hij den aanrandenden tegen-kanter, zijnde thans zijn bloed-verwant, met woorden van, in-der-daad, al te makke vriendschap, die laf waren als eene onder-werping. — Mercutio, aanwezig en, ongewoon, razerig in-éens, wilde het niet langer dulden. Het flitsen van getrokken degen: hij was Tibaldo de man, té plots dat wij, verwonderd en beangst, hem stillen mochten; te hévig, dat hij in te houden was. Wat ik trachtte hunne wapens te vellen, en hoe mooi ook Romeo, zeemerig tusschen-komend, ze bezweren mocht: 't gevecht woei áan met slechten ijver; de vaste pols van Tibaldo dreef 't vluggere gespeel van Mercutio achter-uit; 't pareeren laat dra geen weren meer toe; geen aanval mogelijk, die vooruit treedt; nog alleen wat looze steken nu; — tot

wanneer Tibaldo hem in één stoot, — bij Romeo's onvoorzichtigheid die, war-hoofdig, tusschen beiden kwam springen, geholpen — onder dezes arm van een punt-stoot trof, raak en doodend.... Thans, bij zicht van zúlk bloed, kwam, gelukkig, Romeo's eigen wezen te boven: zijn hart-klop stijgt tot woede; slechts zíjne kling zou wreken wie stierf om zíjne lafheid. — Tibaldo, gevlucht eerst, keert weêr ter plaatse; — maar op geen zoete woorden wordt hij thans onthaald: en fél is Romeo's degen, die, sterk gevoerd, hem tegenjaagt, treft, velt en straffe brengt.

't Volk, toe-geloopen, — onze Romeo, bij geluk, niet zonder verbijstering, gevlucht — bracht ook hier-heen den Vorst (die gaarne zelf de zaken deed der gerechtigheid), nevens Montecchio en Capelletto en beider echt-genooten. Gij weet dat Mercutio was 's vorsten neef; reden om strenge straf op Tibaldo; dat deze viel onder Romeo was hem echter genoeg. Nochtans achtte hij goed Romeo te verbannen, om niets toch ongestraft te laten; al vroeg gravin Capelletto ook voor hém den dood. Aldus was de vorst: een recht-vaardig man, — en het verhaal van 't gebeurde, dat ik had gesproken, was misschien in deele reden tot deze, nog gelúkkige, uit-spraak. Want mijn vriend was

der dood niet noodig, omdat hij gedood had; en 'k hadde hem eerder gestraft om geen vróegere tusschen-komst, vóor 't vallen van Mercutio: de ongelukkige die sneefde, helaas, omdat hij even uit zijn hermetisch stelsel van spottend eigen-weer getreden was....

— Stelt u maar vóor, hetgeen u gemakkelijk is, dat in Romeo's leven in-eens een omme-keer, en een ernstige, plaats heeft. Tot op dien dag heeft hij geleefd in zijn hersen-kas, in de poppen-wereld zijner fantazie, in de cerebrale gebeurtenisjes zijner opvolgenlijke verliefdheden: thans staat hij in eens voor den drie-koppigen Cerberus eener drie-dubbele werkelijkheid: hij is gehuwd; hij doodt Tibaldo; hij wordt verbannen. De eerste wezenlijkheid zal zijn ál te hoog-wiekende minne-vlucht wel wat dichter bij de aarde gebracht hebben, en hem tevens door andere, hechtere banden — die van gemeen gevaar en dichtere eenheid — dan 't peerlen-rag der glinsterende woorden hebben gebonden aan Giulietta. De tweede is nieuw venijn in de vijandschap beider gezinnen, en zal de kloof niet dempen — waarin zijn gedachte-liefde tháns wel ónder-gaat! — die ze scheidt, noch verzoening vergemakkelijken. En de derde werkelijkheid, de banning, de verwijdering van Romeo, maakt die

verzoening gansch onmogelijk; had hij gehoopt dat, na het huwelijk, de macht der noodzakelijkheid, der onoverkomenlijk-bestaande toestanden, hem, met wel wat woede misschien van weerzijds, eindelijk toch den openbaren echt-genoot van Giulietta hadde gemaakt: thans zou zijne verwijdering hem verbieden, stil-aan vrede, en dáárdoor erkenning van zijn huwelijk van beider wege, te bewerken.

— Ge meent: zulke wederwaardigheden maken hem verstandig. — Het en gebeurde nochtans geenszins. Noch het huwelijk dat hem plichten op-lei tegenover zijne vrouw; noch zijne liefde, zijn hóoge liefde; noch zelfs een nacht dien hij met Giulietta door-bracht, en hem dichter nog aan haar moest hechten, deden, dat hij middel schafte om zijn verbanning te keer te gaan. En het ware toch niet zoo moeilijk geweest: hadde ik of ander-man hem niet de schuil-plaats geboden, die hem had toe-gelaten nachtelijk zijne genoote te bezoeken, en over-dag, in 't geheim, openlijke bevestiging van hun staat te veroorzaken? Had ík bemind als híj.... beweerde te doen: ik waar' gewis gebléven. De straf des hertogs noemde ik, niet-waar, eene gelúkkige straf. 't Heete hoofd van Romeo kon dit geluk niet bevroeden. Denkend, misschien,

dat verbanning een goede toets-steen der liefde is, zoo eenige dichter allicht heeft mogen beweren, verkoos hij, niet-tegenstaande min en echt, uit te wijken naar Mantua. — Mantúa is een liefelijke stad, gewis. Maar ík had, ook bij geváar, de gelíefde verkozen....

— Zoo vertrok Romeo. Fra Lorenzo, een man met eerbied voor de wetten, suste zijne zuchtende opoffering met de verzekering, dat hij raad zou schaffen en nieuws zou melden bij een gediensti-gen mede-broeder. En wanhopige Romeo geloofde het, — helaas niet ten zijnen bate. — Vertrouwen, ziet ge, is een goede deugd, als men alleen in zich-zelven vertrouwt. Gij gaat het aanstonds leeren....

Nauw was Romeo verbannen, Tibaldo koeler van wezen en aard, en, even, het openbare dezer geruchten gedoofd geworden, of, naar algemeene mare, vernam men dat rond-borstige Capelletto, die van geen treuren hield, heel precies Giulietta had verloofd aan den rond-billigen Paris. Gij weet het: het was een jongen, wit en zoet als een bloem-kool, en die stoofde in zijne eigen gevoelige zoetheid. Het was een aandóenlijk edel-man, hoe-wel toch een édel-man. Hij had geen uitzicht op eenigen baard, en dus geen last aan scheren....

— Zulk nieuws, van deze verloving, baarde geen verwondering, dan om 't over-ijlde ervan: neef Tibaldo pas gestorven, zou reeds aan feesten worden gedacht? Maar Giulietta's treuren om Tibaldo was — dachten dikke Capelletto en gravin Capelletto die was vol waardigheid, en beiden niets van Romeo wisten — té heftig, om langer uitstel te vergen voor een echt-feest, in der stilte, dat troost wel brengen zou in haar ontvankelijk gemoed. Paris had, zoo-niet aan Giulietta-zelve, dan toch den graaf zijn liefde zóo aandoenlijk bekend, en der gravin zóo een handje te voren af-gebedeld, — hij was daarbij van uitstekende familie, — dat het nieuwe bruidje met hem niet kón dan gelukkig zijn, en haar verdriet wel gauw gebluscht.

Het nieuwe bruidje moet echter, naar mijn vermoeden, niet zoo spoedig bevredigd zijn geweest. — Arm meisje Giulietta!.... En het verwonderde mij zelfs niet, hoe smartelijk het me ook zou treffen, enkele dagen later, op dien voor 't huwelijks-feest bepaald, te vernemen dat men Giulietta levenloos te bedde had gevonden, en naast haar 't fleschje wiens inhoud haar van Paris en van de schande was komen redden. Tegen-stribbelen had niet vermocht den wil van hare ouders te

keeren; 't besluit was genomen, en 't heette: te haren bate;... van haar die vroeger echt-verbond toch niet bekennen kon, dan zoo Romeo dáar ware geweest om man-haftig zijne vrouw te verdedigen, en openlijk te bekennen dat zij de zijne was. — Arm meisje Giulietta!.... Maar Romeo had beter gevonden moed-willig te scheiden, om naar Mantua treurende philosophie te gaan kweeken: het paste hem zóo, te lijden om zijn liefde!

Intusschen zou Giulietta voor hem sterven, offeren in eenvoud een leven, dat hij hadde gered met eenigen moed. Want wát had hij te vreezen, om niet-nakomen van 's vorsten bevel? Was deze niet mild-dadig gezind tegen-over hem, die gewroken had zijn neef Mercutio, en, bij de bekentenis van zijn huwelijk, de veete hadde gedempt die gansch de stad deed razen? Hoogstens ware hij nieuwe verbanning tegen-geloopen, — maar dan ware hij niet alléen vertrokken! En wat kon het hem schelen dan?.... — Thans sliep, hem getrouw gebleven, voor eeuwig Giulietta....

— Althans zóo dáchten wij, en betreurden het, niet wetend toen dat alles was een grapje maar van Fra Lorenzo. Deze man vol ijver en compassie — God schenke hem vergiffenis! — had het verzonnen, als zijnde een goed red-middel

tegen het huwelijk met Paris en de weduwschap van Romeo. Het bevrijdde Giulietta van den eerste, en schonk haar den andere terug. Het was een goede list, bij zijn sluwheid en dienstvaardigheid bereid. Het zou hem dankbaarheid verschaffen, en hij hield er-van dat men hem dankbaar was: het was een zoo goed man! Radelooze Giulietta dan had hij een drankje verschaft, te nemen 's nachts vóor het huwelijk en dat haar enkele uren dood-slaap zou verschaffen, tot wanneer Romeo, door hem verwittigd, haar uit haar graf zou komen redden, en meê-nemen, nachtelijk, naar Mantua. Was dat niet aardig? En zoo eenvoudig!....

Aldus vond Paris, toen hij 's morgens, bij een smokkel-luchtje, met muzieken zijn bruidje halen kwam, 'dat hij haar plechtig ter kerk zou voeren tot zijn eega, alleen het schijn-lijk van die hij zóo beminde (want ik zei u niet dat hij haar zéer beminnend was, en met onschuldige oprechtheid), en hare ouders in veel smart, dien hij spoedig deelde. De bruilofts-disch, dacht oude Capelletto te moeten zeggen, moest nu maar dienen voor begrafenis-maal. Twintig bekwame koks hadden het klaar-gemaakt.... — En Giulietta werd onder veel mede-lijden naar het graf gedragen....

't Rumoer van dezen plotselingen dood ging als een haastig vuur. Het zou weldra den onwetenden Romeo bereiken. Hij vernam, — reeds vóor Lorenzo bericht had kunnen zenden en 't verhaaltje van zijn list, — door een vertrouwden en spoedigen dienaar, die het hem kond miek met meer hijgenden ijver dan voorzichtige bevangenheid.... — Toen hadde ik willen zijn bij hem. Zijne liefde mocht cerebraal wezen: dítmaal stond hij voor die twee-vraag, ze onecht verklaren en al zijn vroeger doen verloochenen, of door-drijven wat hij begonnen was en met Giulietta sterven. Vroeg hij zich-zelven zulk kiezen af? 't Ware àl te spoedige en plotse ontnuchtering geweest na àl te onzinnige roes, dat ik het durve bedenken! Heeft hij éen oogenblik gedacht aan zijne oprechtheid en aan zijne schuld? Ik vrees dat hij alleen zal hebben onderzocht de beste wijze van zelf-moord, en op zijn recht daar-toe, naar Lucius-Annæus Seneca, in 't boek der epistelen aan Lucilius, hem had mogen leeren. Zijn dienaar zei me nader-hand dat hij te dien stonde veel verwarde woorden had, hem hiet paarden klaar te houden, en lang dan sprak over een aardigen apothekers-winkel, waar hij hem binnen-treden zag.

Bij schemeren vertrokken beide uit Mantua, op

draf van hunne dieren. De nacht bracht ze, waar waan-doode Giulietta lag. Romeo gebood Balthazar — de trouwe dienaar, die het mij verhaalde — op hem te wachten onder den kerkhof-muur. Deze, angstig om de verbijstering zijns meesters, deed het geens-zins. Maar hij volgde hem tot in de schaduw van een treur-boom, die hem verbergen mocht, en waar hij zag, hoe in dikke duisternis Romeo vocht met wie daar kwam te bidden, en Paris was, bemerkte hij: de aandoenlijke minnaar die, den degen niet goed gewoon en van bevende verbazing over-vallen, weldra den dood-steek kreeg en geene beeê meer had, dan dat men — arme jongen! — hem leggen zou naast zijne zuivre bruid.... Doch Romeo, andrer droefenis gaarne vergetend, brak, met den koe-voet die hij had meê-genomen, den graf-kelder open der Capelletti, niet zonder nog onduidelijke woorden.... — Wat verder gebeuren mocht? Nauw was Romeo ter tombe gedaald, of haastig kwam Fra Lorenzo hier toe gesneld. Balthazar, beangst ook, vertelde hem 't voor-vallende. De broeder betreedt den trap die in den kelder af-daalt. Zijn stem roept Romeo; roept weêr; en weêr; — te laat: 't vergif liet hem sterven aan Giulietta's voeten. — En déze ontwaakt;.... maar welke bate nog, en te welken

noode? Ze ziet haar Romeo dood, helaas, geliefden Romeo dóod. Waarom moest zíj ontwaken? — Ze had haar dolkje nog....

— De Vorst, de twee gezinnen, de gansche stad weldra, gewekt bij 't verhaal van Paris' page die 't wapen-ontmoeten met Romeo gehoord had, en gauw had verwittigd het gerecht, kwam toe-gesneld, en vond alleen de lijken, en jammeren van Lorenzo, die uit-lei hoe zijn list mis-lukte, en toch alleen had zoen ten doel gehad. Deze, na eenig wenkbrauw-fronsen nog, werd dan ook bezegeld, — helaas, wat laat, vond ik, en zonder overdreven nut: Giulietta en Romeo waren dóod....

— ....Ziet-daar, jonge gezellen, mijn verhaal. — Was dan Romeo, zooals sprake is, het model der goede minnaren?.... Hij was een edele en verstandige jongen, en met goede manieren; een jong en onervaren man, onervaren bij wille, en zeer ontvankelijk van gemoed. Maar hij kende zoo goed de dichters en zoo slecht de beteekenis van het leven, dat zijn ontvankelijk gemoed hem veel valsches voor echt liet houden; 't vertroetelen van zijn ouders verwende hem van de echte bediedenis der wezens en verschijnselen, en zijne boeken leerden hem mooi redeneeren op menig ding waar-van hij niet eens het bestaan en

de wezenlijkheid had na-gegaan. Levend van schíjn, en schijn belevend als ware 't éenige waarheid, had hij weldra geen voet meer in 't werkelijke van daden en gevoelens.... En ware 't daarbij gebleven! Maar 't lijdelijke slijten zijner dagen had hem gemaakt een aard van bespiegeling en betoog. Zijne hersenen wonnen het op zijne zintuigen. De sensuëele die hij was van nature wierd sentimenteel, de droomer zakte weldra gansch weg in 't drab van zijne ijdele denkerijen....

— Deed ik Romeo te kort?.... Hij had zich geschapen tot een heel goed Minnaar der Liefde...."

....Benvolio zweeg. De nacht rilde in ons. Wij zagen elkanders oogen niet meer. De fonteinen kloegen luider. Niemand sprak noch roerde. Er groeide ongezelligheid. Toen lachte iemand.

De vrouw van Kandaules.

De vrouw van Kandaules, melieve, melieve (de avond is ijl, en gíj zijt lusteloos, en ík ben droef en moe); de vrouw van Kandaules, me bittere lieve, was zéer schoon....

Boven 't gewelf van hooge voetjes die stonden op teenen van wit-randende perzik-kleur — en lichte sandalen van rood leder gespten in een karbonkel, die schitterde op hun bogen, — waren de klein-spitse enkels, rozig van de stompe, blijde schokjes der bronzen ringen die ze omsloten, en bewogen, en hadden, bij 't gaan der beenen, klankjes soms van zwaar metaal, en gaven plezierige pijn bij 't zachte kneuzen. En rond-spoelig, maar niet spierig, stegen de wendende kuiten in streng-gesloten gewaden, die talrijk waren, dicht, en alle opmerkelijk wit. Want de vrouw van Kandaules verstond de kunst van zédig te zijn. — Ge moet niet lachen: zedig-blijken is 't schoonste vertoon van zoet wijs-wezen; en geeft het nu

niet onweêrzeglijk bewijs: wie vindt niet gaarne, in een schilderij, fijne natuur-weêrgave, en, deze echt en liefelijk bevonden, wil dan nog denken aan linnen en olie? wie wil niet gaarne gelooven dat deze tooneel-speler, bij juiste stem en gebaren, is Agamemnoon, of Arlekijn, in wèrkelijkheid?.... Zoo wist de vrouw van Kandaules vooruit te treden in voortreffelijke zedigheid, al lieten de dichte en zware draperijen om heupen en borst — en slechts de ronde, volle hals was bloot, met de talrijke peerlen-rangen – raden volmaaktheid, van eene gestalte die u alleen wat klein, melieve, misschien ware tegen-gevallen door eene rijpheid der vormen die allicht zou beurschen. Want, was de vrouw van Kandaules zeer schoon: ze was met de jaren der jeugd ontwandeld, eenigs-zins; wat men gissen mocht aan armen die breed waren, en plat, zoo-niet aan heerlijke handjes zonder éen juweel, maar schoon alléen van de cierlijke, glimmende nagelen. Hare oogen, — onder kort, breed voor-hoofd dat amber-wazig draaide, — waren zwart, maar water-zwart als van starende gazellen; en 't blijft een geheim hoe ze zédig konden blijken. Waar ze, bij andere vrouwen onder-vonden, driftelijk hadden geleid, 'tzij naar smeltend-gloeiende liefde, 'tzij naar mede-lijden

die smartlijk waar' geweest: zíj hield ze ópen, en men schrok noch verloor zijne beleefdheid; want zij bleef schijnen onbesproken-wijs en onroerbaar. En zelfs haar mond, tusschen de rechte witte wangen rood als bloedend vleesch, en die open was en lam van lippen, en werkelijk als moe van razig bijten: hij wekte geen begeerte dat hij u bijten zóu, maar gij zaagt profijtelijk de mooie lijn groeien van één hoek tot den anderen, als een bogen, ontspannen, niet zeer tot schieten geschikt, maar schoon en niet mis-vormd. — En aldus stond haar gelaat, met den strengen neus der koninginnen, in 't lage kapsel van zwaar, duister haar. En het was wel zóo volmaakt — ware 't u ook weêr voor-gekomen zonder úwe zonderlinge frischheid, melieve — dat men er niet aan dacht, dan alléen het te bezien.

— Deze vrouw nu werd zeer bemind door haar echt-genoot, Kandaules, die was een koning der Lydiërs. Hij toonde zich een vurig en veel-sprakig man, en wel-gezind van nature. Bij kleedijen van roode en purperen en overvloedig-gouden weelde, die lieten zijne armen bloot, waar bruin de spieren bultten en blonken en, in wittere elleboog-plooi en breeden pols, lagen, groen en blauw, de gezwollen aderen, droeg hij gouden banden en

kettingen waar hij ze plaatsen kon, en hechten; en om zijn haar dat, lokkig en zwart en glimmend, achter zijne vleezige ooren hong tot laag op de schouderen, wond hij vuur-kleurige linten, die wapperden. Zijne hoog-hakkige schoenen, uitgesneden, toonden de naakte teenen, de groote door een leêren riemken van de andere gescheiden — waar zaten ringen van niet gemeene pracht. Hij omgordde bij gewoonte geen zwaard, hij niet een krijger zijnde; maar zijn gestikte sluier droeg een lang en veerig riet, waar-mede hij, lachend, zijne slaven sloeg, en wees de wendende gebaren der lans-dragers als hij ze, zeer ernstig, vóor hem stappen deed, en wandelen in velerlei bochten en zwenkende gangen. Wegende sieraden lagen en hieven op zijne breed-ademende borst, die kraken deed de zijden keursen. Zijn dikkende buik belette niet, dat zijn tred was jong, en vlugger dan koninklijk. En koninklijk was even-min een baardig gelaat, dat gul leek als eene avond-zon, en lachte met kleine melkige tanden tusschen de dikke wakke lippen, en gloeide in somber-laaiende oogen, en blij wàs in den neus met wonder-bewegende vleugelen. — Kandaules was een man van barstend-schaterende mannelijkheid, die zéer zijne vrouw beminde, en ieder zei, die wilde geven

gehoor: „Ik heb de schoonste vrouw! Ik heb de schoonste vrouw!"

— Voelde hij ook luimen, dat hij haar kletsend had willen slaan, om de vreugd die hij had zulke schóone vrouw te bezitten: hij was voor haar vol teedere vader-zorgen, en verteederd, somwijlen, om zijne zorgelijkheid. Hij deed haar slapen in de koelste kameren, (want in Lydië zal het wel vrij warm zijn), en koos voor hem-zelven de vertrekken waar, ten Westen, de zon het laatst en het zwaarst had gebakeld. Wat, bij een man, een mooi bewijs van beminnende opoffering mag heeten. En hij had voor haar een stoet van de schoonste dien-vrouwen en slavinnen gekozen, en bleef haar nochtans getrouw; hetgeen haar, nietwaar, vleien moest. En schonk hij haar juweelen, die ze niet en nooit en droeg: hij was niet boos en had geen achter-docht; want zijne liefde was zeer groot, en ze bleef branden in zijn lichaam met gelijke warmte, 't is te zeggen: hitte. Zoo bezocht hij haar dikwijls, in hare kameren, met steeds vernieuwde blijdschap; en hij had ze zóo lief, dat hij niet vroeg of zíj hem beminde. Want zij was eene zeér schoone vrouw, — hoewel, voorzeker, niet zeer jong meer....

En ook búiten den paleize beminde hij haar

met fier vertoon. Háar was het, dat opgedragen werden de talrijke feesten waar veel spraaks van was door heel het rijk, en men kwam van tot uit de woestijnen om ze bij te wonen. Zij wierd er — want Kandaules, buiten de gewoonten, hechtte aan hare aanwezigheid, naast hem, 'dat hij haar toe mocht spreken, met fluistering; — zij wierd er heen geleid in gesloten palankijnen, zij en hare dichtste volg-vrouwen, en verscheen der menigte wit en zeer gesluierd, zedigheids-halve. Want aldus (wat ze zich-zelve loochende) deed ze beter begeeren en spijtig zijn, en nieuwsgierig dat ze ware gekomen met ontdekt gelaat.

Zoo waren dan onder haar de spelen: tijgers die krompen onder van-boven-schietende pijlen, en vermakelijk gebrul hadden, tot zij sleepten hun lichaam naar den hoek waar, het gouden oog gebroken, zij zouden sterven; ever-zwijnen die, getergd en verwoed, alle borstels recht en bloed in de blikken, gingen ploffen op menigvuldige, sterk-gedrilde speeren, — en welk gelach als een der lans-voerders om-tuimelde bij al te grooten schok van 't dier! —; of bedaarde beren die menschen-schouderen zeer kalm openklauwden; of 't geweld-zelf der brons-bevuiste athleten, gezonden uit Grieken-land, — waar ook

de zangers te huis waren, die kwamen hier vol schoone verhalen van gevecht; en de fluit-spelers met zoeten mond (maar deze werden minder geacht).

En zij, de vrouw van Kandaules, sprak, bij 't schouwen, geene woorden, maar hare oogen, in de smalle spleet der sluiers, volgden de vechters die schonkig waren en schoon; en, zag ze dan neêr, eens, op den koning: deze dacht dat ze hem zoet toe-lachte achter de dichte doeken, en hij was blijde en aangedaan, en zeer gelukkig. En 't feest, met den avond eindigend: 't gouden palankijn droeg haar, onder volks-gejuich dat Kandaules fier miek, terug ten paleize; — en 's nachts dan, als de maan groen lag in de gaanderijen, gleed zijn schaduw over de weêrkaatsend-marmeren vloeren, naar háar toe, dat hij haar spreken zou, en meêdeelen zijne groote vreugd. Maar vaak sliep zij, rustig-nobel, onder de tweebekkige lamp, die licht walmde. En Kandaules zag ze, en keerde terug, en dacht, dat hij zulke schóone vrouw had....

— En of de Koningin wel van Kandaules hield? Werkelijk, zij hield van hem; wèrkelijk. Had ze hem dan niet de gunst verleend, zijn echt-genoote te zijn? En de vrouwen hóuden van de mannen,

dien ze gunstig zijn: en zoo ziet men er vele ingenomen met zeer léelijke mannen, want 't is van een slechte vrouw, dat ze zich niet en hecht aan wien ze heeft geduld.... Kandaules' vrouw nu vergat gaarne en gewillig dat hij haar, van slavin die 't vlies der schapen tintte en woef, tot heerscheres over zijn hart en zijne talrijke volkeren had geheven, om zich alleen te herinneren nog dat ze hem had gegeven hare jeugd en hare schoonheid; aldus was hare gehechtheid aan hem gróoter dan de gehéugenis dat hij haar wèl had gedaan. En dat was bijna liefde: heerschende liefde, die den beminde gùnstig is. — Maar niet zonder eenige verveling, zooals elk heerschen.

Want zie, die Kandaules: hij was zeer geruchtig. Hij was als een altijd-dolle, gichelende lente-wind in jong geblaêrt, sloeg zijn levendigheid áan tegen de koele kuischheid van hare blanke, dichte gewaden. Al zijne bewegingen vlogen als een aangrijpen: aanslag, haast, op deftigheid; en zijn lach klonk haar bijna als een zeer vernederende oor-vijg. Hij had woorden als peper; en gansch was hij haar eene onaangename aanplekking. Zijne huid glom; zijne lippen waren vochtig. Hij beminde haar zeer, maar niet met liefde als de hare.... Zij was eene zeer schoone vrouw, niet-waar? —

Maar ze had ook, niet-waar, den zin der zedigheid. En ik geloof niet dat Kandaules deze bezat in ál te hooge mate.... Hij was een zònderling man, ja: de vrijheden die zijne vrouw hem te harent-wege toeliet, hadden hem niet van haar verwijderd. Want zijne liefde was gebleven drift, hij niet een man met goed-kalm redeneerende hersens zijnde, noch met zenuwen, als de onze, melieve, vol aangeboren matheid. Hij was een mooi, levend man, en krachtig, en zonder fijne maniertjes: een geruchtig man, in liefde, en zonder sentimenteele ingetogenheid.

— 'tGeen haar verveling was; want zij gevoelde te zeer dat hare liefde was geworden, tegen-over de zijne, een regeerend toe-geven, eene over-gave met mis-prijzen en onachtzaamheid van eene jeugd die loomde, zwaar geworden en rijp. — Melieve, melieve, dat moet treurig zijn, als men afdoend aan 't beredeneeren gaat op 't stuk van minne, waar de andere-beminnende nog bloot leeft van ondergane harts-tocht!.... En de vrouw van Kandaules was niet zeer jong meer in den lichame; zij had zich — niet koninklijk, maar vrouwelijk naar de wijze van die geen verlangen meer kennen — geweven dat kleed van bescheidene, zelfverloochenende deftigheid, (waar ik nu al genoeg

van gesproken heb,) dat zoo passend staat, maar, op uren als déze is nu, melieve, lam maakt, en boorde-vol van leed.... — Ze beminde Kandaules, wel-zéker. Maar in haar groeide een geheim als een aan-wassend en harder-wordend koraalboomken; en, dierf ze 't in den beginne niet goed gelooven: het streefde en porde weldra hare liefde dòor. Het vertakte in hare dagelijksche gedachten. En 't zou hebben gebleken tot in hare gebaren, zoo de vrouwen niet zoo goed wisten te bewaren hun éigen geheim, zijn ze ook kwistig met dat van ánderen: daarin verschillend van de mannen, eigen verpraters.... En dat aan-weldigend geheim was, dat de lichamelijke liefde van haar man, waar ze nog niet van walgen dierf, — want ze lei haar-zelve òp van hem te houden, — haar steeds denken deed aan eene àndere liefde, van meer eenheid naar den geest; van fijneren smaak, al sloeg die smaak misschien over in bitterheid; van beter begrip — jawel! — der zedigheid en der gepaste manieren: geen tumult, geen oproer meer van liefde; maar even-veel genot bij een langen wakken blik, een stil en haast-onverschillig woord, en in den kus-zelf iets vrooms en heiligs.... De vrouw van Kandaules was niet zeer jong meer....

Ja, ze beminde den koning nog wel; maar hij kon worden nooit vroùwelijk genoeg, nooit smeltend-affectief, niet sussig-gevoelig genoeg, — hij had zelfs nooit begrepen, dat de grillen van zijne vrouw hem hadden moeten wezen een heil-volle meter van hare gehechtheid, — dan dat hare liefde niet dralerig keeren zou in eene andere, minder eenvoudig, maar meer gesmukt, en die niet lang toch zou haperen en toeven om uit de assche op te vlammen, vond ze haar wit....

Ze vònd haar wit: heette Gyges. Niet moeilijk, die vondst, overigens: ze wierd haar geboden door Kandaules-zelf, die zich-zelven aldus, zoo 't gemeenlijk gaat, een tegen-dinger schonk. Flink op zijne dubbel-spierige, gespannen en pezige kuiten, was hij rilde toch van af-hangende schouderen en keurig-lijnige armen, en, op breeden hals, had hij niet het edelste kroezel-hoofd, smal en fijn-kleurig, blauw-oogend, en de lippen als een kers, die niet dompten nog in een baard? Zijn rechte neus en zijne kleine schelpige ooren waren zeer jong nog, en zijne stem diep en aangenaam. Lieveling, als kind, van den koning, en schoonste knaap van zijn schoonste slaven-paar, had deze hem laten oefenen, heel jong, in spelen en dravend paard-rijden, en hanteeren van

wapenen, gemaakt naar zijne hand. Hij dan, een jongeling geworden, in de jaren dat zijn stemgeluid aarzelde in zijn lachen en zwaarder werd, en begonnen te koken in zijn hersenen de geboren driften, die angstig maken, werd gestuurd naar Grieken-land, 'dat hij leeren zou de edele kunsten van spraak en zang, en worden een man van gezette geleerdheid, goed-dienstig in den Staat, even-als beleefd in de gezelschappen. Hij ging er heen, en kende de vrouwen, der huizekens van pleizier en andere, en ze waren hem weldra een afkeer; want de zoet-glimlachende wijsheid der Hellenen had bij hem, niet-rijpe en matige Aziaat, gedaan, dat het genoegen van het hekelen hem belette, na korten tijd, te merken de schoonheid die in alles is. Hij leerde er ook de wetenschappen, die heersch-zucht bij hem verhieven boven liefde. Hij wierd een man vol rede-kunde die hàndig draaide en aangenaam, en te zijnen bate stéeds. Ook bekwam hem voornaamheid eigen, en de kunst zijne gedachten te omwazen van cierlijke woorden, opdat ze veel-zinnig wierden.... — Zoodat hij naar Lydië keeren kon, vol-leerd.

— Hij was er de onomwonden bewondering van den koning; want, bij zijne lichamelijke schoonheid, niet geslonken, die deinde in de lijnen van

borst en buik onder spannende kolders, en wies uit smalle knieën naar de bonkige dijen, — en zijne handen waren niet zwaar geworden, — blonk, uit blikken en manieren en 't streelen der woorden, de beschaafde beleefdheid, die tevens wijzen raad gaf en vlijend was. Ook droeg hij kleêren die, niet schitterend wel, waren van schoon-teekenende snede; en zijn zwaard, niet groot, was licht en machtig. Kandaules woog het in zijne hand, sloeg er meê in de lucht, en zijne bewondering steeg er-van voor Gyges, welke wierd hem een vriend, dien hij haast eerbiedig en kinderlijk-blij vertrouwde in al zijne zaken, en leidde tot binnen de vertrekken zijner vrouw, haar te toonen hoe treffelijk en kiesch hij van omgang was.

— De vrouw van Kandaules beviel hem geenszins; althans, eene zekere schaamte tegen-over zijn dor en sarrend eigen-begrip liet hem niet méer toe, (en 't was véel) dan haar te vinden eene schoone vrouw, niet zeer jong meer. Die schaamte belette hem zelfs, uit eerlijkheid, alle complimenten. Hij was onder dezen die, drift te boven gekomen of smalend om allen drift, slechts met harden en gedwongen wille-keur nog vleien kunnen, 'tzij in woord, 'tzij in daad: nog niet laag

genoeg, om hondsch te kunnen liegen, maar zóo nuchter reeds de trappen af-dalend van den bitteren waan dien ze wáarheid noemen, omdat hij zeer diep huist, — benéden al wat hun vroeger lief was, — dat ze nauw nog een klein zerkje blauwe lucht zien, tè klein om het een hemel te kunnen noemen. Aldùs Gyges: er niet erg onder lijdend, omdat hij nog zeer jong was. Het hóorde zoo, meende hij; want de Grieken hadden hem wèl hun levens-scherts geleerd, — die in hem, overigens, was opgegroeid tot grijnzende karikatuur; maar hun schoonheids-min had hij niet bemachtigd, geen Griek zijnde, noch hun vergeten van alle theorie, waar schoons bewondering wekte. En de heerlijkste vrouw, hoe zij tergde, mocht zijn bedenkend vergedachtelijken niet overwinnen.

— Was hij dan van koelen aard? Geens-zins; maar harts-tocht is wég te redeneeren, licht om te scheppen in een minnarijtje: hoogste punt van wat zijne levens-beschouwing toe-liet. Nooit (dan van eigen leer) gefopt, dacht hij met vrouwen wèl te mogen keuvelen, en vond het grappig ze, bij zijne zoete woorden, haast verliefd te maken, al deed hij zelve nooit valsche minne-bekentenis; maar 't scheen hem belachelijk zèlf te verlieven:

daar-voor waren er te veel vrouwen in de wereld, en hij was toch een schóone jongen.... En kreeg drift soms boven-hand: hij was beschaamd over zich-zelf, en lachte om zijne al te gewone menschelijkheid. — Want vreemde kultuur had van hem gemaakt, dat hij dacht eerst dán goed te zijn, als hij 't verkeerde was van zijne landgenooten....

— Aldus verscheen hij der vrouw van Kandaules, die hem zag schoon, ernstig van gelaat, zeer beschaafd, gepast in de gebaren, en hem raadde — wat hij niet was — vol fijn gevoel, in alle zedigheid: een spiegel van haar-zelve; een vermooiënden spiegel....

Melieve, en zij beminde hem, na eenig stribbelen van de rede die zei dat ze toch den kòning beminde. En, omdat Gyges aanvankelijk hare liefde niet scheen te merken, — al droeg ze thans voor hem ontbloot en zeer leesbaar gelaat, — beminde ze hem méer nog; en, omdat Kandaules haar nieuwe liefde niet en merkte (want zij had er een beetje willen onder lijden: dat lag in hare natuur), ging ze hèm haten, met een haat die kankerig-schrijnend dag bij dage aan-wies, en waar-aan ze trachtte niet te gelooven....

— Bezie me die geboren passie, hoe zij

groeide!.... — Toen 't Kandaules was, de eerste geliefde, hoe had zij gesidderd bij de eerste aaien over hare spierig-harde leden van tóen, en dankbaar geheven hare natte oogen, en ze zalig gesloten, en geboden haar mond aan zijn kus, zoo licht, zoo licht in een liefde-lucht vol zoele geuren, walmend om haar, warm-frisch op hare wangen, zíj zoo vrij thans, en zoo blij een koninginneken, dat van alles genoot, van dagen en gewaden en nieuwe juweelen, alsof ze, een kind, er van snoepte, de oogen wijd van stralend heerlijk-vinden. En haar echt-genoot, haar èchte echt-genoot, ze hield zoo stòrmig van hem. Hare vaste armen waren om zijn hals eene kroon, sterk-gevlochten. Ze was van hem; ze was hem erkèntelijk dat ze van hèm was: zijne vrouw, gansch zijne vrouw....

— Helaas, hare armen hadden zich ontsloten, die werden ònvast, en breed.... En dat de beste sausen kóud worden, melieve! — En nochtans was Kandaules niet veranderd, noch koeler geworden, en minder verliefd. Zij had telkens nieuwe juweelen, zij móe van juweelen-dragen; en....

Nu beminde zij Gyges.... Het was heel anders, en zij had eenige schaamte bij gedenken van vroeger. Want thans beurschten zonder lusten

hare leden. Hare schoonheid, die groot was, wierd als die der beelden welke, niet nieuw gehouwen, murwig mergelen en putterig worden onder tokkelen van regen en aan-blazen van wind, houden ze ook de mooie lijnen; en, angstig, huilde zij haast, als ze voelde hoe ze niet meer was véerig van vleesch, en haar lichaam niet langer als van mannen-wordende knapen: En ze treurde zelfs, dat ze niet zoo blìj meer minde, als te eersten male.

Maar des te behèndiger, wist ze, en, daar zij veroveren moest, met meer spel van indringendheid. En moest ze ook vrij-waren alle zedigheid — en zij deed het zonder huichelarij, want het was haar zeer eigen geworden, —: haar oogen, lonkend met ingetogenheid, en 't pronken met cierig doen van handen en gangen, en de buiging van haar stem, — zoo-niet meer frisch lokken van eene uitbundige jeugd die om liefde gilde, — spraken zóo, dat men het wel zou merken, hoopte zij. — Ach, hadde men het eens níet gemerkt! Zij schrikte er-voor, getreden uit eene trotsche vreê, die niet ongelukkig was, om af te dalen in den tuin van een nieuwe liefde die niet heil-rijk zou zijn, misschien.... Zou verveling wel-licht als eenige dochter àngst baren? — En nooit had ze zoo gevoeld dat ze niet zeer jong meer was, al

kamde ze zélf thans heure haren, om te zien hunne zwarte, matte lengte; al bereidde ze zélf het reuk-werk der baden; en koos de spijzen der malen die haar niet verzwaren mochten. Want zij beminde thans met gévende liefde, en niet ontvàngende, en hare ópdringende zorg was, dat men de gave schatte, en naar waarde dankbaar aanvaardde.

Het wierd de eenige oplettendheid harer dagen. Vroeg ze er hem niet recht-streeks om, zij wist, met Kandaules, de gesprekken zóo te mennen, dat hij het zèlf over Gyges kreeg, en uitbundigen lof had over zijne kundigheden: hij was zoo behendig gebleven in 't voeren der paarden over de goudwolkende zand-vlakten der wed-rennen, als hij het geworden was, met zoeten mond te reden over de wijs-geerte van Epikouros (of was deze nog niet geboren, melieve?); hij was jong, maar zijne jeugd schaadde niet zijner wijsheid; hij was schoon, maar zijne schoonheid was nooit aanstellerig pronken. En hij was een zoo bescheiden vriend: nooit beantwoordde hij Kandaules' loven van zijner vrouwe schoonheid, dan met ingetogen eerbied, zeggende dat hij 's konings vreugde deelend was, omdat deze had zulke uitstekende gade.... — Aldus verhaalde en herhaalde Kan-

daules, en zijne vrouw had koude als zij het hoorde van eene bange rilling die dòor haar voer. En ze had medelijdèn om haar echt-genoot, en een vromen schrik om zulke groote liefde, die ze dien Gyges ongemerkt toe-droeg. Och, zoo treuriglijk ongemerkt, zoo jammerlijk alléen beminnend, en zoo schrijnend-laaiend in heur hart dat het haten leerde!....

— Aldus méende ze, en ze was zeer wan-hopend soms. Maar Gyges had wèl àlles gezien: en wat zij deed met geoefende gebaren, waar 't spontane eener jeugd niet meer spreken mocht. Heur aarzelen verdook niet haar verlangen, noch nauwer sluiten van haar kleed dat heur hart er zeer fel onder bonzen moest. En hij vond het wel aardig, aldus bemind te worden, hoewel toch niet gevleid; want zijne ijdelheid heette nauw nog heerschzucht, daar hij smaalde om al 't vergankelijke van wat stof is, en alleen eerde den geest, — wel wat zeer uitsluitend. Toch deed het hem niet onaangenaam aan, die passie hem toe-waarts, van eene vrouw wier schoonheid hij dagelijks roemen hoorde door haar eigen echt-genoot. Er kwam zelfs bij hem eene bedekt-schertsende sympathie voor haar; en, was ze hem nader, dan bezag hij ze niet meer met de eerste onverschilligheid,

maar hij vond het vermakelijk haar met zijne blikken te volgen. Gelukkig sloeg hij deze in tijds neêr, vóor zij om-keek, traag wendend haar hoofd: want zij hadde wel kunnen denken.... — Neen, bepaald, zij wies, zoo-niet in zijne achting, dan toch in zijn goedertieren dulden dat zij hem beminde, — naar-mate, overigens, dat die Kandaules hem sullig ging lijken, belachelijk in zijn wulpsche vetheid, en, wie weet, niet best gepast bij eene vrouw die, was ze ook eene vrouw, misschien toch beters waard was....

Oh, hij droeg haar geene genegenheid! — Maar ironie leert verduldig zijn. En 't was met goed geduld dat hij die liefde om zich liet ranken als een wilden rozelaar, en hij had plezier haast bij de prikken der kleine doornen die waren, bij de koningin, in oog en woord, te elken dage, te zeggen, geheimelijk, dat ze was gánsch van hem, gansch van hém.

— Want, bij zijne gewaande onverschilligheid, wierd háar durven dringender. Er gewierden hem brieven, niet onder-teekend, als-dat een vrouw stierf om zijne liefde. En in zijne kameren vond hij nieuwe gewaden, die hij erkende, hoe hij gezien had dat de koningin ze stikte in de lange na-middagen. En sprak men thans over feesten,

en spelen, hij hoorde hoe zij zuchtte, en, hij roemende een ros of een wapen, zij het hoofd met treurnis in de oogen van hem af-keerde, en niets en zei. En zij scheen hem zeer ongelukkig, — en hij dácht er aan, met nieuwsgierigheid en eigen verwondering, als hij haar lang reeds had verlaten; en die Kandaules, vond hij, was toch heel dom en heel onbeleefd, zijne vrouw aldus ongelukkig te maken. Want het was immers zìjne schuld, dat zij hem niet meer beminnen kon....

Aldus groeide om hem de schietende egelantier van hare liefde, en langzamerhand omstrikte hij hem, en lei zijn leden vast, en miek onmachtig zijn wil. Hij ging, ernstiger thans, ontleden den aard dier liefde, wist wel dat ze niet zuiver-passiesch kon wezen na een Kandaules, giste dat ze zocht ander genot: van den geest, voor zoover eene vrouw geestelijk genieten kan. Neen, wel neen, hij beminde haar niet. Maar zou hij zinken tot de gemeenheid van minne-koozerij, waar de omstandigheden eischten, misschien, van hem eene mannelijke, stuttende vriendschap?.... En dat ze hem beminde was hem geen hinder daartoe; neen: hare liefde hinderde hem niet, geens-zins. Hij onderging ze, alleen nu reeds wat gevleid: gelijk een zieken-diender die wel soms met ver-

veling zijnen zieke op-past, maar hem dankbaar is, al zal hij 't wellicht met wrevel beantwoorden, als deze hem toe-spreekt met zachte woorden van erkentelijkheid. Aldus was de minne van Kandaules' vrouw wel eenigs-zins klemmend-onaangenaam, liet hij ze zonder geestelijk verweer op hem wat dieper inwerken, maar ze streelde toch, en — hinderlijk?.... Neen: hij kon het wel lijden, hoewel hij het toch achtte beneden alle waardigheid het blijken te laten.

— En nochtans naderde hij haar nog alleen als in een schuchterheid: hij ongedwongen-sprakig, vroeger. En waar hij zóo meester was geweest der woorden, aarzelde tháns zijn keus bij alle verhaal, blijkend wèrkelijk verlegen dat ze mochten klinken ongepast. Oh, hij beheerschte zich-zelven nog; bang echter te laten ontsnappen een dier korte, vluchtige merkjes van reikende genegenheid, — bevreemdend eerst en klemmend daarna en lang nog, haast bekommerend en toch zalig na-levend, als de geur van een plots-geroken ruiker rozen, die niet was op-gemerkt — dier wenkjes waar hij gezien had dat ze zoo machtig zijn, ook op wie het schertsen verstaan over zich-zelven.... Daarbij, die genegenheid bestond toch niet!....

— Ze bestónd, en de vrouw van Kandaules

twijfelde niet langer. Hij aarzelig-eerbiedend en behoedzaam thans, werd zij gezellig en lief-innemend. Het wierd haar, in hare zekerheid, met hem een ongedwongen kouten, buiten alle gekeuvel óm dat minnarij kon schijnen. Het was weldoende rust als na eene lastige verlossing; zoelte van den avond na fellen mid-dag; iets echter met zeer indringerige onverschilligheid, eene onschuldige zoetheid na harden van een brand die was gaan liggen, hoe ook niet uit-gebluscht; koelte van een wijn, die toch wel kòppig kon werken gaan.

Zoo, bij dichtere, hoewel vreezige bezoeken van hem, toonde zij Gyges stoffen die ze had laten weven, de breedte er-van een rijk-dubbelen vadem, — en dan, onachtzaam, tegen 't licht aan, de ivorig-dichte doorschijnendheid der onmerkbare mazen. En toen vroeg ze, of Grieksche snede paste bij Lydische gestalten. En — of de Grieksche vrouwen schoon waren. En Gyges merkte dat ze niet zag naar hem, en hij zei dat hij de Grieksche vrouwen nooit goed bezien had; en zij dan, ter zijde, vragend, „een Lydiër zijnde?" antwoordde hij met eenigs-zins gekrenkte fierheid, en toch verlegen haast: „Ach neen, ach neen!"....

Of zij liet bakken lichte pasteien, en, Kandaules aanwezig, proefden zij gedrieën er zoete en kille

dranken bij, en dan roemde zij met ernstig gelaat het geluk der huiselijkheid, bij den man dien men bemint, en alles éen in beider gedachte. En dan lachte Kandaules zonder gerucht, gevleid en zeer verliefd. Maar Gyges had begrepen....

Of nog: er trokken vele slavinnen door de kamer, dragend op het hoofd (en mooi was de lijn, die uit den hiel deinde over kuit en heup, steigend naar spannende borst en graciel-hoekigen arm die boog over den last,) dragend veel linnen naar de wasschende bronnen. En, met witte stem, vroeg de koningin hem of hij er éene schoon vond. En Gyges dorst niet te antwoorden, dat hij het vrouwelijk lichaam haatte, met heusche vrees háatte, zoodra 't niet meer geleek dát van een heerlijken jongeling, pezig-hard gespierd.

En dat gevoel was zeer echt in hem, als een geliefde netel-struik: hij heeft zoeten smaak en brandende verwonding. Het was bij hem gevóel geworden, na, in lange gewoonte, gedáchte te zijn geweest: zonderlinge tegen-natuurlijkheid. Zijn brein had hem eene zìel gemaakt uit het bezinksel van veel en allerhande geredeneer. Zijnen natuurlijken toestand ontworteld, kon hij alleen nog gehoorzamen aan de aangeleerde begrippen die hem eene nieuwe psychische natuur moesten geven....

— En aldus zijn wij allen, melieve, die ons niet verbéesten om bij onzen oorsprong te blijven; want mannen zijn nog meer ingewikkeld dan gij vrouwen, o mijne onbegrijpelijke geliefde....

Aldus dan Gyges. En wilt ge gelooven dat hij er onder begon te lijden?.... Zijne jeugd was een fakkel die alles had uit-geschroeid wat hij, aan gedachte en opvoeding, niet uit Hellas had meê-gebracht: en hij was dom blij geweest, dat hij kon lachen, zonder dringende begeerte, om de vrouwelijke schoonheid, en hij vond het innerlijk-weldoend. Maar thans: hij wist die vrouw van Kandaules op hem verliefd; hij moest ze haten; ze moest hem ergeren om hare pappig-beurschende schoonheid (en te elken dage zag hij béter dat ze niet zeer jong meer was); hij voelde zich haast vies dat ze hem beminde. En toch was hij onzalig, dat hij alleen die vrouw nog in gedàchte en óm de gedachte mocht lief-hebben. En die ergernis, en die onzaligheid: ze waren hem, vormings-wille, een wreed plezier, en 't genot van pijn-gevoelen.

— En nochtans, besefte hij wel, was zij zijn leven niet gansch vreemd meer; niet meer gelijk een beeld-werk dat men goed en met belangstelling beziet, en er later over na-denkt, maar dat u geen tranen zal laten weenen om zijne

afwezigheid, of mede-lijden gevoelen, over-peinst men de treurende uitdrukking van gelaat en gebaar. Het was — al beminde hij ze werkelijk toch niet — geworden, bij wijlen, een bitter denken aan haar, iets als haar te verweren, gedwongen en toch genegen, tegen.... Hij kon niet goed zeggen tegen wát. — Ja, maar die Kandaules, die was toch lomp-belachelijk;.... al moest hij dan weêr, sarrend en wrevelig, zich-zelven toegeven dat hij en zijne vrouw wel best bij elkaêr hoorden: zoo'n saterige bosch-god en die meesmuilend-schuchterige nimfe....

— Aldus verwijlde hunne weifelende verhouding, en de stilten waren lang die gaapten in de gesprekken: zìj, hare liefde op hare lippen als een roode morgen-bloem, wijl ze, de oogen neêr — en hij zag het rag der fijne blauwe adertjes over de schalen die somber-schaduwig wimperden — stikkend, lankmoedig en gelaten, met lang gebaar, verhaalde in 't linnen, dat kleurde van hare zijden draden, de daden van een ever-jacht tusschen de oplijning van twee schoone palm-boomkens; maar hare liefde liet ze haar lippen niet ontvallen; — hìj, Gyges, met drogen monde en weêr-zin om zich-zelf, plooiend zijne beenen onder zijne zitplaats, en angstig, — en bang voor eigen antwoord,

dat zij bekentenis uiten zou.... Zoo draalden de dagen, Kandaules weg, die zijner vrouw Gyges liet, haar te vermaken: want eindelijk had hij hare verveling meenen te merken. En wie zou, dacht hij, haar beter onder-houden dan fijne Gyges?....

— Tot, op een morgen, de gebeurtenis zou zijn, die beslissen moest....

Voor-bereid of toevallig?.... Maar wie zegt dat in 't een geval of in het andere de zuiverheid van het gevoel ware grooter geweest, of minder? En roeien vrouwen niet steeds naar de uiterste oevers, waar mannelijke voorzichtigheid, overdenkend, wijlt in de goede midden-vlakte? Want vrouwen, in laatste schurkerijen, handelen nóg buiten alle beginselen, geen menner hebbend dan onmiddellijke gewaar-wording, zonder gevolg van toetsen en bespiegelen, of rijpen tot gewogen gedachte....

— Zoo vond, wijl hij binnen-trad om den groet, die hem te elken dage was als eene wassching van kil water, maar niet onaangenaam, en hij gewoonlijk wierd ontvangen in ordelijke cierlijkheid, bereid sedert lange geerende uren, — vond Gyges, daar ze snikkend lag, lang-uit, op een rust-bank, 't aangezicht in kussens gedoken, nauw in 't gewaad

der nachten en onaansprekelijk van diep verdriet, de koningin. Hij naderde, onbewust in snelle passen, en, verteederd-angstig, wilde zeggen: „Gij weent, meVrouw?" Maar hij vond zich-zelven terug, sprak geen woord, en bleef staan op afstand van drie ruime stappen. Hij zag, vermisnoegd, in-éens, de schokkende lijn, bij 't snikken, van hare heup. En hij ging verwijderend, om-ziende toch, als zìj wendde het hoofd, toonden oogen fonkelig-brandend na heet weenen, open-drogen mond, vuur op de lage wangen. Dan trad hij weder haar toe-waarts. Een gebaar van heur arm deed schuiven naar den elleboog de breede plooi-mouw. Hij hield niet van dikkende armen.... Toen deed ze haar oogen toe, en zuchtte.... Hij bemerkte op mat-marmeren plaveisel de schaduw van een blaadje, die bibberde.... En hij had toch mede-lijden.... — De dag was vol melkig-onschijnende zon; onder de dagen éene zooals hij ze lief had, dat ze hem niet over-heerschten of mieken gedachtenloos. Hij was hier-heen gekomen, gemakkelijk in eene lichte geaardheid, over de binnen-plaatsen. Er zong een vogel, en hij dacht aan droeve Philomela, zonder schamperheid in zijn luim.... Toen vond hij háar, dat ze wéende....

— En zij zuchtte: „Ach Gyges, Gyges!"....

Eéne harer handen haakte aan den boven-rand van haar kleed, dat schoof en bloot liet een deel van de borst. — En stil begon ze, met hikkend zwelgen van haar keel: „Ach, dat we ons eigen onheil voor-bereiden 'lijk een veroordeelde zijn eigen doods-hemd!.... Was ik niet gelukkig? En wat had ik mis-daan om het niet langer meer te zijn?.... En thans, zoo gansch alleen, zoo gansch alleen!...."

Ze zweeg, en zag ter zijde Gyges aan, die vol bedremmeling was. En ze verhaalde, doffer, met strakken blik: „Heel den nacht was Kandaules hier. Hij mocht licht-brandende wijnen hebben gedronken. Hij was zeer, zéer verliefd. Ik was als zijn kindje, en hij zag niet dat ik me weêr-spannig hield. Waaróm? Ach!.... Hij vleide mij, had woordjes die me haast deden weenen. Hij noemde mij zijne schóone, schóone vrouw. En ik was als met den dood in de leden, en ik kon niet antwoorden; niet éen gebaar.... Hij sprak van u met vreugde; van ú, Gyges. Toen barstte ik uit in snikken.... o Gyges, Gyges!.... Hij wilde me sussen, stak al de lampen op; wilde luide blij zijn, 'dat ik het wierde.... Maar.... En hij is heen-gegaan, met heel veel spijt, Gyges. — En ik heb zoo'n koude nu".... En zediglijk dook ze weêr haar schouder. Ze zweeg. — Gyges, met hangende leden, niet

roerend, zag in zijn brein op-eens een bespottelijk tooneel van oud-wordende Kandaules welke tot zich haalt de dikkende koningin die afwendt een pruilerig mondje en schudt het loggend lijf als een weêr-barstig school-kind. En dan, dat de koning verschrikt óm-loopt, niet vindend vuurkeien voor 't verlichten der kronen. En dat hij dan heen-gaat, Kandaules, heel lastig, maar toch met verdriet.... — En zìj. Ja, ze was toch niet zóo belachelijk als hìj.... En bij 't denken aan haar, vergaat zijn plotsche lust tot proesten. Hij heeft weêr mede-lijden; en, wen zij hem met tranen-blinkende oogen beziet, zucht hij half en gaat, in pijnlijke verlegenheid, zitten.

Hij vond geene woorden. De toestand scheen hem nu niet uitbundig-geestig, zoo hij hem bij anderen waar' vòor-gekomen. Hij zuchtte andermaal, half. Hij schoof eenigs-zins nader, en hij zag dat ze had opgehouden te weenen. Hij hoestte even. — Toen herbegon ze, zeer kalm, zonder hortende stem, en wreef eerst met den rug der hand over oog en wang:

„Gij wist toch alles; gij wist toch alles, Gyges, die mij zoo goed moet begrijpen. En — ik weet wel dat alleen uit éerbied...."

En Gyges knikte, ernstig, haast gemeend.

„Maar nu.... Ik kan het niet meer dulden. Hij is me rechtstreeksche pijn. Ik kon hem lijden, vroeger, maar nu is hij mij schrijnend lijden. En zijne haren zijn zoo vet van reuk-werk.... — Hij bemint me. Hij heeft geene bij-vrouwen. En 'k heb schaamte dat ik hem haten moet. — Hij omvat uw polsen niet, of krenkt u. Zijn kus brandt schand-merken in uw voor-hoofd.... O Gyges, waarom verhaal ik u dat, gij die het hebt begrepen? Maar ik weet: kieschheid; hij was uw vriend.... Hij is uw vríend, gíj die míjn vriend niet dorst te worden.... Maar ik ben ongelukkig, Gyges, en — om Kandaules alléen? Men laat geen vaten leêg, die edele olie bevatten, of zij kraken en barsten. En wie liefde kende, vráagt liefde.... o, Had ik hem dan tóch bemind? Maar 't was zoo anders, ik zoo jong nog, dan. Verschoon me. Thans eerst ken ik de schoone diepe liefde, als stille vijvers onder dicht geblaêrt, en zelfs de mane zal niet ontdekken...."

Gyges dacht: „Die vrouw is als de knollen der look-plant; ze hebben wit uitzicht, maar lang-nabijtenden smaak." Maar hij zei niets.

En zìj speelde verder met hare stille zinnen als met spoelen over een wevend doek.

„Kandaules was schoon en goed.... Wees niet

kwaad.... En ik was zoo jong, niet-waar, en onervaren, en niet kennend me-zelf. Zijne liefde was een glim-lach naar mij, en ik vertrouwde. Zijn harts-tocht was vol teederheid, toen hij me in 't eerst voor vrouw had. Hij was als een vader voor een zwakkelijke dochter, maar fier dat zij mooi opgroeit. Hij kon lang mijne hand, in de zijne, vleien als een kuprisch poesje, en ik ril bij dat denken, en dat het me zoo onuitsprekelijk gelukkig miek. En ik was.... — Maar thans, ja Gyges, thàns? En wiens fout?.... Ach Gyges!...."

Ze schoof nader en lonkte. Gyges vond ze geméen; dacht er toen aan dat ze eene wolle-kleurende slavin was geweest. Hij ging zich afvragen op dat oogenblik waaròm ze hém nu toch was gaan beminnen.

Zij ging weêr te woorde:

„Gyges, gij...."

Maar hij, plotseling rijzend, met veel moed:

„MeVrouw, ter stoeterij, voor 't kiezen der paarden van den koning, wacht men." En groetend, ging hij, ter rugge gezien in zijne volle lengte, met veerig-spannenden tred, hoofd recht, niet ómziende.... Zìj, verbijsterd eerst: toen haalde ze de schouders op. Dan zwollen tranen, zoel-smakend, in hare keel. Zij ging weêr weenen haast. —

Maar ze liet de dienst-maagden komen, en deed zich dicht aankleeden. Waarna ze verdween in de haar verstrekte zalen, en bleef alleen.

— Gyges, zij verlaten, dacht lang nà. 't Geval kwam hem niet al te vreemd meer voor. Maar het was toch als ging hij in een nieuwe lucht, voor hem alléen; als een naêren krans ijlte om gansch zijn lichaam — of somwijlen, ook, in ongeziene wolken. Hij dacht nu maar na, bewuster langzamerhand.... De dag was nuchter-blauw gebleven, zonder overtollige zon of schaduwen, tot tegen den avond, dat het licht den hemel uitgudste over de aarde als 't laaiend bazalt waarvan men rotsige steenen giet, en pal blaakte ten luchte, en zwart-rood, als de over-glans van eene verre stad, die afbranden zou....

Toen wiesch Gyges zich zorg-vuldig. Hij trok àan een blauw-stalen kolder met goud, dat hem goed stond, en rood-lederen hand-schoenen, hoog over zijne polsen. Zijn zwaard liet hij af, en koos, onder de nieuwste, zijne nauwst om de kuiten spannende riem-laarzen. Zijn helm blonk, dien hij had van een Grieksch veroveraar. Zijn gelaat vond hij, ten zilveren spiegel, deftig. — En hij trad, met hart-kloppende zekerheid, naar de vertrekken der koningin.... Het licht lag er, vierkant

en onroerend, uit de hoog-zijnde venster-gaten, op den omlijstend-purperenden marmer-vloer. De duisterheid wierd ondoorzichtig reeds in de hoeken, en zoo ook was ze in 't hol der deuren. — Dáaruit trad de grauwende bleekheid der omsluierde vrouw van Kandaules. Traag stappend, langs de lange zaal, ging ze bij beurte in vlakken laaie verlichting en ondompende donkerte. Gyges zag het vreemde tooneel; en, daar hij, melieve, dien avond op bespiegeling was voorbereid, dacht hij: „Hoe zijt ge thans naderend als 't ziele-beeld van heel uw geslacht, o vrouwe, die beurtelings klaar als de hevigste waarheid, en zwart als 't meest-onpeilbare geheim gaat voorbij ons mannelijk leven!" En hij was tevreden over zich-zelven. — Niet, echter, zonder eenige onrust, als zij, zeer nader, hem toonde een glim-lach vol zoet verwijt en smachtende vergiffenis.

Hij stond, den helm op den linker arm, zeer recht; dacht niet noodig diep te groeten. Zijn haar waasde in een rossen licht-krans, van de zon achter hem. De koningin vond hem schoon. — Hij begon:

„MeVrouw...."

Maar zij, met een teeken, dat hij toch zou zìtten. En ze ging liggen op de rust-bank van dien morgen.

Lang-bedachte woorden, naar de beste manier, sprak hij dan:

„MeVrouw, ik vrees, u niet verkeerd te hebben begrepen. Ik meen te hebben bemerkt dat ge mij een vertrouwen toedroegt, door het oordeel, hem-nadeelig, over de liefde van uw echt-genoot vermeêrderd met een over-gave, die me vleit, maar die 'k niet dieper wensch te ontleden, daar ik schrik voor u-zelve, meVrouw."

Zij glim-lachte met lippen van „ik weet het toch béter". Die lippen krulden en toonden tanden. Zijne rethoriek trachtte te ontrollen verdere perioden:

„Ik ontleed ze niet, tevens, meVrouw, daar ik vrees, ook, voor mijne eigene begrippen. Ik ken u overigens te goed, dat ik niet weten zou hoezeer we zelfde meening hebben over het menschelijke, dat men (verschoon me) liefde noemt. Gij hebt er walg voor geleerd door oefening, ik afkeer door nadenken. Wij beiden zijn jong, meVrouw" — en hij boog, wijl ze haar oogen sloot — „en hoe zou ik dan niet vreezen onbedachte en te haastige.... laat ons zeggen: vertrouwelijkheid? Want alle zekerheid is immers betrekkelijk, al ben ik, in mijne overtuiging, weinig bang voor eigen zwakheid. En toch, en nochtans.... — MeVrouw,

er is dan nog de voorzichtigheid, en niet alleen om óns-zelve. Men moet niet roekeloos wezen, is het ook goed vreesachtigheid door twijfel-zucht te vervangen. Zoo moesten we maar Kandaules, eere zij zijn naam, geen achter-docht doen krijgen; niet uit angst voor kastijding om verkeerde daad of gedachte, maar omdat we toch hóoger staan, meVrouw, dan de minnarij. Gij staat toch, meVrouw, bij ervaring, daar-boven, niet waar?; en ik door opleiding. Hoogstens eene goede vriendschap misschien?.... Maar, aangenomen dat onze jeugd gepantserd zij," — hij boog, en zij sloot andermaal hare oogen — „is deze niet bedriegelijker, zelfs, dan liefde die dan nog, is zij ook verachtelijk uitermate, den vasten onder-grond heeft der dierlijkheid?.... En die onder-grond, meVrouw! Spreek gìj mij van díen onder-grond!.... — Ach, liefde, vriendschap;" — en hij voelde het bloed stijgen naar zijne wangen, — „meVrouw, ik bid u te gelooven dat ik, zeer gevleid, verblijf uw goeden dienaar, een steun in al wat u moge over-komen, policie voor wie u storen mocht, en de verkleefdheid van iemand die niet eens meer in den plicht, de géestelijkste der deugden, gelooft, maar, uit slaven geboren, er zijne fierheid in stelt een sláaf te zijn die béter is dan zijn méester." —

En, bij deze laatste woorden, boog hij nìet.... Hij herinnerde zich toen dat hij de helft niet had verteld van hetgeen hij had voor-bereid, en bedacht dat er gaten moesten zijn in zijne rede....

Zij rolde driemaal het zwart-omhaarde hoofd, van de éene zijde naar de andere, in het kussen. En nadat ze, half-gram, luide had gezucht, in bitse verveling:

„Maar, dat de koning dòod waar'...." sprak ze.

Hij had eene rilling. — Het was nu vrij donker al: Oostersche duisternis. 't Wit van hare oogen was als heel verre albast-omschanste lampkens, zooals het daar schijnde....

Toen, Gyges, weêr op zijn gemak, na een poosje dat hij 't verschieten van het avond-licht had opgemerkt, en lollig was geweest om zijne siddering:

— „Wenscht meVrouw misschien niet veel meer dan een veranderingetje?"....

Maar nú klonken hare woorden ongekleurd-diep in de donkerte, die stáêg dikker wierd:

— „Zie, dáar denk ik nu reeds tijden aan. Zìjn dood, de wensch ervan, is misschien 't eenige wat mij om ú laat streven. Tenzij weder-keerig.... Weet ik?.... Maar" — en zij had drie holle snikken — „ik heb er genóeg van.... — En dan: gij zoudt een schóóne koning zijn, Gyges, en een

echte, en niet die man van aalmoezen, stok-slagen, en andere nukken."

Zij zweeg, en Gyges zweeg ook. Het duurde lang. Toen stond hij op. Zij zag zijn groot zijdebeeld rijzen tegen de duister-klaarte van een venster-vierkant. Ze zei:

— „Nu, vaar-wel. Denk er niet aan dat ik vannacht veel verdriet zal hebben."

Hij antwoordde niet, aarzelde eerst, ging dan hoog-hielig, geruchteloos, de kamer uit....

— Op de binnen-plaats zag hij, bronzig en groenomavond, Kandaules en een scherp, kort-rokkig fluit-spelerken, dat hem wees — waar hij aandachtig over boog — hoe men, ter melodije, de gaten stopt der fluit, beurtelings. Gul zei de koning hem, opziende, en hij ried zijn open gelaat:

„De nacht brenge u de droomen die 'k me-zelven wensch, o Gyges."

Hij antwoordde eene weder-bezorgdheid, met halve stem. En — dacht toen aan de ijselijke vermoording die het zijn zou, met bloed op de handen, een avond als dezen, de open mond van Kandaules zwart, de nagelen der vingeren gesloten in 't gescheurd vleesch der hand-palmen, zijn glooiende baard naar den hemel, zoo hij lag....

— Dan ging hij, met gelijken tred, naar zijne

kamer, en slapen. Hij hoorde nog drie fluit-tonen, en den geruchtigen lach van Kandaules. En, na zorgvuldige uitkleeding, lei hij te bedde.

Maar hij sliep toch niet. Hij dacht, weerde hij ook de gedachte, dat hij toch een nogal aanneembaar koning zou zijn. En die vrouw van Kandaules was dan toch nog zoo kwaad niet! En had hij misschien niet juist het tegen-deel van zijne meening gewauweld, van avond?.... — En dan, hervormingen waren hoogst noodig: de akkerbouw!.... Kandaules was toch wel een goed man; maar de fluit leeren te spelen, op zíjne jaren.... — Men kende het treur-spel weinig in Lydië: goed in te voeren, tot opleiding van het volk. Maar vooral: het leger....

— In drie dagen zag hij de koningin niet. Hij verbleef in zijne vertrekken, en was norsch met zijne slaven. Hij had er drie. De eerste was groot en schonkig, en zette alle vrouwen na, en had glinsterende oogen. Hij was mak en blij-aardig, en Gyges hield van hem om zijne machtige schoonheid, en vreesde hem eenigs-zins. De twee andere waren schrompelige wezens, die hij minachtte, en vond te zijn als wratten....

Een vierden dag liet de koningin hem boodschappen dat hij komen zou. Toen had hij echten

angst, en ging. Zij had een peilenden glim-lach om hem te ontvangen, en zei, na zijn buigen:

„Kandaules is drie nachten terug-geweest hier, tot aan dit slaap-vertrek. Maar mocht ik hem nog ontvangen, Gyges?.... Zoo keerde hij telkens. Ge weet waar zijne kameren zijn? Ten rechter-vleugel, ja, ten rechter-vleugel.... Ze morren in het paleis: hij gaat veel om, tegenwoordig, met een jong fluit-spelerken, dat zijn gunsteling wordt, bepaald. En hij blijft me getrouw, want iederen nacht komt hij.... — Zie, Gyges, ik heb geene geheimen voor u, maar, ernstig, ik kan hem niet meer dulden.... Móet ik nog?...."

Gyges voelde eene groote verdrietige verveling. Hij beminde die vrouw toch niet?

„En dan," ging ze smachterig voort, „kan hij me begrijpen?.... Ach, ging hij maar eens eene verre reis doen! Gij zoudt de Heer zijn, Gyges. Verwonderlijk toch, en dat ik het me eigenlijk niet zoo gedwee kan voor-stellen: gìj koning.... Maar ge kunt niet denken hoe ik hem verfoei!...."

Gyges zei niets. Toen was het plots als heet water dat in haar opkookte, en driftig in-eens:

„Maar zijt ge dan toch doof? Spreek! Spreek!.... En ge wenscht toch hetzélfde!"

En zij naderde hem, de armen bloot wier zoelte

hem dichter toe zwoelde, de oogen in geen verholen vuur, de lippen nat. Hij hield ze, bleek geworden, tegen, voelde met open hand-palm het deinen der borst. Hij zei, met een verwijt en niet veel meer:

„MeVrouw, meVrouw!"....

Zij barstte in snikken los, zonk neêr in de kussens.... Weêr borrelde een lach in hem op, dien hij gauw toe-dekte: 't is toch eerder vervelend!.... Dan zou hij maar, aarzelend echter, vertrekken Maar hij keerde terug, en, met oneindig mede-lijden, — ja, dacht hij, uit mede-lijden voor die vrouw die zijne hulp noodig had, — maar met eene plotse bibbering, en stil klapperen zijner stem, die sussend was, tevens:

„Wilt ge dan dat het weze van nacht, dat ik hem...."

Het was hem als zonk hij in een put. — Zìj antwoordde niet, maar de snikken zwegen. Stilte. Ze zag niet naar hem. En hij ging heen, — gelijk de moordenaars uit een melodrama, melieve. Wat toch de goede-manierdheid doet!....

— Dat was te ure van den mid-dag.. Hij wist niet hoe het hem mógelijk was, appetijtelijk te eten van een schaaps-bout, opgediend van den schoonen man, die zijn slaaf was, en heette, eenvoudig, Anèr. Die Anèr zei hem, ten male, dat de koning had laten vragen, of hij dien na-middag

met hem een rit deed. Gyges antwoordde koeltjes en zonder ontstelde stem: „Ik zal er heen gaan."

Hij reed dan, met Kandaules, op hooge witte kleppers, den hun-omstralenden dag door, die roodde, allengerhand, naar den safranigen avond; en bezijden hen sprongen als spannende bogen de wind-honden, die hijgden in tong en jagende flanken. Zoo naderde de nacht, die Kandaules niet zwijgen deed. Zijne stem schalde, die verhaalde:

„Gyges, ik heb de schóonste vrouw. Maar welke grillen doen, dat ik haar niet mag bezoeken, nu dàgen reeds? Zij is zwart-moedig, Gyges; gíj moet ze genezen, Gyges!"

En steeds kwam hij daarop terug, tot nijdigmakens toe van Gyges, die hem niet meer antwoorden dierf, of 't ware geworden, gewis, gevecht van bitse woorden.

Zij kwamen, gelukkig, ten paleize; en Gyges kende geen avond kouder dan deze. De lucht was èene huivering. Zijne handen wierden klam, die hij in-éen wreef. Hij dacht: „Wat ga ik nù beginnen?" Zijn kort, goed zwaard hing aan den muur, dat hij niet áan-zag. De riem ervan was in rood leder, rijk bestikt, en hing in zwaren wrong, met om de kromming witte licht-glansjes en een spel van gouden stippels.

Hij hoorde nog de klare stem van den koning, die bevelen gaf aan de stal-knechts. Daarna zijn stappen naar de drink-zalen, hij neuriënd. Zijne stem naderde als een zwerm van trillerige muggen, ging dan weêr verwijderend. — Gyges meende met wrevel: „Hij zit in de zwoele wijnen; en van nacht...." Toen wilde hij niets meer denken, zat weldra, loom verdoofd, zonder aandoening. — De gezegen nacht klamde door de opene ramen op zijne schouder-platen. Dan zag hij in zich de vrouw van Kandaules, in den vorm en gestalte der spelende danseres die, geworden hem haast lastige geestes-bezetenheid, draait rondom den buik van alle grieksche vazen: éen knie geplooid van een been dat teen-tippend is, en 't hoofd, onder zwaren haar-dos, wendend zijlings, en de dubbele fluit op ongelijke hoogte. — Gyges zei bij zich-zelf, en vast-beraden: „Het zal toch voor die vròuw niet zijn!"....

— Toen was het zeer laat reeds. De kilte was als ongeziene schimmen in de kamer. Zijn geest werd in-éens scherp-koud, helder als ijs. Hij klapper-tandde. Zijn strak-werktuiglijk opstaan deed kantelen de zit-bank, en 't gaf hem een angst van druipend zweet. Hij greep zijn zwaard; het hecht was krissend-ijzig....

En hij spoedde nu over de binnen-pleinen, versuft wel en toch zoo zéker van zijn doen, áf op 't licht dat blikte uit de slaap-vertrekken van Kandaules.... Zijne linker-hand verzekerde het zwaard in zijne rechtere. Hij trad in door de altijd-opene deur, en weldoende zwoelte sloeg hem tegen.... De koning lag, snorkend, op zijn buik. Hij zag 't gelaat niet, dat rustte op den gebogen arm.... Dan klopte zijn hart met felle moker-slagen; maar hij koos toch voorzichtig-goed de plaats waar hij treffen moest: links, derde rib, naar onder. Hij dacht toen, ja, hij dácht toen, dat het toch onbegrijpelijk-zonderling was, hoe hij.... — En dan, als in eenen plots-wervelenden roes, plofte het zwaard niet ver van de béste plaats.... — En Kandaules had noch gil noch zucht. Maar hij was dood....

— Gyges, nu, was kalm, en vertrok, niet omziende, onbedwongen. En onder-weg overlei hij, hoe het háar te melden. — „Dadelijk maar," dacht hij. Maar toen kwam toch eenige verveling, om eene onbetwistbaar-kwade daad. — Ach, die vrouw verfoeide hij toch, eigenlijk, eenigs-zins. Ze wierd oud; ze was dik; en tranerigheid....

Hij trad de zwarte reeks kameren door, die heller en heller wierden, naar dichter wierd de kamer der koningin. En dikker woog de lucht der

reuk-werken.... Nog één deur-gordijn: zou hij het lichten? Hij hoorde zoet prevelen van stemmen.... Dan wies er in hem zùlke treurigheid....

— Hij dorst binnen-gaan, en

Daar stond ze, naakt, dat ze hem verwachtte, met reikende armen en scherp-rooden mond. Alle lichten waren aan, die befletsten haar wit lijf. Eene slavin wiesch haar, hande-glijdend over de dikkerige leden, in geur-water. Zij droeg alleen nog, om de rozig-gekneusde enkels, de onontsmeedbare bronzen slave-ringen.... En ze glimlachte, en draaide met der borst, en ze zou spreken....

Doch Gyges had een gil, en hij riep, dol-zinnig:

— „Maar gij zijt náakt!"

En hij vluchtte, in den nacht, die onroerend was vol sterren....

....Gij wéent, melieve? — Ach, ween toch niet, al is de avond ijl nu, en gíj zoo lusteloos, en ík zoo pijnlijk-moe.... Troost u, melieve, troost u....

— Want, toen Gyges drie maand regeerde, koning uit-geroepen zijnde, en hij bezocht de koningin geen énkel maal: toen liet deze hem vermoorden door den schoonen Anèr, zijn kloeken slaaf. En

deze wierd de zeer-mannelijke echt-genoot van die Kandaules-vrouw.

Dezer naam vermeldt noch Platôn noch Herodotos. Heb ik u gezeid dat ze Gunè heette?....

— Gij wéent, melieve?....

De zwijnen van Kirkè.

„Aldus dan," — zoo boog naar nieuw gebeur 't verhaal van Odusseus-vol-listen, ter zware tafel van weidschen Alkinoos en te oore van de nederige Arêtè, daar hij aan-zat in het maal der vergaêrde Pheaciërs, waar de zaal glom van bruin-gouden en blak-blauwe glanzen; en zijn gebaar, uit wijzende hand, ging rustig worden van stiller zakken en verschikken in de purper-blankende plooien van zijn gast-kleed, en zijne holle stem was zoel, zoet en geniepig-aangenaam als late wijnen; — zóo, bij dalenden dag zonder geluiden, noch buiten noch hier, dan van een verren zinder-wevenden krekel, terwijl ten dissche koelden de wegende gebraden, en zwegen de genooten, en lieten, van luisterende aandacht, verschalenden drank en geurloozende spijs: verhaalde verder, met brons-lichtend gelaat dat bewoog in mond-spieren en schichtende wit-vlakkende oogen, maar kalmer nu, Odusseus, die sprak:

„Aldus dan, o Alkinoos, nèeg zwarter de vochte nacht te uitersten Westen-rijke van Okeanos, en, ontstegen lang geen stralen nog het Zonne-hoofd, de rozen van een nakenden morgen zouden bleeken van open-zijgende blaêren welhaast, waar rijzen zou, later, Hêlios met het felle haar.

„De nacht-uren door-waakt in de diepste en duisterste genuchten, zíj dan eindelijk moede in haar tenger, warm-maf wegend lichaam, zoo sliep ze thans, Kirkè, ter diepte van mijn plat-vereende knieën heur smachtend-treurig hoofd, waar paars brandde, áan tegen den twee-bek der zwakkere lamp, het uitstaand kroezel-haar; gelijk ze liggend leunde, lam tegen mijn schenen, daar ten grondé, in haar donker-geweven gewaad dat, door-schijnend, liet aan mijne oogen witten zonder glim de prille dijen en de hooge punt-heup vol geheime kunde, en toonde bloot de voetjes die laag boogden naar de krommende schelpe-teenen, en, berustigend, dook eíndelijk de lastig-ademende borst, die ze had als van een zeer jong meisje.

„Ik, in den killen elpen-beenen zetel heel recht, — verlaten lang de zwoelige rust-bedden, en ónbewegend 'dat het haar slapen niet en stoore, zat; en mijn vlakke rugge-vleugelen drukten, effen en naakt, ter ijzige lene, die zoel wierd van mijn

zitten. Mijn vaste leden, al rilden ze niet, waren klam-koud van den nacht, tenzij ter plaatsen waar schrijnend duwde, ten knie, de elle-boog die 't hoofdje schoorde en het haar breidde als een schaduw-kroon van lauwheid, of waar aan-zonk de linkende zijde van machtige en machtelooze Kirkè. Mijn blikken wijlden wijd open, die geen slaap en kenden, en íjl mijn geest, bij ónziend staren in de kamer, hoe alles onverschillig stond, met de rechte roereloosheid der nachtelijke voorwerpen. Er was dijzigheid onder mijne staande voeten. Ik en dacht niet. Verloren allen lust, zag ik de slappe vluchten der zilveren vleêre-muizen, gestikt in de zacht-dunne weefsels van het kleed; en, nuchter zonder honger, de mond strak in zijn holle en donkere droogheid, gevoelloos voor de rijzende vocht-koelte van mijn baard, en nutteloos mijn groote handen, wies me geen lengen uit het hart toen 'k weteloos aanschouwde, door 't lange raam ter zee, die verre bleekend ging en niet en zong, de rechte reeke van ons zwarte schepen, hun zeil gelíjk gerecht ter kimme en welvend in 't vaal verwitten van de eerste schemering, en hun bekken, met éene scherpe lijn van weifellicht, om-hooge. En 'k had geene aandacht voor de smalle strepe lucht die groende, noch, de oogen

weêr in de zaal, voor 't goor-witte matten van de slaap-koets. Eene schaal lag, die trossen druiven goot. Er wiekte een laatste vlam uit het vat der reuken. Wéet ik? Ik zat als een beeld, als wie zich nauw herinnert te hebben geleefd, en bleef niet te naken, zelfs, voor 't snorkens-wrijvend wroeten der zwijnen, mijne mákkers nochtans: de borstel-ruige, bruin-rossende zwijnen die rood waren aan 't wit der knorrige oogen, hun snoet bewogen met de zwarte gaten, en laschten harde kaken aan de logge bolheid van hun lijf dat dóorwoog op den schuinen loop van hunne voorste pooten....

„Ik wist ze, van daar ik ze óndenkend hoorde, in 't zerp-gedrenkte, gist-walmend stroo der naaste stallen, waar, over de goor-wakke wanden, nooit zon en was, dan door 't hart-vormig gat der deuren. Zij waren er talrijk, en schuurden slijpend langsheen elkanders flanken; en geene zeugen waren onder hen, maar twee jonge glimmend-zwarte luipaardinnen die ze niet en bezagen. Te naderenden avond had ik ze, droog-korstig hunne schelpige en grijze hespen en bloedig blanker de lage plooien van den flankig-zinkenden buik, (en Kirkè, tippeteenend, liet wegen een handje op mijnen schouder) door de licht-teekenende opening gezien, hoe

ze zaten, de meeste, als de oudste onder de evers, gebogen de ruidig-schubbende slijm-snoet, met schuin-torven blik; en, minder in hunnen getale, deze die gingen met over-zijds rugge-wiegen gelijk één-jarige loopers doen op vluggere pooten; en enkele sliepen, moede en maf als liefde-zatte minnaars, — en ik lachte stil-zwijgend, (zoo-als Kirkè, onklaar, me toelachte,) bij zulk grappig en schrikkelijk zicht.... Ik zag ze, hoe ze me woedend bezagen, hun ronde snuit open, die kwijlde; en, was hun beeld vergeten aldra bij 't festijn van fleemende meden en kruid-wijn van zwarten druif, thans, gewekt weêr van hun borstlend wroeten, wies het, in mijne ijle onverschilligheid die alleen wat kilte voelde, als den opgelegden last van een liefst-verméden medelijden. Het waren, immers, mijne broeders, niet-waar, en offers aan wreede Kirkè. Maar ah, rechte Kirkè-vol-genuchten, en ik, Odusseus, een mán toch, eerst!

„— Het festijn was rijk geweest, en subtiel. De zon, geslonken, die groen alleen nog, en zilverig, schuivende lijnen lei over 't zee-geweef, geworden als 't gewaterd kleed eener weeûwe: nu hadden de toortsen de wanden aangestoken, en 't wuivend spel der vlammen gewekt de eêlsteen-kleuren aan de rotsige hobbeligheid der binnen-zaal, die glom

in de zeven verven, bij beurte of te saêm, van Iris de goud-gewiekte, waar ze reist in haar dauw-beklamde kleed. Toen, terwijl mijn lippen smaakten, luttel, van gebraad en zwellende vruchten, en méer mijne oogen van glans-oogige Kirkè-toovenaresse, zoo had ik niet getoornd, over-mand, noch rekenschap gevraagd, maar gelachen, haast, en zéker genoegen gehad in 't verhaal der gast-vrouw met de magere armen, hoe zij mijne makkers, stap-aans gekomen op bochlende dijen, vierkant het gelid in den hoogen morgen die blankte om het geweer van helmen en van speeren, gekeerd had — en zij en zei niet hóe, noch waaróm, maar had eene bitterheid in hare diepere stem — elk naar zijn ouderdom in beere-zwijnen van onderscheiden jaar. En toen ik vroeg: waarom niet míj dan, die, van zelfde reize gekomen en zelfder aard, geen verdiensten had dan de hunne, toen had ze me door 't lage raam, dat opende op den nacht, den duisteren schim gewezen der Nikè, die wies, hoog-vleugelig, te voor-steven mijner eigen snebbe, en gesproken, ja, profijtelijk, over liefde.

„'k En wete de woorden niet meer, maar voelde wel, ter stonde, dat ze me was een meesteres in de vliegens-reede listen. Zoo deed ik bescheid haar alleen in goed-gewogen, vooral in bij-stemmend

antwoord. Het geviel haar, zag ik, goed, daar ze vlugger slurpend ging van de schalen zwaren wijns; en hoe glommen hare oogen! Ik bleef in mijne nuchterheid, — waar ik, bij 't drinken, nuchter blijven wilde, — niet echter zonder warme vreugde in mijn hart; want ik was, vergeef mij, lang gespeend geweest van zulke pleizieren.... En zij sprak als eene lang-geleerde klachte. Zij haalde uit zuchten tonen als van den vogel Philomela. Het was als het nachtelijk stevenen van een boot op het zwarte water, en de stuur-man heeft een zacht licht en een oor voor de warende winden; en, zijn de winden góed, zoo zal hij neuriën een lied uit de vaderoorden, — maar in ónrust. Zóó sprak al schooner Kirkè met den rooden mond, soms tragisch-blijde in-eens, dan weêr verzorgd-subtiel haar taal over de woeling van duistere gevoelens: weldra, ook, — terwijl haar vingeren nijdig waren, die plukten, druif voor druif, een wijn-tros, — hare woorden gemeten op onbegrepen beelden; waar haar blikken, onder zinkende brauwen, mij-waarts schoten, als knallende kolen, een schicht die moede scheen van aarzelen. En al miek haar dubbel-spelig doen geen angst nog in me wakker, — gelijk ik zat, overigens, als een wel-gedane eter die luistert naar eene niet te dichte muziek, — had ik geen

vreeze nog, voldaan waar ik haar wél begreep, voor de klachte van haar schitterende tanden en het branden van hare oogen wier kleur ik niet en kende: ik zal niet loochenen, nieuwen adem te hebben geblazen als wie te lang heeft neêr-gezeten, toen haar wegende moeheid mijn leuk nieuwsgierig-zijn noodde de twijfelbare rust der lage bedden te deelen....

„— Ik zal staken hier 't verhaal der nachturen: het ware zwoel als een wonde die rijk bloedt in den donkere; en de herinnering toont het me met liefelijk gedenken niet alléen; want, Kirkè was eene vrouw van over-geweldige krachten. Eenige verpoozing liet me, nu en dan, 't onprofijtelijk bedenken en wikken toe van weinig-begrepen toestanden; daar ieder voornemen, overigens, wierd gesmoord in eene vaak wreede omarming met hard-drukkende polsen. 't Was haast, ja, dat ik zou báng worden; want ik had me-zelf belogen, toen ik lachte bij me-zelven om de gezwollenheid van hare woorden in ons vóor-nachtelijk dialoog. Ik hadde gehoopt, aldra, dat Kirkè zich zou vertoonen wat meer een gode-geborene, dan dezen eenvoud van eene mensche-vrouw... — Toen was ze, gelukkig, van Hupnos overvallen, als een kindje geworden voor mijn, niet zeer toegevend,

mede-lijden, en ik had me, eindelijk — de moede liefde-koets verlaten — weêr mogen gevoelen, hoe nevel-omwonden ook: Odusseus Laërtiades.

„Thans bleekte de nacht naar een komenden morgen. Geen sterren meer, noch de maan: een schijnbaar-grootere zwartheid die ten hemel het licht vóor-bereidde. En in de kamer de twijfellooze vreê niet meer der nachtlijke eemzaamheden, maar, haast, een angstige dijzigheid en de huivering die komt als alles gaat ontwaken. Er wiessen zacht-kriepende geluiden. De borstel-ruige varkens wroetten. Kirkè, te mijnen harden schoote, sliep. En ik zou haar wekken weldra (zoo dacht ik) en aldus verlossen mijn verveelde knieën; tevens meenend dat de tijd van een wel-gemeend afscheidnemen, — zonder verder bejammeren van verloren zwijne-makkers of over-wegen van al te gevaarlijke eigen genade en genieten, — gekomen was, nu rijzen zou de dag die ons, de over-blijvenden, na goed-gesproken compliment, op mildere zee zou voeren naar betere streken, — als déze is, o Alkinoos, — toen ik vernam met nieuwe, verbaasde ooren, (uit welke verte van een droom, uit welke scherpte van een werkelijkheid?) een zang, een wonderen zang, vol woeste vrouwe-dierlijkheid, na, hadde men gezeid, een nuchter over-leggen; een

zang als van den nachtegaal, zou ik zeggen, die schoon is wen noodzakelijk en wreed haast wen natuurlijk; een zang vol onbetamelijkheid, o vrouwe Arêtè, en die kwam, lispelend eerst en daarna uitdrukkelijk-verhalend als eene aanklacht, uit den roerenden mond van Kirkè die het maar niet scheen te gevoelen, onbewegend als ze lag, de witte handen tusschen de gespannen knieën, de schouders scherp, en 't hoofd en 't uitstaand haar warm over de lastig-halende borsten. Zij sprak als uit lustelooze noodwendigheid, maar met de klem van het onontkomelijke. En was ze ongemanierd, Arêtè: ik verzeker u dat ze leek, in hare woorden, eene vreemde Sibylle, en niet uit liefhebberij.

„En — vergeef het mij — zij sprak, in 't wréedere, deze woorden:

„„— Zwijnen!....

„„Ach, neem me niet kwalijk; maar, al ben ik nog in de dertig niet: ik kan me reeds verdiepen in de gevoelens die, onderstelt men, een meisje van zestien jaar heeft of hoorde te hebben;

„„Zwijnen!....

„„want, al ben ik eene ongeleerde godin: in mijne zin-tuigen geniet ik de wel-daad van goedgeschoolde levens-begrippen;

„„Zwijnen!....

„„en zoo mag ik, onder waar-borg van zulke zedelijkheden, met klem en echtheid, — al schaden me soms in eigen vertrouwen en eerbied enkele, helaas natuurlijke! afwijkingen van 't pad der onschuld, — van me-zelve getuigen in volgende zin-sneden:

„„Zwijnen!.... — o, In aller-eerste plaats, en eenvoudig, overigens, aangenomen: lam-lendig aan zich te moeten gedoogen dat men de scheppende onder-geschikte zij die wél een wereld teelt, maar níet zonder 't pochend en onachtzaam behagen van eene gemakkelijke manne-vreugd die op u-zelve keert in wrangheid na enkele stonden; te weten dat men wél de gelukkige moeder is, maar níet zonder den hoovaardigen wil van een overgankelijk vader; dat men alleen iets ís, hoe men ook over hem gebiede, dan onder 't gebod van een héer!.... o Zwijgen, zwijgen van alle blijheid, en krijschen alleen van brandende oogen, waar ik zijn wilde, o Man, eene Vrouw uws-gelijke...

„„Maar ten tweede, en erger:

„„Zie, man, de deuren zijn toe, en de zonnehemelen. Er is de stilte in ons beiden — ik durf het verhopen — en 't verholen-matig jubelen van eene duister-rijke en ernstige liefde. De avond-

spijzen zijn ongeurend, onder de lamp, die walmt noch duister is, maar meet over de effene tafel de rondte van haar schijnen. En wij spreken met schaarsche woorden, o man, — schaarsch, ja, al is tusschen ons de onoverschrijdbare haag niet van een verklarens-vaardig huwelijk, noch de drenzige knaging met kleine tanden van een onsmakelijk-geworden vriendschaps-band — over de onverschilligste schikking van mijn nieuw kleed, en of, ten markt, bij-voorbeeld, gaan koopelijk zijn de kreeften: futiele praatjes. Gíj zijt vriendelijk-ernstig, en ík gevoel dat ik, eindelijk! in mijne liefde kuísch zal kunnen wezen, gelijk, meisje van zestien jaar, had behooren te zijn mijn geerige nieuw-gierigheid in 't onderstelde huis mijner moeder, waar allicht jonk-mans kwamen.

„„Ah Zwijnen!.... Maar, waar ik bood als eene boorde-volle teile melk, daar 't teêre schelpje alleen van een strijkend roze-blad het storten had gemeden, een liefde die, zonder de geringste belooning, wilde zijn een zalve, of dergelijks, voor mannelijke levenswonden; waar we spraken, om de van licht bekroonde tafel, — en mijne handen waren zuiver en onbewogen, — hoe móe de dagen, maar hoe schóon van elks afzonderlijke daden het wegen naar elkanders believen;

„„ah, Schrikkelijke zwijnen die ge bleekt!....

„„— Ja-wel, ik weet het dat het vóor de tijden geschreven stond, hoe híj alleen zou rechte blijven, die buigen kon, en dat wie hechtte aan ongewillig recht-staan niet wijlen zou zonder deernis en schroeiende winden in zijne eindelijk-bevangen blikken;

„„en, overigens, de geschoolde levens-begrippen leerden mij;....

„„— maar tevens weet ik toch dat ik een beminnende vrouw kon zijn, en zónder verlangen dan bemind te worden gelijk ík lief had: eisch die mijn overeind-staande recht was; een makker van alle veiligheid naast u, o Man; en, zonder verdere afspraak noch wederkeerigheid: een trouw metseldiener aan den muur van uw nood-lot, o Zwijnen!....

„„Want zie, ik wilde gaarne toe-geven nog, dat ik, door 't feit van een kwalijk geslacht, gebonden was aan onoverkomelijke, en daar-door geliefde, nederigheid, en de plaats in eene tweede levens-orde; ik wilde mijn dagen rang-schikken als schrompel-blinkende schotels in eene goed-gehouden keuken; en ik gaf me over aan eene ontvangenis die me geene onmíddellijke, maar de hóogere vreugde zou geven van een lastige moederschap en wat er bij behoort; ik wilde me gaarne onder-

schikken aan de nukken van beleedigende tochtigheid: want ik ben geene schrale maagd van om de vijftig;... maar

„„Zwijnen!...

„„— Geef me toe dat het de plaats is, hier, voor eenige theorie. Ik dacht dat we, bij name godinnen, waren — vlam naast eene vlam — vrouw naast een man. Niets anders; en het er-op-aan-komen hoe, gegeven de ja-of-niet-gekozen omstandigheden, zou over worden gegaan tot het feit, dat onze veréenigde vuren eene dúbbele warmte als gevolg moesten hebben. Ge ziet: ik ben eene vrouw vol eenvoudige kracht-dadigheid, die niet alleen te ontvangen, maar ook haar deel in den plicht-van-verwarmen vraagt. Maar — alle wijnen dragen droesem die, flets maar lang ten smake blijvend, het echtste, allicht, des dranks behoudt... Ik had me dus vergist: neen, de man en ís geen vlamme, — noch wíj. De Natuur, zelfs de Natúur verbiedt dat we, ook met de edelste bedoeling, in ons wezen en als wezenlijkheid de waarde van een zuivere entiteit bereiken; minder nog: dat onze geestelijke macht groeie tot het volledig-heerschen in ons van een louter, al weze 't een schamel, begrip. En wíj vrouwen en zijn,

helaas, in-der-dáad, slechts als onwillig ijs dat schroeit 'lijk de ergste fakkels; níet, waar we 't ook mochten wenschen en begeeren, 't bedrag van een zeer bewust gevens-vermogen dat meten zou aan de gemoeds-gehalte des mans de stipte graad van onze levendigheid voor de laaie van een afgebakend, maar des te zékerder geluk. En zoo heb ik, helaas, wellícht nog nooit gewarmd; nog nooit, gewís, mijn deel in eene dubbele warmte gehad; maar hoe vaak heb ik de wonde, ah, slechte vrouwe, aangestoken!...

„„Ik heb dus — áangestoken. IJs of vonke (en wie verklaart me het verschil er-tusschen?) heb ik mijn plicht van tijdelijke ontvangeresse, — bedrijvig alleen, en jammer maar, in 't lijden-géven, — gedaan, begrijpend dat, in de toegelaten verhouding, den mán slechts een blaken-blijvenden brand bij rechte wordt toe-gekend. Gedood in mij dezen eersten hoog-moed, en aanvaard de vernederende verzekering dat mijne liefde als eene eigenstaande sterkte niet geduld wierd, heb ik, vrouw der gedwongen listen, áangestoken. Ik wierd hierbij de Gehoorzame, niet van menschelijke, maar van reeds dierlijke wetten. Ik moest me onder-werpen, onder-staan mijne eigene verrukkelijkheid. Ik ging, van me-zelve, die verrukkelijkheid beoefenen als

't instrument dat me zou brengen, misschien — ach: misschíen! — bij dèzen, die, naar mijn keuze, 't overgeblevene aan edel, oer-eigen liefde-gevoel zou deelen, of wílde deelen. Intusschen duldde ik, niet zonder profijt van-wege de aldus-aangeleerde middelen tot behagen, de transitieve lief-hebberen....

„„— Want, heb ik aangestoken: het was niet, geloof me, zonder bedoeling, en eene louter-egoïstische. Waar ik wist dat ik niets innerlijks, geen gezag van een overvloedig koningschap op te dringen had — o stel u 't lijden voor der léelijke vrouwen —; dat ik geen gevende was naast een gevenden, dan na dat deze 't me had gejond: zoo heb ik moeten leeren van me-zelve, dat ik schóon was, en die schoonheid te onder-houden door 't weldadig sap van kruiden, de melk van onderscheiden dieren, en van de metalen de virtuyt, naast wel-gepaste voeding en geen over-tolligen drank. Ik leerde de maat-slag van mijn eigen levens-rythmus, en te teekenen op mijn gelaat een onbewogen masker van mijne tijdelijke bekoorlijkheid. Maar déed ik het, ja! het was niet, herhaal ik, zonder de meest-eigenbatige bij-bedoeling: déze, gewékt te worden. — Het sliep in mij, wist ik, want dooden zou het niets en niemand. Het was,

verfoeid en tartend om-schaterd, pijnlijk-gekneed en bral-vertrappeld, — en o nachten van ontucht die het vermoorden wilden, het een koord om den hals bonden, en zinken lieten, zínken in den put dien zij der waarheid achtten, en die deze van hun eigen logen was! — het was, arrem vlamken onder alle dompers; ongewenscht borelinkske dat een niet-uitgenoodigd leven zou boeten onder den last der gestapelde matrassen; en toch, zóo uit u-zelf geboren dat gij het lieven móet, dat gij er ten aller-minste méde-lijden om koestert, en ten langen-leste zóo bemind wen zóo misprezen; — het was, gehaat eerst en besmeurd met hachelijken éigen-vloek; daarna, brutaal-vertreden van ánderen: het innige úwe toch en zóo nederig-lieflijk, dat gij het voedstert weldra aan uw hart en weent bij uw eigen sussend liedje; — het was, o mijn Vrouwelijkheid, het was mijn behoefte aan téeder-zijn, mijn oude dorst dat ik gévende liefde zou plengen.

„„o Vrouwe-liefde! Want dít is de keten die me bond: ik was eene vrouw die móest beminnen, — als, allicht, de méeste vrouwen. Maar wélke weg der domme penitentie; wélke bramen en de beleediging van alle vuilnis! En hoe te raden de reden dat alle zuiverheid een bezoedeling voert,

en géen bezoedeling de zuiverheid kan versmachten? Want zijn de paden lastig, en iedere hinder-paal een heester waar ge aan de stekels uw pijnlijke wol laat en de zuchtende verarming van een toegeven; duikt te elken avond de schemering een licht van hopen dat de nieuwe morgen niet meer bieden zal: ik ging, ik ging, en had véel glimlachen. Ik wist, ik dacht dat, een nacht wijl ik het moedste droomen zou, het komen kon in eene stille klaarte, die míjne klaart moest wekken....

„„Maar.... tálmen! — Want gij zijt de oorspronkelijk-geduldige, Gij, Vrouw, die zulken, eeuwigjarigen, leer-gang hebt willen gedoogen, van het princiep áf uwer liefde tot op de tegen-sprekende uitlegging toé van het princiep; van het uitgangspunt af uwer éven-waardige en even-kúndige minne tot de gevolgen eener lastige mannen-adoratie toe, die, zonder eigen weet, de vol-voering, de rijpheid zulker liefde mocht mogelijk maken; ge zijt, mevrouw, de hals-starige bedrogene van u-zelve.... Ah! wanneer zult ge eens, die zwaar van uwe bijzondere liefde zijt, gevoelen dat ze der mannen is als een eende die zeer luide, maar onbegrepen, aardige allicht, doch belachelijke kakelarijen klaroent? Wanneer vatten, dat uwe beminnaars heel

goed, en niet zonder sarren, weten, dat elke tooi om úw lichaam bediedt een prikkel voor hú(n) begeerte, en dat hun begeerte niet naaste-lievend, maar alléen egoïstisch is?.... — Ja, stap de ladder op uit uw geboortelijk slib, de ladder óp van uw schrijnend ideaal, o vrouwen: gij laat — hoe ge u gevoelt niet onedel te zijn in uw stijgen, in 't feit eener klímmende wen zelf-vernederende zuiverheid — gij laat den mannen-blik alleen een perspectievelijk zicht op uwe kuiten!

„„Daar, helaas, de liefhebberende mannen zijn de verachtelijke tuurders, állen, op zulken horizont!....

„„Ja! — en vergeef me dat ik, langzamerhand, eenigs-zins vergeet wel-voeglijkheden en klaren blik op de logiek der gezette rede-kunde — wij, vrouwen, zijn alleen gebracht, van der nature, tot Zédigheid, om te beter te wekken in den man: het Zwijn, het Zwijn. We zijn, hoe meer we toegeven aan allen raad van ootmoed tegen-over ons eigen zuchtend verlangen, dienend te béter slechts als doornen-tak die dik-huidigen prikkelt. Tot in de laagste drabben wij, wíj het kreng van onze eigene verzuchtingen geworden, maar toch de Zuívere nog, en houdt gíj óp te wezen: Zwijnen.... En waar gij ook bevroedt dat we zijn de ster,

van uw blik verwacht om te kunnen schitteren; de beidende kole die uw poke ontbeert voor uw eigen vlamme; het pad dat begeerende wordt uw stap, alléen om recht te leiden u, van ónze liefde, maar úw zekerste onsterfelijkheid, o Zwijnen, Zwijnen: gij blijft gedoemd tot Zwíjnen!....

„„Zwijnen! — want dat zijt ge nog, en láchend, waar ge benadert onze strengste .... laat me zeggen: eerbiedwaardigheid-zelf, fleemend en zelfs nobel, met papieren van geestelijken adel of alleen de verzekering van uwe bijzondere hoog-achting; met tranen spreekt over retrospektieve Romeo's en de einders in 't roze verft van huis-houden en vaderlijkheid; — Zwijnen! waar ge u-zelf vernedert, ach!, te toonen een roekedekoeënd begrijpen van nuffelijke sentimentaliteit en beseft de burgerdeugdelijke noodwendigheid van bijtijds-gedischte komplimenten en de geschenkjes bij naamfeesten-in-de-familie; — Zwijnen! die 't niet éens bekennen kunt, die, meer! u-zelf niet belachelijk vindt, dat het u goed ware, en zelf-verfrisschend, bij een draaiend danske den frak eener deftigheid, lastig op zweet-warmè schouders die bulten, uit te spelen; — o Zwijnen, belachelijk-walgelijke Zwijnen, die me den moed niet geeft, zelfs nog lyríek te worden....

„„Ah Zwijnen! Mannen die, ons benaderend en hoe ons edelheid het were, slechts Zwíjnen zijn kunt!...

„„— En toch: gij zijt geen toovenaressen nog, gij, o gewóne vrouwen! Beladen geens-zins als ik, met den Zonne-blik die verandert de wezens in 't beeld waar mijn gevoelen hun innerlijk wezen in herschept, zult gij 't geluk nog hebben, gij, te te genieten toch wat ze bieden mogen. Geen beiden, voor u, die geen machten bezit; en eíndelijk, misschien, na langen duur, een binnen-huis dat, gedoogd, onder de lampe des avonds eenige mannelijke grillen kan toelaten, 't weigeren van 't nieuwe kleed en den poot der kreeften, zeer-weinig-kostende nochtans, kunt goed-keuren, naast eenige te bitsige liefde voor de huilende kinderen....

„„Maar wee míj, o Zwijnen, dat ik een Godínne ben! Te weten dat ik, Gerechte, niet zal slijten op vergankelijk-menschelijke bodems mijne hielen!... Zwijnen te méer dan, gíj, waar me het onverbiddelijk vlak van mijne gedachtelijk-strenge geboorte niet toelaat de minste buitensporigheid! Ah! Door-priemde der eeuwen; slacht-offer van alle door-gevoerde gevoelens, die niet genieten zal van de gevoels-logiek door haar denken en willen tot schoone daad geworden; machtelooze

tegen-over de mensche-wet die de riem is der tot-mensch-gezonken goden; bewaardster, en hoe onwillekeurig! van uwe regelen-zonder-afwijking, o gevestigde Zede; ik Kirkè; ik, vrouwen, beladen met het ongeduldig doel dat ik ú, tot pijnlijke leering, ten ziele-laste zijn zal, zonder den troost dat ik, als u, een verzoenende toegeving zou gedoogen;....

„„ik Kirkè;

„„— — en gij, mijn Zwijnen; o Zwijnen, Zwíjnen!....

„— In een kreet, die zwart toonde, en drogend, de holte van haar mond, schrok wakker Kirkè; en ik verzeker u (lacht niet) dat ik een stomp had in mijn hart en in mijn ooren die reeds 't krijschend kreunen dier nuttelooze spreuken waren gewend in een onverschillig-worden en 't denken aan onze schepen die ik zag daar te blinken, allengerhand, aan verbleekende hemelen en baren — want groeide effen-aan de morgen; ik verzeker u dat, volgend daarop, Kirkè me léelijk was toen ik ze in-eens bezag. Duwend van eene krauwende hand, de door-zichtige grauwheid van haar kleed met de gestikte vleêre-muizen op de smalle beef-borst, zij, op veerige hielen recht-ge-

sprongen als een vlijtigen pijl, en klapperend eenigszins van tanden, glim-lachte me toe uit de vervaarlijke diepte van een grijns. Ik stond recht ook, gevoelde mijne harde braaien bij 't staan warm worden, boog keurig, groette. Zij had héel góed begrepen. *Zij* had geen last zich haren droom te herinneren: ze kende hem sedert jaren van buiten. Met zuchten (want eene biecht, niet-waar, is het zich over-leveren aan den vijand), hiet zij een kleine boot te vullen met vruchten en 't vleesch van reeën. Wijnen ontbraken niet, noch koeken van honig.

„— En toen zijn wij naar de stallen gegaan; en ontbonden van toovenarij, traden uit — bezie mijne verwondering — één voor één mijne makkers: geene zwijnen meer van onderscheiden jaar en verscheiden aan borsteligheid of de vermakelijke dikte van buiken en hespen al naar ze waren, mensch-gedaantelijk, onder het kolder, — maar fijn-blinkend van huid, en als waren zij nauw gekomen, en beolied, uit het herstellend bad, na de liefde...

„En gij kunt denken of wij de verfrisschende zee zijn op-gevaren...!"

„— Dit is een luttel verhaalken, kuische Arêtè

en gij, aanzittende gasten, en te veel, weet ik, uitgebreid. Maar ik weet tevens, o gij Nausikaa der witte wangen die niet blozen moeten, dat het u, vergeef me, in míj heeft voor-bereid..."

Toen zweeg, voor een over-denkend oogen-blikje, in de stilte, Odusseus.

Drie gevoelerige Parabelen.

I.

BINNEN-HUIS.

Als gering in bediedenis en van weinigen profijte, verzuimden de Schriften te verhalen hoe Maria, leunend ten schoudere van den kommer-zwaren Jozef, hijgend een weinig van 't vele gaan en met droefheid in hare oogen van lang, verdrietig dolen, kwam voorbij het huisje van twee zeer arme lieden; — toen ze, reize-moe en in de pijnen van 't nakende baren, schreed door Bethleëm dat in zachten sneeuw lag, en zocht (dewijl haar onbekend was de vóor-beeldende wil van Hem, die hunne schamelheid zou leiden naar den stal en kribbe die Hij verkoren had voor geboorte-huis en wieg,) zocht de goede Herberg, die de veilige rust voor haar, en Dien ze droeg, kon worden.

En zoo kwam ze voorbij het huisje van twee

zeer arme lieden, die waren een oude man en dezes vrouw.

En toen die vrouw, door 't venster dat den schoonen, geel-grijzen weg, donzig in den sneeuw, toonde, zag dolen in de stil-mistige schemering die even lichtte nog, deze andere vrouw die groot ging, toen kreeg ze zeer diep medelijden; en ze sprak, zich keerend naar heuren man die gebogen zat in de dempend-dalende duisternis der kamer:

„— Er gaat een vrouw voorbij, die zal baren; zij ziet er moede uit, en de man die naast haar gaat is vol kommer. Ze zijn niet van deze streek, want mijn geheugen zou ze spoedig thuis wijzen. Ik ken ze niet."

De man stond op van zijn stoel, en, naar 't venster gaande, zag hij hoe dood-moe Maria scheen, en hoe kommer-gebogen de nek van Jozef. Hij sprak:

— „Het zijn arme lieden. Zij gaan een kind hebben."

En keerend naar de triesterige duisternis der kamer:

— „Wij hebben geen kinderen..."

De vrouw bleef, aangedaan, turen. Het was een oude, goede vrouw.

— Maria en Jozef waren reeds ver, éen grauwbeeld geworden in de doezeling van den wasgrijzen avond-lucht.

En de oude vrouw zei, ziende hoe Maria tegen Jozef zwaarder nog aanleunde:

— „Zij draagt een zwáre vrucht...”

Ze ging weêr zitten in de ijl-stille kamer.

En beiden, haar man en zij, dachten toen dat ze de dwalende reizigers hadden kunnen nooden, binnen te komen. En de vrouw dacht, hoe het kind dáar ware geboren, bij heel-zacht lampelicht, en hoe zij het bij glanzend vuur hadde uitgeheet en gebakerd; en de man dacht, in zijne treurigheid, hoe hij nooit kinderen had noch kende.

— Maar Maria en Jozef dwaalden heel ver reeds, en de twee arme menschen hadden ze niet binnen geroepen.

II.

VERWACHTING.

Ze had de deuren open-gezet, Maria Magdalena, de deuren wijd open-gezet en de vensters, van 't Westen naar het Oosten. 't Was de avond geworden, dat de zon is laag genoeg, binnen te treden de huizen langs de deuren; en, rood en deluwend-purper, schoof ze in huis hier als brekende lanen, van aan den tuin binnen liggende in blakere klaarte uit de gulden-gloeiende zoden, naar 't grijze en peerle-teeder licht van 't vóordeur-vierkant; in de duisterende kamers, overigens, bij elke hellere bres, een wazende waaier die opende op de vloeren waar schaduwen bewogen, en steeg verbleekend tot de matte blankheid der beeldekens op de schouwen, of zette in doffen gloed de koperen vaten....

— Ze had de deuren open-gezet, hunkerende en verlegen. Er waren geuren, die niet en waren bij dage. Zij was als, docht haar, een klein kind; en zij duwde hare armen naar hare borsten toe. Er trilde warme huivering. En 't was dat ze zich blij gevoelde, en verlegen, alléen te zijn.

Boven haar, op den zolder, wist ze Lazarus. Hij stond ten kweerne; en 't scheen haar dat ze zijn hoofd snokkig bewegen zag onder de toren-muts, en zijn bestoven baard, gebogen waar hij naarstig de stange roerde. 't Wemelen van 't gemalen meel zeefde goud in de kamer door de retige vliering-planken, als een lichte regen in den Meie, bij zonne; en de hobbelige steenen raderen ronkten daverend als ontallige dronken bieën. Ze was blij, dat hij, nijverend, niet hooren zou het gaan van hare voorzichtige schoenen; daar ze wist Martha, de zuster vol knorren, bedrijvig van ijverend bestellen en veel praats in de koomenijen der susserig-snaterende avond-gebuurte.

En ze was angstig ook: zou hij komen, die ze verwachtte; zou Hij komen, de Heer, zoo de verspreide mare ging? — Ze zat, huiverend van bedremmeldheid die glim-lacht, rillend in-eens ten killen rugge van beschaamdheid die vreugdig klopte aan heur hart. En zij en wist niet hoe,

verleid van welke onnoozele hope, zij zat daar in de duistere bank recht in hare beste kleêren: in 't witte schoentje dat gouden gespte, waar-boven de groen-zijden keerle glansde in kreuken die de knieën droegen, en 't keurs vol glimmende steenen dat hooge naar voren welfde. Het haar, dat recht en zwaar hing van geurende balsems, had, in zijne beide vlechten dalend, de kleur der avond-zonne zelve; en haar gezicht, wit in den avond als géen witheid is, was aangedaan alléen in haar groote oogen. Zoo zat ze, in 't benepen geluk van haar eenzaamheid en den hopenden schroom van wat moest komen.

En zóu Hij komen? — Sedert het geweest was dat Simoen de melaatsche, — genezen niet alleen, en geweken de vratige puisten, maar hij weder zijnde in 't bezit van nieuwe vingeren waar hij slechts toonde nog rottende knuist-stompen, — met dravend gesnap van een grooten mond en 't gebaren van verheven manieren, verhaalde steeds op nieuw 't verhaal en verspreidde de tijding dat Hij zéker terug zou komen, vermits Hij aan hém gepleegd had 't mirakel van zijn helen, zoo wachtte zij Hem te elken keere, en verwachtte Hem gelijk zij Hem tóen had gezien, en beluisterd was van Zijn eigene goud-tredende glorie: niet

groot in 't gelend kleed, en het aangezicht niet schoon als van de magdaleensche jonkers die haar aanzochten, maar groot van zijn dank-omringden eenvoud en schoon van de vereerende hulde; neen: groot en schoon omdat Híj het was. Zij wachtte op-nieuw den vluggen stoot in heur hart, bij Zíjn vredig aanschouwen, en of zij weêr zou trillen in hare beenen. En zij zat, verlegen, in de duistere bank waar Híj haar niet zien en zou, doch waar zíj over-tuurde het lange grijzende lint der dreve, daar géen boom vermocht nog met scherpte een schaduw te leggen, maar de schaûwen doezelden uit in 't schaarscher-dalende lichten...

En Lazarus, boven, draaide hard-nekkig de kweerne-stange; en was haar de gerustheid dat ze niet gauw zou terug-zien aan-zeulende Martha met gevulde mande. Zoo kon ze onbeknord Hem wachten, die komen zou...

— De avond, zaluw van paarschere kleuren, wierd den adem der rustende boeren: 't laatste gebaar op de velden had gedoofd de eind-felheid der zon. Thans was de grauwende vrede in de huizen, en vóor den glimlach van het dankend maal en 't opklaren der lampe die rónd de tafel teekent, de ernst van de dankende gebeden... Stappen naderden nog, die zeldzaam wierden; holle-blokken knotsten, —

waar Hij week-gaande was op bloote voeten...

Zij zat, rechte. Zij verschikte hare knieën in de krakende keerle-zijde. Zij zag, onbenieuwd, de matte witheid harer handen, en merkte, onverschillig, dat zij al hare ringen vergeten had. Haar boven-lijf was zeer lang en rilde; en, luisterend, hoorde zij de geit die schuurde aan den muur van 't naaste stalken. De ure kon lánge duren. Eene huivering wierd koud op haren rug, en miek stijf, bij plaatse, de keten der wervels... Zij staarde de bewegende schaduwen aan van een takje met twee blaadjes, dáar in den gang waar het wat klaarder was nog; de schaduw had geen veld meer van oranje, want het groen moest, van goud, thans vaal zijn in den tuin; hier ter zitkamer, werden bleeker de krinkels van het zand, en donkerder daar-onder de bronzig-bruine tegels als bloed dat ronde meer en dikker. Zij wachtte, en ze wist niet of ze méer verlegen wierd...

Lazarus snokte aan de stange. Bij middag had hij gezeid: het peil moet af. — Geen naderen van Martha.

— Zij stond op, en verschoof wat verder het gordijntje. Zij zag de twee reken boomen der dreve. Gij zoudt niet meer hebben gezien waar, boven stam aan stam, de kruinen scheidden. Er waren

geene gangers meer op 't duister-naderend, neen, verwijderend lint der kasseie. — Zij zuchtte. De avond daalde gáuw van avond. En de geit wreef geweldig het hobbelig muurken. Had ze eten? Ja, ze had er. — Dat Hij toch niet kwam! Maar het was nog zoo late niet...

— Thans was in alle huizen een licht. De lampen waren nog niet, in 't duistere, gelijk een sterre-beeld ten hemel is, want men merkte duidelijk de huizen nog aan wit-gekaleide gevelkens. Maar iedere vader droeg, in 't vierkant der helgetoonde kamer, een kind dat schaterde op zijn schoot. Er rees een nieuw geronk van mompelende grijsaards op den drempel. Er was een lied in de verte, en, verder nog, een trompet als van gebarsten kristal die, bij stootende horten, schalde in een locht deuntje. Het was zoo laat niet; want, was dof thans in huis het onglimmend koper, en ten vloer geen schakeeren meer van tinten: zij kon nog zien, op den muur dezer zit-kamer, het behangsel, behandelend, in de zwartere teekening der figuren, een herten-jacht met paarden als hobbel-paarden. — Zou zij het licht aansteken? Zij roerde in haar kleed. Het gerucht was een gerucht in huis. Ha! zou Hij komen? Langs de achter-deur was nat de geur der tuinen...

— Lazarus' zoekende beenen traden het trapken neder, de arbeid in-eens gestaakt... „Is er geen licht dan nog?" Zij meende te zeggen: „Ik dacht er juist aan, het aan te steken". Maar zij antwoordde: „Martha is weg om olie". Zij voelde in den duistere — ja 't, 't was den duistere thans — dat hare trekken strak wierden als van een weduwe van dertig jaar. Lazarus sprak op nieuw, en zocht zijne sletsen: „En het eten?" Zij antwoordde; „Martha..." Lazarus zweeg, die haar schoon vond. Zij wierd zéer ongerust, alsof Hij komen móest...

— Ah, het was ávond thans! En de oogen van haar broeder, den oudste, draaiden hun eeniggeziene wit naar de koude achter-deur. Zij ging er slepend heen, in de snirse zijde van heuren tabbaard. Zij tuurde een oogen-blik nog op den maluwen hemel, met een vlerkend vleêre-muisken. Zij zag de tuintjes naast elkander. 't Was in September. Zij merkte zeer stipt dat er geene snijboonen meer aan de staken hongen, die fel scherp stonden op den hemel; alleen: roode koolen die witten, de tuil der hooge spruiten, wat opgeschoten sla nog. Zij deed de deur toe; de klinke klonk toe. Met de veiligheid kwam haar mis-troost in huis.

Ze stak tóch de lampe aan. Lazarus zei niets, en

alleen bezag dat zij treurig was en droeg haar beste kleêren. — Maar toen Martha binnen-trad met het slameur dat ze 't ál ging verzetten, dan ging het: en geen eten? en geen vuur in de stoof? en de groen-zijden keerle? Martha was een huishoudelijk wijf, en niet jong meer. — En 't was geweest hier, zeker, weêr een nieuwen vrijer, en na af-spraak? Ah, had ze geweten!...

— Dan heeft Maria Magdalena niets gezeid. En ze heeft geen avond-maal genomen, voelende hoe Lazarus niet dierf aandringen. En in haar bed heeft ze gesnikt...

III.

ZONDAG-MIDDAG.

— Zal ik niet zijn gelijk dat heel jong meisje, dat Jezus ontmoette in zoo zonderling avontuur, op een stillen Zondag-middag, dat de wegen zon en zand waren, en een zachte stof-wind?

Zij kwam en zag Hem komen. Hij was tenger en niet groot, maar Hij was groot omdat heel de zon rondom Hem was. Zijn kleed was wijn-kleurig, en grijs-versleten aan de ellebogen. Zijne voeten waren breed en gebocheld, en Zijne handen zeer schoon: zij toonden al hun aders, en de pezen die de vingeren dragen; en Zijne vingeren waren lang en rood aan de gewrichten; zij hielden, in de rechter-hand, een hoogen gaan-stok. —

En zij zag dat, als hij nader trad; en zijn mager

haar dat kastanje-ros was, en Zijn leelijk aangezicht met kleine, goede oogen, en de huid blinkend op de gele kake-beenen, en Zijn grooten mond die niet gesloten was, en dan den schaarschen baard laag aan Zijn kin.

Zij zelf, dat heel jong meisje: ze was nog heel jong. Zij had nog geen borsten, en geen begeeren; zij was nauw huwbaar; maar zij was treurig, en wilde iets weten; maar zij wist niet wat. Zij droeg een blauw kleedje dat in plooien viel op haren hoogen buik: te kort, zoodat het hare schenen toonde, die waren als gelend-mat elpen-been in scherpe ronding, en de nauwelijksche enkels, en de hooge, grijs-naakte voetjes; hare armen waren veel te lang, die elkanders vingeren vast-hielden vóor haar dunne dijen. Zij was schuchter als ze naderde; ze geleek, in haar duister aangezicht, Jezus-zelf, die nader trad.

Toen bezagen zij elkander in hunne glanzige oogen; en ze waren als bang, als ze elkander hadden aan-gestaard. Dan bleven ze staan. En 't meisje, dat iets weten wilde, en niet wist, en aarzelde, vroeg aan Jezus:

„Toon me de poort van den Hemel."

Jezus antwoordde niet, maar zijn gaan-stok teekende in het zand van den wegel een schoone

poort, als daar zijn portalen aan de kerken. Het meisje zag het niet.

En er kwam een stof-wind die de poort wegschoof onder een lichte ebbe van zand....

— Jezus ging voort, en zij volgde Hem in zijn blauwen schaduw. De madelieven waren langs den weg, en malve tros-bloemen die óver-hangen; maar zíj was treurig. Toen vroeg ze ten tweeden male, bedeesder, áchter Hem: „Toon me de poort van den Hemel."...

Ze waren aan de Leie gekomen. Het water was hoog en blinkend. De andere oever was eene kalme glooiïng van wei-landen. Toen zei Jezus, en Hij wees de Leie en over-Leie:

„Dat is de poort des Hemels."

— En het meisje zei treurig:

„Maar ik kan over de Leie niet."...

En zij volgde weêr Jezus die trager ging; en toen kwamen zij in de rustige Zondag-bosschen.

Dan ging ze vóor Jezus staan; ze was zoo schamel en nederig; ze wist niet wat ze wilde vragen; het was haar of water in haar op-steeg; — en zij vroeg ten derden male om de poorten der Hemelen.

Toen zag ze dat twee tranen welden uit de oogen van Jezus. Hij heeft Zijne armen open-

gedaan, en heeft ze weêr laten dalen. En Hij heeft gezeid: „Ik ben misschien de poort van den Hemel."

— Dan heeft het meisje ook geweend.

Ze hebben lang tegen-over elkander gestaan.

Blauw-baard of het zuivere inzicht.

De geleerdste onder de vorschers en 't overtuigend schok-schouderen der hoofdzakelijkste aanhangers van het gezond verstand zeggen en verzekeren mij, hoe mijne vroegste jeugd tegenstribbele, dat Blauw-baard nooit heeft bestaan. Zoo durf ik hem dan te nemen tot held van dit voorbeeldelijk tractaatje over de goed-gemeende bedoeling.

— Deze Blauw-baard nu, stel ik u voor, zal een burcht-heer zijn geweest van uitnemend-kwalijke manieren. Betalend, van zijne vette handen, gabeel noch andere cijnze, zal hij zijn buik, die spande in de zijde en woog over een stevigen en beperelden gordel, hebben gerond van niet zelf-gekweekte, maar liefst-gekaapte buiten. Hij zal, op zeer breede voet-zolen, gestaan hebben buiten alle kerkelijk plicht-plegen dat bezwaren mocht zijn geweten. Hij leed, en scheen schrikkelijk genoegen te voeden om

dit lijden, aan eene onbetamelijke kwaal die doorbochelde zijn dun-blonden en rechtharigen baard van vuil-blauwe puisten. Hij was, overigens, aan vee, dienst-boden en oorden, te rijk. Hij droeg op zijn mutse eene pluime, vond men, al te bral. En hij had, eindelijk, een lach die warm brandde als 't venijn van den netel. Maar daarentegen bezat hij in zijn binnenst, gekweekt van de beste voornemens en niet-ontwortelbaar, op 't stuk van de Liefde het Zuivere Inzicht. — Des verhaal ik u, ernstiglijk, een leven van hem.

Geboren uit een kwijlend vader, die eene weêrbarstige mannelijkheid en een lang-gedoofden gloed des geesten versleet in de luie kussens van een arm-stoel die zijne onbewogen handen droeg, en de geld-gierigheid van eene werkelijk-geile, al te dienst-vaardige, maar sussend-overmachtigende deerne met bol lichaam, was hij, ongewenscht ontstaan en tegen-zinnig gekweekt aan nijdige borsten, gegroeid tot een brutalen knaap met harde en breede schouders. Zijne ruwe handen kenden vroeg kenenden vorst en 't bijten der zonne. De brokkelende kanteelen — van een burcht die, weidsch, naar puine dreigde — schoten wonden door zijne dun-zolige schoenen. Zijne oogen blonken, die, in de muren, de hagedissen zochten. Hij kittelde ze

gaarne met een stroo-halm, om ze te doen paren. Hij hield niet van schild-padden die altijd oud zijn, en de pauwen, die rauw-krijtend weg-vliegen als ge hun staart plukken wilt, haatte hij met diepen spijt. — Gegroeid, drukten zijne kalver-knieën de hoepelige ribben van, meende hij, te rustige hakkeneiën; waar zijn valk zijne vingeren pikte, liever dan op te varen naar den onachtzamen vlucht van een bezadigden reiger. Hij gaf zijn beste laarzen aan zijn knecht, en stal de appelen uit de schapraai van de gewillige oude huis-meiden. Zijne jacht-teeven lachten als ze hem bezagen, en keerden, waar hij ze riep, loensch-ziende en bedaard naar de warmte van hun hok. Hij had mager-lange armen. Hij wrong gaarne, màar met een begin van wroeging, den nek om der kleine vogelen in hunne kevie; en ik vermoed geen kinderen die beter-gebrilde leeraars hadden, en de vermoeiende weelde van eene even-goed-gevulde lade met lekkernijen. Hij, die zijn vader dom-gestorven wist kort ná zijne eigene geboorte, en zijne slaande moeder liefst zelden zag, had heerlijk-blond haar en 't rechte gelaat van een vechtenden aarts-engel.

Toen hij, vijftien jaar oud, angstig was geworden in zijn lijf, schreef hij, tot wel-gedane vreugde van den hem onderwijzenden paap, een bespiegelend

verhandelingetje over de erf-zonde, in zorg-vuldig latijn. Om dezen tijd ook vernam hij de historie van zijne weinig-edele geboorte; en 't was hem eene werkelijke ontlasting, eene schoone schapenhoedster uit zijne stallen te kiezen tot zijn aangestoken lust, te mis-leiden naar de kwade gevolgen der ondeugd, en aldus de nederigheid van zijn ontstaan te wraken. Hij kreeg ze nader-hand lief, die meid, en, toen ze zou baren — zij vier jaar ouder dan hij — liet hij ze zetten buiten zijne domeinen. Hij wierd, gevoelde hij, een edel-man. Hij las de ridder-boeken en fabelen, daar-toe rijp, en ervoor onaantastelijk, vermits hij de werkelijkheid der liefde kende.

Niet lang daarna, waar zij niet ouder werd dan drie-en-veertig jaar, stierf zijne moeder aan barsten in de darmen. Deze vrouw had de gewoonte zeer veel te eten, en zij bedreef gulzigheid uitermate, naar geest als naar lichaam, daar ze vierig was in alle bezigheden. En hij weende niet toen hij ze zag op haar bed, kwalijk riekend in hare lijkhoedanigheid, en paars-bevlekt de gespannen kakehuid. Haar buik heuvelde zeer hoog onder de onbewogen deken. Maar hare handen waren belachelijk klein. Hare zonde bedenkend — hoe ze ook was geworden meesteresse generaal — had

men, zij niet gebiecht hebbende en schielijk gestikt, geen pater-noster om hare vingeren gewonden; maar de hooge doods-kaarse groeide er, en liet gelen als roet-koeken het voor-hoofd zakkend over de oog-leden, en, weêr-zijds van een klein kinneken, twee kwabbels vet.

Neen, hij weende niet, noch toen men, — twee dagen van morgen tot avond verdrietig en zwoel verloopen, — de boven-matige kist naar buiten droeg. Vier magere mannen torsten knikke-beenend de gewichtige vracht. Hij volgde, in 't chagrijnig smokkelen van een kleinen herfst-regen. Naast hem ging een vuil man, die hem met tranen lichtelijk toelachte. Hij kende hem niet, maar het was zijn groot-vader. — De lanen waren glad van geweekte klei-aarde. Een padde staarde hem aan van tusschen aardige vet-planten, aan den rand van den weg. Er was geen wind, maar de kreupele boomkens, die tusschen de hooge beuken, van leekenden regen zwart over 't grijze groen van hunne gladde bast, te ritselen stonden, schudden een pulverdauw als een fijn nat kroontje om zich. 't Gebed der volgende priesters ronkte als voorzichtige torren. Hij had een zoete warmte op zijn schouders, onder 't nieuw purperen wam-buis dat met watte was aangevuld, maar aan zijne beenen was een

rijzende koude. De dag was zóo, dat hij den geur had in zijn mond van zeer heet wild-braad....

— 't Familie-graf was een leelijk vierkant, te uitersten van de tuinen, dáar waar de eiken staan van 't eerste woud. Geen glad ijzer gaêrde de barsten van 't bemost-gelig arduin. Een omgekanteld beeld dook zijn aangezicht in hooge grassen. Omkolderd en de beenen in staal-beleide schoenen moest het teekenen, vroeger, Michaël, Joris of, misschien en allicht, Hercules der wondere werken, want men bespeurde nergens het betuigende kruis. Eene kuil, gegraven boven de onder-aardsche poort, opende den lijk-kelder. Een duistere schacht toonde onsmakelijke kisten. Dáar werd de dikke doode binnen-gelaten aan de spannende voorzichtigheid van machtige koorden, die zaagden aan de vette aarde-wanden, en last gaven aan de inhoudende arm- en beenpezen der vier graf-makers. Zij dan, de moeder, hol-klinkend geschoven waar hoorde haar over-schot: naast de kiste, minst-geschonden, die van den vader was, en de eindelijk-laatste gebeden gemummeld, was elk naar huis gegaan, en de vuile groot-vader had den diepsten der groeten voor zijn weinig-waardeerenden klein-zoon.

Deze toen, terug binnen de gore muren, in de oude zaal waar grijs-wazende spiegels kaatsten,

in keerende gestalten, de dun-lange tengerheid van zijn rilde jongens-lijf, waar-aan wogen de knoestige handen: toen en had hij nóg geen tranen, maar voelde zich zéer verlaten, in-éens, in zijne borst. Hij erkende zich, tusschen de zijde-geweven muren van blankende en blauwe ever-jachten onder hemelen groen en licht-purperen, nauw als het kind van deze gezamenlijke huis-kamer. De stoelen, voor 't eerst, waren hem vreemd, en vijandig het zwart-gladde vlak der eiken tafel die glom als geniepig-effene gift-vijvers. Hij zag zijn voeten die teekenden, te elken stap, hun spitse smalte in de hoog-wollen en stof-ademende tapijten. Zijne vingeren, die glijden gingen over het diep-duistere marmer der naakte leden van eene heffende Pomona die den mantel der schouwe droeg, werden ijzig ineens, en perelend van beangstigend zweet. Hij had dorst. Hij bemerkte, in de kristallen schalen der aanrecht-banken, een bedenkelijken grond van onvoelbaar pulver. Hij loosde een zucht, die traag deed leven, meende hij, de zware hang-gordijnen. Hij was beklemd en hoorde zijn hart kloppen. Maar níemand zou hij roepen . . . . — Aldus bereidde hij, in dit luttel oogenblik, bewust haast en angstig bekomend, zijn jeugd een herfst vóor van nieuwe ondervinding, en geene aangename bloot;

waarop volgen zou een winter van kalmer, en teeder-onderwijzend mediteeren.

— De Herfst, hij was als de twijfelachtigheid van een ongewoon-vroegen avond vóor de alleen-vermóede mogelijkheid van een onweêr. Eenige heftige dagen nog die schitterden als de staal-en-koperen vóor-wacht van een ijverigen krijgs-tocht; andere, daarna, die orgelden door week-schijnende luchten de slinkende buigingen van purperen en gouden gebladert en festoenen — en, hoog tegen de einders, de zwarte wagens die, hoorn-dieren vóor-gespannen, thans binnen-voerden de laatste vruchten des gronds — nu was 't eindelijk het doleeren van lage winden door de klagelijke blaêr-loosheid van verlaten boomen, de zerpe geuren die geheimig-walglijk waarden uit een aarde gedrenkt van rottend leven, en, bij beurte, in vlagen die gierden of drenzerig-lang en zonder klachte en ure aan ure, de regen, de regen. Eén zonnestraal nog, om Sinte-Marten, en 't was als de gedrilde speer van Sinte Marten-zelf, nijdig gouden door de lucht. En weêr dan, weêr dan als voor een eindeloosheid, 't weeïg duren van dagen die zóel nog waren, en régenden. O, 't was 't ontzenuwend vertoon van een bestaan dat plezier heeft in te kwijnen, 't krimpend gevoel dat een

doove man moet hebben in een sterf-huis. — En 't wierd niet bèterend: het weder lag als eene troosteloos-zachte ijl-koorts, als 't gedweeë wachten in den warmen avond van een slechte vrouw die een weinig honger heeft.... — Wist hij, wist hij? 't. Wierd of zijn leven 't lusteloos en oplettend ontwarren en ontwermen was van vochte saai en zonder mogelijk einde....

Aldus verliepen zijne dagen in kamer aan kamer. Van zijnen rouw en 't ongetijde binnen gehouden, hoe hij soms, blijde ineens en verlangend, giste 't stampend ongeduld, ten stallen, der paarden met zwellende voeten, kende hij ze thans, één voor één, de lange reke vertrekken, en vele waren die hij voor dézen nooit binnen-trad. De onbeduidendheid van zijne eigene kameren gelaten, waar hij, tusschen de enge vierhoekigheid der kleurlooze muren, zijn smal beddeken lusteloos zag en pijnlijkduur hem alléen van verbijsterend-zwoele, gemeden en toch gezochte jongelings-ondervindingen; de kasten en diepe laden vol van de hard-koppende poppen zijner kindsheid en 't Liber Floridus zijner leerende jeugd en, ongeweten van de onderwijzenden, de boeken van schalkerij en pijnigend-geheimzinnige boeken van liefde; zulke princelijke armoede die gelàten was, zulk koken dat gezwé-

gen was, zulk vragen en weten, zulk zwijgen en twijfelen verlaten: zou de, soms klappe-tandende, zeventien-jarige, welke hij ging worden, dwalen thans door de halsstarrige pracht, die van den dood verstrakte, der overige zalen van een burcht die hem nooit zoo groot en nooit zoo klein scheen, beurtelings. — Na de kamer naast de kapel, vol kerk-gerei en de bloemige paars-, goud-, groen- of zilveren kazuifels (ze droegen in hunne gestikt brokaat, menige geschiedenis van vurige of nauwlettende heiligen): de kamer der roestige kolders, en waar bewogen gracielijk, als in een dans, de karmozijnen en scharlaken, de wit-purperende en zwart-blauwende porpointen, of deze die esmeralden waren, waar blies de lichte wind door een nalatig-open venster. Er waren enkelen die ledig schenen, en duisterden vol holle harnassen. Er was eene — de muren in rib-zijde die welkte als een moede roos — waar, stof-heimzinnig onroerbaar stond een pas-begonnen schaak-partij. In eene andere, bij 't kriepen van eene open-geduwde deur, trapte hij op den hard-ronden staart van een rat, en deze zaal was vol meubelen en wapens, en, vóor de ramen genageld, van vanen die klapperden bij den tocht. Er was nóg eene, die hem bang miek, en waar werkelijk, níets en stond....

Maar hij bracht zijn uren dóor, vooral, waar hij kende, naar stonde van den dag of de onwisse nukken des seizoenen, 't vertrouwelijke van een leed of van een lust, of 't steeds herhaalde angsten om eene oude, dé oude en bangelijke gedachte, de koppige gedachte, onderdrukt of gekoesterd, vreemde of vertrouwde, hem onvermijdelijke, onontvluchtbare gedachte van zijn mán-zijn. De herinnering dat een meiden-beddeken wekte keerde hem vromelijk naar den folterenden Christus-kop die boven de deur van zijne eigene slaap-kamer spotte, schaterde, en zwijmelde als die van een mager en óver-dronken zatte-lap. Hij genoot, werkelijk genóot van den geur der lang-gesloten boeken die hem in 't geheugen brachten hoe de waskaars rook in de hand van zijne dom-en-schrikkelijk-doode moeder. Hij kende, eens, een buitengemeen-luidruchtige vreugd, omdat een aangename papegaai, die gewillig, gracielijk en met de beste manieren, het gewoonlijk niet verder bracht dan een gemompel „kopken-krabbelen", opeens de hardnekkigheid van een doorgedreven vloeken nood-wendig scheen te vinden...

— Maar niet daar was zíjn kommer, zijn pijn of zijn bevrediging. De gesloten vertrekken waar zijne moeder, zijn vader en de lang teêre dood

van zijne groot-moeder hun wezen zich-zelven hadden geborgen, waren hem geworden al stinkende en tevens suave tuintjes waar hij in hadde gewandeld als een grijsaard na lange podagra. Die jongen kreeg genoegen in verdorvenheden van zekere orde. Zijn verholen-drift-fantazij speelde om hem als eene verderfelijke verordening, als een onontkomelijk weefsel van vast-beraamde daden eener treurig-bewuste moe-afgeleefdheid om een onleschbaar-vragend nieuwsgierig-zijn. Deze jeugd wierd, hoe ze lang niet ongeleerd was, het dorstig hunkeren naar de wreedste geheimen des onderdrukt-eischenden vleesches, en zijn geboortebu rcht had antwoord alleen in de duisterst-symbolische verbeeldingen. 't Vermoeden van iets bovennatuurlijk-menschelijks was hem zúlke spijs van iederen dag geworden, dat hij het had weten te systematiseeren, en stellen kon een gesluierd beeld voor iedere gesluierde vraag. Want dit kasteel was machtig, inderdaad, aan donkere en schitterende vertoonen.

Aldus, waar brandden in hem, hij weelderig-gekerkerde liefde-blaker, de zeldzame meren van eene purperend-laaiende schemering: 'n kende zijn angst niet, en de bangheid voor een tornenden drift, het witte kamerken, waar zijn vader-zaliger, — te

zijnen tijde begaan, hoewel minder-ingewijd, met de minutieuze wetenschap der wichelarijen die vullen zouden de mazen van zijn hersens-web, tot ze waren verstopt en verdoezeld onder een laag van slecht-duidelijke wanen; — waar 't peuteren van zijn vader vertraagde de dagen in een kring van verre-kijkers en bokalen, passers en de opgeblazen huid van grijnzende krokodillen, — en kende hij dáar dat paneelken niet, waar op donkeren grond zich toonde, naakt en strak-gezwollen van buik, eene Eva vol van domheid, die niets en dook van hare onschamige leelijkheid, en waar achter grijnsde, een spiegel ter hand, het ras-bewegend rif van een doods-beeld? Het was hem geweest steeds, hoe telkens terug-gezien, als de betere medicijn vol heil-zame wel-daad; en vaak koterden zijne gedachten in zijn vleesch een gloed die drong naar jeugd en verzadigende schoonheid, opdat hij smaken mocht en zoude de wrangheid die hem vulde, tot weenens toe, van 't smartelijk-domme Evaatje vol schamele lastigheid, en dat dit geraamte met een kijk-glas zocht te verzoeken... — En dan, o treurig-blijde uchtenden waar zijn ontwakend oog, in 't wazen van lichten mot-regen, een spel van rustig licht, dat gouden wies door was-kleurige hemelen, zag: en hebt ge

hem niet gevolgd, — hij, drager van gedoofde drifte-lampen, den morgen-pure, den frisch-gedoopte van die herfst-stille zuiverheid, — naar de roode zalen, verblijven van zijn strenge en blakende moeder, waar een vreezig verlangen, gestook hier van alle weelde der barbaarsche cieraden, de plotselinge stik-geuren der ineens-geopende zalf-potten, de gebroken snoeren die rollen lieten, plots, als 't schieten van nijdige gensters, de brutale steenen, — waar zijn bangelijk verlangen uitbarsten zou ter onaangeroerde middag-tafel, in de niet-te-stelpen snokken van een tranen-vloed?... En gij, avonden van alle moeheid, en sloot hij zijne oogen niet, zijn zat-genoten oogen, na dagen die hun leven lazen in de graciel-vermoeide gevens-teederheid van een ridder-historie vol schoone beelden bezet, — en sloot hij zijne oogen, gegaan langs slendereden en malven gangen naar de vertrekken zijner groot-moe, de verhalende groot-moe zijner eerste jaren, aldaar hij wist, gespannen op den lang-vermolmden stoel, de vergane kleuren van een stik-doek waar, — o levende vergankelijkheid — géene herinnering de geschiedenis in hadde erkend van Amor en Psyche?...

Het was geworden, in zulk een teêr gezwenk der uren, in zulke dagen die geen morgen vóor-

bereidden, in zulk verleven en even laaien en daêlijk dalen weêr van een gevoel dat, onbestemd, te beter zijn eindloosheid zou leeren; het was geworden, hij hoog-hartige bedelaar van Liefde, dat hij zich vergeleek, bij stonden, aan een jongen te schole, die, niet doof nochtans, niets vermag te begrijpen; en glimt een enkelen glans voor éenige oogen-blikken, aldra de pijne voelt dat hij verzinkt, onwederroepelijk, in 't niet-begrijpende. Hij, jeugdig van zinnen en van gedaante snel, hij wíst, zijne hopeloosheid wíst dat hij de gevangene was, in alle wachten (want dít zoeken was de les van zijn treurigheid, van de treurigheid zijner sidderende leden), op echte en edele liefde, de gevangene van 't onvoldane, 't onmogelijk-bereikbare, van de ketenen zijner eigen zintuigen, van den knel die zijn gedachten riemde in de over-stelpende tragiek van een ongenaakbaar juist wéten.

En zijne slaaplooze nachten hielpen hem niet: zij gaven alleen de wrangste der uitleggingen. — Ah! zuívere liefde; dáar loopt uw schrijnen op uit?... Toen hij een kind was blonken zijne oogen die, in de muren, zochten de hagedissen, welke, kwam een stroo-halm ze kittelen, aan 't koppelen gingen... — Ah! geneuchten van een blij-zorgelijke

rust die zoet miek de zuurste zemelen; ah! vrede van een nederig huis-gezin, en de liefde van den man dekt van een zachte kappe de lamp waar-bij de vrouwe wollen kleêren naait: dát is 't ideaalken?... Maar het zeip der schape-stallen, weet gij nog? en 't ombuitelen in 't stroo, 't schielijk gillen der herderin, en zijn warm-duwende hand op haren mond, terwijl hij haar geweld aandeed uitermate; en 't blaten van een ontwaakte ooi; en de klamme kilte van hare bloote beenen; — en hij had ze bemínd, deze... — En ah! ook: een kindeken te nachte; het slaapt, en kreunt; en de vrouwe die, 'wijl ze om den hals van den dieren koets-genoot hare week-welige armen windt, schríkt; en haar luisteren duren laat ze, tot kreunen weêr een stille slaap is geworden; en dan: ze keert een glim-lach weêr naar den man, en 't is de zekerheid van het díepste beminnen... Maar ja-wél: zijn vader met den hersen-verganen vogelkop en de kwijlende tandeloosheid des monds, belust alleen nog op sterke kruid-wijnen en de roetige bolheid van zijn vetsten dienst-maagd, en de geilste, die het pleizierigst geld- en heerschgierig was...

Het was een woelen in zijn bed en geen slapen bieden; en zou een drankje te slapen dwíngen: en was

't niet érger nog te droomen van eene min die pijnlijker wierd naar zachter scheen het goochel-gezicht, en hem blijder zou martelen naar smartelijker wies in hem begeerte of de onrust van een traag vervlieten naar den afgrond der lévende wezenloosheid?...

— Ja, zijn leer-zucht wás gelescht, maar aan wélke drabbige bronnen! Zijn nieuws-geerde, hoe gekitteld van reeds onder-vonden proef-gronden die steeds ándere vragen wekten, kénde thans, maar in wélke grijzende spiegel-diepten, den spot om eigen verlangen, de zure genieting van eigen kwellen, de bodem-looze smart van 't zich-zelven toegestane .... Ja, deze burcht zoú het antwoord zijn op de vragen zijner geniepige en uitbarstende mannelijkheid; maar 't was, leelijk, onbegrijpelijk-valsch, en vernederend, als het antwoord-zelf van het Leven.

— Een antwoord dienstig voor een Edel-man? Neen. — Hij had hóogeren plicht. De winter zou hem wijzen wat wás zijn plicht....

— O, de winter, hij was lijze. Teêrder dan een warme sargie om de ziekte van een kind; effen en van geen beroeren, dan het voeren, in een boom, bij een rijzend-laten morgen, van een vogelken vol zorgen dat een kriepend liedje zegt: zoo was stil een witte winter, (o mijn rank en blank gedichtje!)

volgend verholen herfst-razernij, gekomen, een dag, na de zeldzaamheid van een rústigen slaap, en dat zijn oogen den bevredigden sneeuw overál zagen, blijde. Hij gevoelde dat hij béteren zou, dat het ten einde gedaan ging zijn met verschrikkingen die hem ijl lieten en gewisheden die hem telkens deden rillen. De winter was hem in-eens verschenen, als eene vrouw van om de veertig, maar slank en schoone nog en die men niet meer zal beminnen dan met vriendschap, en die van een lastige ondervinding de zekerheid in zich van sussend raden draagt. Eenige dagen van verwondering nog, dat hij zoo plots veranderd was: toen kwam, in de weêr-gezelligheid der gezamenlijke kamer, de warmte weêr van eene gevoelde en terug-gegeven genegenheid. Hij verliet ze niet meer (de gangen en overige vertrekken kil thans) dan voor zijn slaap-kamer waar een gewarmd bed de thans zoetere en niet tegen-gesproken droomen van zijn dag toetste aan liefelijke vertoonen en waar hij zuiver en teêr in bleef. En 's morgens weêr gerezen, waren zijn nieuwe zorgen voor schoone en kuische boeken; en 't sneeuw-tapijt, het even-maar deinend sneeuw-tapijt, oneindig over de wijdte, en dat zelfs, bevroren, de vijvers van het park verzweeg, hij, die 't blauwen zag in de verten en gelen

nabij, van een bleeke zon, hij dacht toen bij elk ontwaken, dat toch voor álles een vorm-van-puurheid moest bestaan, eene zijde die het in edele oogen, al was het maar door de bedóeling van wie 't bezag, rein zou toonen, ongerept en onverdelgbaar: een teeken van zijn goddelijken oorsprong en wezen, — en dat hij eerst tháns vermocht te zien, getreden, zoo hij was, uit een menschelijk vagevuur naar de, toch niet buiten-menschelijke, weelden van een hemel.... En, verkregen allengerhand eene betere intentie in zake van beminnen: zijn schoone boeken bevestigden, als oudere en monkelende vrienden, zijn nóg-luisterende vermoeden, dat hem aldra eenige innig-goede wáarheid wierd. Hij las in het leven der Heiligen, en dat van dezen liefst, die van de Liefde gaarne vergaten de lage streeken voor de paden die leiden naar eene hoogere beteekenis. — Crisantus, aldus, edelman uit Vrankrijk, die vijf jonge meiskens, hem gezonden van zijn vader Solinus, heidene, om hem in ontucht te verleên, ze, door zijn geloof-in-de-noodwendigheid-van-'t-zuiver-zijn, grappig in zwaren slaap deed vallen, en zelfs Daria, priesteres van Diana, hem ter bekeering gestuurd, voortreffelijk zélve wist te bekeeren en lang met haar daarna, zij gezamen treffelijk getrouwd, in staat

van kuischheid leefden, tot ze, te hunner vreugde, de prefekt Numerianus in martel-dood om liet komen. — Naast hem, voorbeeldelijk: de historie van de drie maagden, die dienst-maagden waren en gezusters: Agapeta, Theonia en Irena, in dienste bij de heilige Anastasia. En weêr een prefekt zou, een avond dat hij hare meesteresse afwezig wist, in hare keuken dringen, daar hij ze kende zéer schóon. Maar zij, bang voor over-daad, baden gebeden; en zie: de man, waan-zinnig in-eens, en zeer zot, meenend de maagden te om-vatten, omhelsde kachels, ketels, en meerder gerei, en wierd ontvangen daarenboven, toen hij buiten-huize kwam, op kwink-slagen, roet-besmeeren, en stokken-in-de-beenen van knechts die hem wél buiten kláar verstand begrepen te zijn. — En Lucia dan, volgelinge van Sinte Aagt die hare moeder genas van een schrikkelijken vloed, en, ter belooning, alleen vroeg, om God te believen, verlost te wezen van haren zéer beminden bruidegom; Lucia die, onder Paschasus gemarteld, van geen tien, van geen duizend mannen, zij gebonden nochtans, en van geen duizend paren ossen kon worden gevoerd naar een huis van leelijke doening of ontucht, en toen de Magiërs werden geroepen, zij nóg niet en verroerde onder hunne bezwering; en toen men haar

begoot met kokende pisse en warm excrement, tot lossen van alle tooverij, zij nóg glimlachte gestadig, en zelfs geen door-gestoken zwaard zou haar doen kantelen, schuimen, en vallen. — En Petronilla, dochter van Petrus? Na lang, en ter wille van Christus en haar vader, geleden te hebben van neêr-slaande koortsen, had ze óok gekregen een lief, en die haar om hare schoonheid beminde. Maar toen deze, naar haar vragen was, een stoet gezonden had van maagden, die haar ter bruiloft brengen zouden in een lieflijk stappen waar, ter strate, de menschen hadden naar gekeken: deze stoet vond haar dóod in een bed, en aldus had hare kuischheid het aan God gevraagd. — En aldus ook, naar Jacobus van Varagina, geluk-zalige, verhaalt: de zeer wijze maagd Agnete. Zij was geen dertien jaren oud, en aldus nauw huwbaar, als — zij nog naar schole gaande, boeken-ransel op den rug, stelde hij zich vóor, en dom in de goede-manierdheid — de prefekt der stad eene grijzaard-verliefdheid om hare tengerheid plakte. Hij zei het haar, en dat hij eene kleermaakster wist die echt goud in de tunieken kende te weven. Zij wilde niet antwoorden dan met déze woorden: „Mijn lief heeft de vijf deugden die zijn: de adel van zijn oorsprong, schoonheid van figuren,

rijkdom te putten, moed van een machtig lijf en de diepte van ondoorgrondelijke liefde." — „'t Is goed," zei de prefekt, „maar ik wilde hem kennen, of ik hem een míndere ben." Zij zegde: „Wien ik bemin, hij heeft een beteren staat en positie dan gij; zijn bloed stroomt over mijne knieën; hij priemt onuitsprekelijke lusten door mijn mond. Kent gij hem niet? Zie dezen vingerling van gouden rood. Gij ziet hem níet? Wél jammer! Hij is van mijn bruidegom." — Zij stierf daar-op, natuurlijk; en hare witte zuster Emerantia, gesteenigd van ongeloovigen, stierf náast haar. — En hij kende geen voor-beeld als dit, om over ná te denken....

Het was hem echter, verstaat ge wel, te véel, dat hij voor volgend verleven zulk voor-beeld zou kiezen. Geraakt, zéker, en hoe blij-geláten, tot de slot-som dat hij de onwaardige was van zúlke exempelen, wist hij toch voor eene naêre toekomst in zich te vereenigen — hij, per slot-som, een liefdeman — enkele huiselijke deugden thans: als boden, aan trouw, de Romeinsche Lucretia, en de Spartaansche moeder aan opofferende ouder-wijding. Hij voelde zich in staat, — eene heiligheid haast — stillekens-aan, zijner vrouw te vergeven als ze hem niet te klaar-blijkend bedroog, en zijne kinderen te vergeten als hij voor hun onder-houd niet

meer te zorgen had. Hij wierd, hij verlatene van een ploegenden drift, een wikkend-susserige rechter tusschen puurheid en slechtheid. En langzamerhand genoot hij de vreugde van een tevreden poorter — aldus kon hij zich overigens gemakkelijk Sint Maurus of Sinte Scholastica voorstellen, — die beginselen heeft. En zijne beginselen waren — noem ze nu maar stréng — éerst dat hij, nobel, de liefde om de liefde begeerde; de liefde; de liefde niet des lijfs alleen, maar gesublimiseerd, zoo ver als kon, van te zéer-aardsche slameuren en achterdocht; de liefde, in een woord, die de Liefde was; de Liefde met de best-mogelijke Bedoeling; en tweedens: dat hij niet zou dulden, in zijn bed, zijne armen, en ook (waarom niet?) zijne geldkast, eene vrouw die hier zou tegen-sprekend zijn in onredelijke eischen, gebaren en begeerten....

En deze winter eindigde op zulke gebeurlijkheid, waarin hij zich zou gevoelen, hij oud-strijder tegen zijn eigen lijf, de vervloeide en brave, en tevens deftige en gestrenge drager van het Zuivere Inzicht op 't stuk van de Liefde.

— De volgende Lente miek hem wakker. Toen, in de vér-geziene lorke-bosschen, het purperen verschiet begon groen te gouden van nieuwe schietende speldekens; toen, te Licht-mis, de eerste leeuwerik

opschoot; toen de kastanjelaars over-groote en blinkende botten kregen, de genst-heesters op de heuvelen schaterden van gele bloemekens, en in al de omcingelende sloten ontallige sleutel-bloemen: toen weêr-stond hij niet aan de uitnoodiging van zijn kloppend hart, het geeren van zijn blinkende oogen, en de sterke machten die hem joegen uit de wijze winter-kamer; en, alle achter-deuren geopend in-éens, hoe hij zwijmelde als van blijde wijnen, zoo trad hij in de tuinen neêr, eene zoete kilte in zijne borst en zijne handen vol warm bloed. — Zij lagen, de tuinen, doorkruist van wakke wegen, en ordeloos. De boomen waren zeer hoog, die zwetsende jónge en verhalende óude meerlen droegen. Daar lag, hier, en daar, midden in gewas, eene verrassende grasvlakte, waar uit, schoone, wies een ring van smalle berken, en die veredeld was van cierlijke woekerplanten: katte-staarten, peerde-zurkel en de grillige blaêren der bere-klauw. De bosselkens roken versmachtend-goed, waar vlugge hinden vluchtten. Een loover-huisken toonde, bevreemdend en uitnoodigend, achter een sluitend net van bremmen, een manke tafel waarop rotte een oud boek. De kleur was schoon malve, van de sterre-bloemkens der reiger-planten.... Maar 't liefste waren hem, vol van nieuw-spartelend leven, de vijvers vol van visch. O de brons-zilveren

possen, de grijze grondels, de platte blieken, de rood-vimmige baarzen, de zeelten die geniepig zijn: steerte-slaande, schietend, duikend, buitenlend om breed-beschubde karpers, hard-wangige snoeken, naast aalen, die, glibberig, toch dom zich spoedig kapen laten! Hij zag ze, onder den fijnen spiegel die lei erover de teeder-blauwe, huivrig-lichte lucht, en soms er kringe-wekkend uít plonzend, en toonend vaak een blinkende bek die snapte naar een vliegsken; en hij was aangedaan, en had de vreeze en de blijheid van een kind voor een schotel bleuzende appelkens van Oranje. Al dat wriemelen, dat krioelen, dat wemelen, in duistere en rijke kleuren, van een verdringend en opper-machtig leven, midden in den statigen stand van de in botten-barstende boomen, onder den scherpen hemel en een gestrekt-jonge zon: o zijn lijf, zijn jong, uit-zwellend lijf! en oneindig een dorst naar dáden. — Want, zonder over-gang, zonder bevreemdende aarzeling haast, als een onverwacht en waarlijk-welkom vriend, had de Lente geheel hem ingenomen. Zijne vingeren betastten zijne arm-kieten: zij waren blijde bol-hard en pijnlijk-gelukkig als beenen na lang loopen. Onder de wade van zijn knieën rekten stug twee stijve peezen, gelijk jongens voelen die in hun groeien zijn. Zijn oogen waren zóo verwon-

derd, dat ze de lucht vol gulden stippels zagen. Zijn nek zwol, zijn tong was droger, zijn hoofd was ijl; en een dag was hij over-zalig en als liefde-dronken, omdat hij in een weide van kersouwkens een dik-beende kalf al springend zag, dat op zijn voor-hoofd eene ronde open vlek had, die was, juist, als een heilige hostie.... Eens hoorde hij zeven koe-wachters elkander een zang toe-werpen die hem bang miek om zijn bonzend hart: „Over-Leische b'rakken — haloeï-loei, — luizen meê zakken — haloeï-loei, — luizen meê hoopen — haloeï-loei, — g'en hebt geen geld om brood te koopen"; een zang, zevenerlei van zeven stemmen, vol als een nachtegale-gorgel· of fijn-schril als de vroegste meeze, telkens en telkens herhaald, en daar-boven uít: een zwiepende djakke die kletste in de rijkste klank-bochten, en zijn hárt dáar-boven nóg: zijn hart als het uitspattend zaad van den papaver! En dien morgen ontmoette hij een gebógen meisje, dat hij begéerde.... Of hij heeft geweend, voorzeker, toen, een avond, eenige zoete kinders stonden in een blauw-endende zon. En zij telden af, wie zich zou verduiken, om pieperken-duik te spelen. En 't ging: „Is meneere van Hecke niê thuis? — Neen, hij is 'ne keer uit-gegaan; — kwestie, wie dat hij tegen-kwam? — Zeven ijzeren mannen,

— zeven koperen pannen, — zeven mannekens úit de zee; — de zee die is gesloten — met zeven koperen sloten." En ja, zijn van liefde en teederheid door-wriemeld lichaam héeft geweend....

— Maar alle goede hersenen zijn veer-krachtig: een nieuwe gedachte kaatst, als een luchtballeken, áf op den grond van eene gestegene over-tuiging. Gij wilt los-bandig worden? De banden worden een beetje nauwer toe-gehaald. Gij laat u bezitten van nieuwe beelden? 't Is maar dat de oude verre van dood zijn.... Een nieuwe Lente? Ja, maar de winter was een wonder vergaêren van de rijkste edelheden. Zelfs 't mis-prijzen, zelfs de boete-doening, en verlossen niet van een diep-wortelende gedachte. En, zijn wórtelen geen záad, — de plant eenmaal afgesneden, — zij zijn 't, die den grond béletten, gereed en dankbaar te worden voor nieuw ontkiemen. Gij zaait geen tarwe, overigens, op een bloot patater-land, dat ze zou gedijen. Want géen kleed en gaat u gemakkelijk, of het heeft de plooi genomen van het óude kleed....

— Aldus gewierd het, dat deze Lente hem niet verwijderen zou van het, wel eenigs-zins gevreesd reeds, maar toch nog zeer vertrouwd gebouw van den vorigen winter: dat hij was de verheven regeldrager van een Zuiver Inzicht: dát, in zake van

Liefde. 't Wierd érger zelfs, bij vóorjaar-gewoonzijn: dat hij eene humanere, meer feitelijke, proefondervindingkundige, toegevende háast, gedogende zéker, en eigenlijk-géestige beteekenis ging hechten aan zijn liefdes-ideaal. — Hij had, een nacht, gewisse lol, toen hij dacht dat hij was als een verstandig dans-meester. Zulk een man, goed kenner van dans-zwenkingen, heeft een groote liefde, aanvankelijk, voor eígen kunst. Hij is verslingerd op zijne voet-vaardigheid, eerst, en op wie hem gelijke voet-kunst lieten drinken als een wijn uit Burgoenjen. Maar daarná, oefening eene school van wijsheid zijnde, heeft hij gezien dat zijne wetenschap niet stond buiten de norma van eene — waarom: niet heilige? — vóor-bestemming, die hermetiek gesloten is voor wie ze niet bemint om haar-zelve. Thàns, eindelijk, zíj, die hoogere, hiëratische dans-wet, niet bereikbaar geworden, en alleen overblijvend de goede bedoeling, dat men zijn best zou doen: nu was het gewenscht, allicht, van het dansen te onderwíjzen, naar de diepst-doordachte manieren. — Aldus deze onze held: hij had de liefde gekend in treffende wezenlijkheid, zíj spattende in zijn lijf; daarna had hij uit ondervinding, ook van anderen, een netje gebreid van minne-beschouwing; tháns wilde hij zijn wijs-be-

spiegelend weten meten aan de ondervindingsvelden, hem geboden. De nieuw-aanstekende Lente gaf hem een proselieten-drift; de vorige winter was er-voor leer-program en den grond van een deftige wetenschap. — Ik wil zeggen, eenvoudiglijk, dat hij, — na bronst, geordende kuischheid, en weêr, maar beginsel-trouwe, eene ontwakende mannelijkheid, — aan tróuwen dacht.

Het beteekent, in den grond, niets anders dan dat hij verlíefd was. Men is altíjd verliefd om 't achttiende jaar, — en men wil meest-al van geen lichamelijke liefde weten, mits eenige gedachte-hoogheid, — en men is het altíjd op eene oúdere vrouw. Déze, die van mijn heerken was gezocht, was eene weduwe van twee-en-twintig, woonde op een kasteel midden in zompen, droeg veel fluweel, was hard-vochtig, en heette in heur eigen hart, evenals voor ieder: Superbia. Zijn witte klepper zonk, bij een eerste bezoek ten Meie, tot bij de knieën in de moere. Hij echter wierd ontvangen, alsof zíj hem ten huwelijke aan-vroeg. 't Was een gemak. Zijne beschaamdheid wilde niet tegen-stribbelen, en — prettig toch dat zij hem zelve zei: „ge moest gij tróuwen, jongen." Zij trouwden dan, en zij was in de roode spiegel-zijde. Sterk rijzend als een raaf was haar hoofd op de weg-

geworpen schouders, en hare oogen waren als pijlen van blauwend staal. Een strakke mond opende niet dan op sterk-bijtende zins-wendingen. Een neus had ze, die als een smalle zuile stond onder het dubbele kerk-gewelf van haar kloek voor-hoofd. Hare armen hadden zware bochels waar ze hechtten aan haar lijf. Zij had onedele handen vol ringen. Hare heupen waren vierkant en konden hard draaien. Zij heette Superbia. — En hij had ze — waarom niet? — lief; en toen ze, na de bombastige bruiloft met koperen bazuinen, in een zomer-einden dat leek een vulkaan sidderend onder een breedte kokend-neêrdalend lava, en de hemel draagt er een weêr-glans van: toen was ook zíj nederig onder deze frissche manne-liefde. Zij sukkelde niet door een dool-hof van bedeesdheden; zij, echter, zich ook niet en gedroeg als mocht worden gewacht van eene jonge weduwe, die ze was. Want zie eens: hij mocht behouden de keuken-maagd Bergiete, die kneukels maken kon naar zijn ouden kinder-smaak; de brave kamermeid met het vette haar, Pauwelijnken, zou, zonder haren tegen-eisch, blijven schenken versch water in de wasch-kommen, en spreiden, wanneer het hoorde of noodig was, nieuwe linnen lakens over 't heeren-bed; de zinneschalk — heette grappig

Lanceloet — ging voort profijtig en deftig het goed beredderen; en er was een jacht-meester, die bléef, en heette fier, Latijnsch-gezeid: Hubertus. Zij was toegefelijk, verduldig en kon haar lippen strekken tot een geijkten glim-lach. — En zoo ging het wel een half jaar.

Ja maar! Aldus beliefde het haren jongen echtgenoot niet geheel. — „Waarom, me lieve," zei hij (en die liefde was frisch en haast platonisch), „zie ik u niet als eene huis-vrouw die het recht heeft te gebieden? Gij zijt schamel. Wees niet schamel bij de dienst-boden, en als een maagdeken, met hoogen buik, van veertien jaar. Het vleesch-met-ajuin, van mid-dag, was aan-gebrand, en droog als olmenschorse de kippekens de dodinen; en gij hebt níets gezeid! Ik heb een vet haar gevonden in uw kam. Waarom dan niet gespróken? In den gang van het huis had een hond gespogen. Uw hakkenei had een weer boven den hiel van haar linker vóor-poot, en de onregelmatigheid was merkbaar, van de geroskamde vierkantjes, geteekend op wederzijdsche deelen van haar kruis. En gij blijft kontent! Waarom zijt gij de meesterse niet? Ik wilde hebben dat gij de meesterse u toondet."

Zij wachtte blijkelijk op deze woorden: zij wíerd het. Het zou er gaan, aldra, van kappen en van

kerven, hoofdzakelijk door alle mensch-weerdigheid en -zedigheid. Ha! het was, plots, geen fijne lente meer als op een klein schilderijtje! 't Waren vegen, ook over de aangezichten der dienstbaren, en m'heerken echt-genoot wierd een dag verrast op de drukkende teekenen eener oor-vijg. Toen hij de ongepastheid beleefd deed opmerken, was het antwoord smalend als proest-lach rondom eene theologische uiteen-zetting. En mevrouwe, daarna, ging zich aankleeden met ketenen gouden en van uiterst gewicht, en zich wagen aan een pleiziertochtje te paarde.... Bergiete en Pauwelijnken, Lanceloet zoowel als Hubertus: de deure stond open aldra voor hun uit-geschopte dienst-vaardigheid. En de huis-vrouwe-zélf zou, zei ze, eten koken en de wasch-tafelen en beddens keeren. — Maar toen een dag, dat, aan 't braad-spit, eene vette ganze zwart te pulver viel in de druip-pan, terwijl Mevrouwe de kookster krullekens lei in 't haar van heur voorhoofd, verweet ze haar tweeden man, die 't haar opmerken deed, dat het onbeschoft was vóór haar te verschijnen met eene lichte wonde aan zijn duim, die hij had van een pijl te scherpen. En 's anderen daags kropen ze in hun bed, dat het ónopgemaakt was....

't Wierd geestig; en hij wierd een hoofd-neigend

man. Zij, daar-en-tegen, kreeg, scheen het, op-geblazen kaken. Vond hij het ook, natuurlijk, verstandig, alle twee-dracht te vermijden door eenige tegen-spraak: zij wist het aan te leggen toch, dat hij zich in zijne stil-zwijgendheid zou vernibbelen, als een brak die, onder een slag-regen, uitgehongerd den jager volgt die draagt het haaksen door hém gekaapt. Zij vertelde hem, in eene goede luim, dat ze ál het linnen had in orde laten brengen; en was dat niet mooi voor een burcht-vrouw? Maar 't eerste hemd dat hij langde was loos van knoopjes. — Intusschen was ze prachtig aan blauw-zwart golfhaar; heur neus was recht; éen harer oogen leek, heerlijk, lichtekens scheel; en de opvolgende dienstmenschen hadden, vond ze, hoog-hartig, de sterkste gebreken. Zij had eene maag, overigens, gewillig voor sterken wijn, en hare eenige genegenheid was voor een laag-buikend teefken met tand-brokkeligen snoet en een oog dat dood stond; en 't kuchte bij 't loopen, en nooit jongskens het en had. Onder zijne lenden hong een blauwende en naakte kwabbel. Het was razerig en dronk safraan-melk en at bollekens gehakt. Zijne teenen waren klauwkens. Zijne tong was een stijf berdelken. Zijn ruiïg haar was klein-krullend en zijn kele rochelend. Het liep alleen wanneer het venijnige bedoelingen had,

als zijn: bijten, of zich tegen uwe beenen vlijen, of scherpen aan uw schoen zijne klauwende teenen. En dat beestje heette ook: Superbia. — En de onder-danige huis-heer dacht aan zijne vrouw; en dat zij, in eeuwig-zelfde doening, samen oud zouden worden misschien; en dat eene oude vrouw, geworden als dat teefken....

— Want weêr was de winter in het land, en híj in zijne winter-boeken. Een dag had zijne vrouw ze opgeborgen; maar hoog-moed is een school van list voor wie hem onder-gaat; verboden vruchten laten langsten smaak na; en was dít nu, bij alle Gods heiligen, deze huwelijks-liefde zóo betracht, waar ze zijn beste bedoeling zóodanig tegen-kantte? Ah, een goed vrouwken, een warm potteken wijn na 't avond-eten, en een heete kruik aan de voeten, in bed, gezelliglijk! Maar néen: deze heerschende Superbia, deze ongerustheid van een appel-stelende knaap, en het stinkend schoot-hondeken....

— En toen gevoelde hij — akelig beeld, en toch nóbel — dat zijn plicht tegen-over eigene edele eerlijke intentie, dat zijn roeping tegen-over eigene edele gemoeds-zuiverheid was: deze vrouw van kant te doen; 't is te zeggen: haar behoorlijk te dooden.... Schrikkend eerst voor zulk hiaat in

zijne gerustheid, voor dergelijk tegen-spreken van, toch hoofdzakelijk-vreedzame, levens-idealen, was het hem echter, als iemand die een énkel maal een af-grond heeft ingestaard: dat deze af-grond zijne blikken riep, en onafwendbaar. — Aldra dacht hij niet meer over de nood-wendigheid van dit een-einde-maken: hij bepeinsde alléen nog hóe het te bewerken. Hij wierd wréed; maar hij bleef toch mede-lijdend. Want hij verwierp het door-priemend mes dat uwe handen met bloed bemorst; vergif maakte het lijf zoo zwart als verkoolden els; het ware ónfraai geweest haar, gebonden, aan de bloed-honden te werpen; en haar verdrinken? de sloten lagen bevroren, eerst; en daarbij, zij zou stellig boven-drijven: zij was zoo hooveerdig!....

En hij heeft ze, een dag van goed humeur, 's morgens in bedde dood-gekítteld. Zij giechelde; zij proestte; zij verslikte zich; zij kwakte; zij was dood. Híj had in-eens een holte als een doedel-zak in zijne borst. Hij heeft ze op-geschouderd en gedragen in een geheim kamerken, dat zelfs zijne vóor-ouders niet kenden, en dat hij, een morgen van blakende zon, bij een reetje in den muur had ontdekt. De sleutel toe: nu mocht hij natuurlijk ge-rust zijn, zich vrij gevoelen, en 't Zuivere Inzicht voor gewroken houden....

— De knechts verspreidden een nieuwsken, alsdat Mevrouw, waarschijnlijk te middernacht, was weg-geloopen. Na veertien dagen tijds, zij niet teruggekeerd, kreeg haar teefken een onverwisten schop, en het stierf, knijnzend als een veeg kindje. Mijnheer was deftig in rouw-purper.

Maar langs binnen wandelde hij, zoo niet met een ziele-verdriet, dan toch met de gedrochtelijke miserie van eene misnoegdheid. Ja, zeker, hij hád gelijk gehad, ze.... niet langer te gedoogen. Maar alléen loopen op de wereld, een eenzelvige weduwnaar, en veel geld hebben, en geen zin in ontucht (al was hij véel verdikt, en zijne handen gaandeweg bekleed van kussekens vet): 't was lástig. Ik weet het wel: zúlke vrouw! En had ze dan zelf den rechten weg niet gewezen voor hare zaligheid? 't Strookte overigens met zijne edele verzuchtingen.... Maar dat men, daarentegen, geen liefde dan met tweeën pleegt!.... — En hij kreeg, allengerhand, een lijf vol slechte humeuren.

En nochtans wachtte hij, vreezend, twee jaren te hertrouwen. 't Kwam er echter tóch van, toen hij, een weeken herfst-avond met klein, maar zoet, licht, een jonk-vrouweken ontmoet hebbende bij een kluizenaar, hij haar 's anderens daags aan een baggijntje, die hare hoedster was en eenige fami-

lie, ten huwelijke vragen ging; eerst ontvangen werd op gedempte vrees-schreeuwen als van een oude kip die men grijpen wil, en daarna, den kluizenaar genoemd die goede informaties had gegeven en in-stemmend had beloofd een woordeken ten beste, — onthaald op een zuur wijntje en een deftig en beschaamd-knikkend ja-woord...

Zij heette Avaritia. Ze was klein, schraal maar, en petieterig van voetjes. Heur haar had blonde golfjes. Heure vingeren waren lang en schenen altijd stram-moe. Zij droeg een kleed, bruin-donker, dat platte op de borst en hoog hief op den buik. Ze glim-lachte oolijk en bedeesd van mond, en slim van hare grauwe oogjes. Zij sprak stil en een beetje snuffelig. Zij had alleen een zwaren en langen neus naar zijn tegen-zin. Maar hij dacht: „O, deze gaat brave zijn, en niet hoog-moedig."

Inderdaad: ze was eene nederige zorge voor de minste zijner gerieflijkheden. Zij boog de éerste voor de dienstbaren. Zij had zoete woorden voor de bedelaars, en deze woorden leken hen een béteren troost dan kruis-stukken of stuiten met smout. Zij verzorgde zijne kousen aanhoudend, en zei hem: „ik weet niet hoe 't mogelijk is dat de andere zooveel sajet noodig hebben." Eens dat hij hoorde hoe een zijner stal-schoften vertelde dat ze er uit-zag

als eene magere geit, smeet hij hem op straat; en zij verklaarde: „Ja, ja, gij hebt gelijk: een mond te minder." En zij kookte hem lichte papkens voor zijn maag, perel-gerst voor zijne borst, en voor den open buik een drankje van wijn-steen.

En hij dacht bij zich-zelf: dát is het nu; en hij was vergenoegd. De papkens bevielen zijne verwaarloosde maag; hij was los van leden en hoofd sedert deze verzorgende vrouw. Zijn kommerlooze nieuwe jeugd en gezondheid gaf hem een blijden nieuwen appetijt. Hij wierd een wakkeren echtgenoot, ter dege.

Hij vond alleen, dat de stukskens vleesch op tafel wat klein waren; te klein, o, véel te klein — aldus steeg zijne achting — en groot genoeg nauwelijks voor een zijner bak-tanden... Hebt gij ooit hamel-bout gegeten met rozijnen? Hij kon zich niet voor-stellen dat zóo tenger een hamelboutje kwam van een gesneden ram uit zíjne stallen. En eene reê! Heel den rug, de rug gehéel gespit voor 't vuur, dat de vlammen hem likten en geuren deden; en draaien, draaien aan de krukke tot hij rommendom korstig-bruin was, en dan: met eene peper-sause! Maar hoe kwam het dat hij een rugge-gráte vond alléen op den grooten zilveren schotel, en 's anderen daags slechts, gesneden

in teerlingetjes, het dikste van het vleesch? Hij zag, overigens zichtbaar vermageren de heupen van de dienst-meiden, en streng-loerend zijn de opdienende knechten. Een merrie stierf ten stal; de paardenmeester schok-schouderde: „van te kort te hebben." Op een dag, na eten, gezeten tegen-over zijne nederig-glimlachende vrouw, had hij honger. Hij zei niets, en ging een schelle ham af-snijden in de tobbe, waar 't zwijnen-vleesch, rauw nog, aan 't zouten lag. Want zij was toch een goede huisvrouw.

Alleen niet, echter, en hij moest het verveeld bekennen, eene goede huwelijks-vrouw. Ja, Ja! Zij behield veel voor látere dagen, en liet hem, in alles, 't profijt van eene achteruit-geduwde begeerte. Maar lavendel-geurende lakens zijn niet te minder wak als geene liefde ze dampend warmt. En 't was vervelend dat nu hij, die pralend-gezond was, het recht had willen nemen, van lijve joviaal te worden, hij stuitte, meest-al, op den glimlachend-onschuldigen slaap van een over-lange, plooienplatte, streng-geslotene nacht-japon die hem kwellerig belette zélf te slapen. Ja! er was een pulle heet water aan zijn voeten-eind, en alle drie weken wierd de pluimen peluw uitgeschud, gezuiverd van pluizen, en behoorlijk aangevuld voor de rust der

nachtelijke uren; maar hij verkoos knorrend aldra te loopen barre-voets op de pletsende vloer-tegels van 't vertrek, en, in rillend hemd, turend en zuchtend, ter kim der kiemenden dag te wachten.

En toch kon hij niet kwaad worden op zijn vrouwken. Zij kon zoo lief ontwaken met zedig-ónverstreuveld haar en zuivere oogen, en zoo kuisch was haar morgen-kus, en zij kwam, schuchterig, een wijlken op zijn schoot met preutsch mondje, en: „believe 't u 'ne keer in de neven-kamer te gaan: ik ga me aan-kleeden" — ... En dan, de ontbijt-boterhammekens die ze zélf sneed: zóo dunnekens van brood en smeersel, en toch zoo appetijëlijk...

— Maar hij kreeg puisten op zijn vel, blauwe puisten. Geen drankje hielp, noch oranje-zalve; geen uitgelokte buik-ontlasting noch inname van semen-contra. Het kwam dus uit de maag niet. Waaruit hij met leed-wezen besloot dat, met vrouwen als deze Avaritia, de huizekens van pleizier waarachtig instellingen mochten heeten van maatschappelijk nut...

— Zal ik u zeggen dat hij er vond vermaak? Neen, hij vond er geen vermaak, want te elken gange had hij een rede-twist in zijn binnenst tusschen de noodwendigheden des lijfs en de huwelijks-

trouwe, en 't was verdrietig als een spel-van-zinnen. Maar gelukkig was iets dat, bij 't onopgeloste van zulke innerlijke samen-spraak, hem toch eenigszins stelde gerust: zijn zuivere intentie. Want waar zijn begrijpen was, in zake van echtelijke liefde, dat de vrede een eerste onder-pand van het geluk moet heeten: wat deed hij dan, bij herhaalde afwezigheden uit het wettiglijke dak, zoo-niet een bestendigen vrede verzékeren? En zoo vond hij, allengerhand, de rust in zijne ziel bij de uithuizelijke, maar streng-noodzakelijke, nacht-bezoeken.

— Het was niet zonder dat hij er bij vond eene trouwe vertroosteresse; en weldra had hij ze verlost van den schraap-zucht dier oude vrouwen, waarvan de zwart-harige en zwaar buikende deftigheid zich zóo verlaagt, dat zij de zuur-verdiende munt tot uit de kous der onder-hoorigen maagden gaat halen, — om haar te verzekeren eigen woonst in een plezantig kamerken dat zij vercierde met een rooden smaak. Haar onvervalschte naam, bewezen bij de noodige papieren, luidde: Luxuria; en zij was van goede en treffelijke familie. Hij had compassie met haar, omdat een oom van haar leelijke oefeningen met haar onschuld had bedreven, en aldus voor eenig-mogelijk verblijf de duistere huizen, die fonkelend gloeien van

binnen, gewezen had. Zij, schoon zijnde, had er meê genomen genoegen; en alle door-gedreven werkzaamheid wordt gemakkelijke gewoonte. Doch, toen Mijn-heer haar 't voor-stel deed, dat ze een eigen kamer zou betrekken, dacht zij er aan dat zij naar de dertig ging, en vond het goed dat hij voor 't overige van haar leven, aan eten en kleê-ragie zorgen zou. Zoo gingen zij dan samen-wonen; want allicht wierd het hem zachte nood-wendigheid, niet alleen de uren des nachts in zoet gekout bij haar door te brengen, maar ook bij dage haar te verrassen op een kus, — deed hij het ook, eenigs-zins, uit jaloerschheid. Want deze Luxuria was schoon als een jong paard. Heur haren, kort-gesneden en wild krullend, waren bruin en glanzend als de peerde-kastanje versch uit den bolster, en zij kon ze schudden zóo, dat ze toonde als perzik-vleesch van kleure haar rechten hals waar drie even-wijdige lijnen, lichtelijk blauwer, teekenden eene eeuwige jeugd, die ge, willens nillens, zoenen zoudt. En haar aangezicht was misprijzend en aanlokkend. Waar de wakke lippen zonken in versmaden, riepen en lachten haar bruine oogen, wier verwe rees en daalde met de ure van de zon en de nukken der seizoenen; en haar grootsche neus, die bovenaan bultte, was oolijker dan

een dubbel-zinnige vrage. Zij was lang en mager, maar heure rechte borst was eene dubbele uitdaging die tergde, 't binnen-welven van haar vlakken rug schoot uit in-eens in de spierigste der wentel-heupen. Zij was schoon als een jong paard dat gaat springen. Haar lijf was éene veer die springen gaat, en zij had het onbezoedelste der voorhoofden. Hare handen waren sterk, die mannelijk wisten te vleien, en hard heure knieën. Zij was schoon, en hare ontucht breed en helder als de eeuwige tucht der natuurlijkheden; en was ze onvruchtbaar: het scheen uit spotternije en tot schåamte der natuur. — Zij heette overigens, des duivels te zijn, in hare slange-lenigheid. En zij kende duivel-kunsten ook aan boeleeren en tusschen-tijdige tuischerij; en 't mocht wel zijn, hoorde ik eens van een paap, dat zij gevonden had in haar lachende goddeloosheid, 't gevloekte spel van den teerling-bak, waarin, zoo men weet, tot smaad van Heer en Kerke, ten dobbel-steene het aas den eenigen zone Gods bediedt, de doys of twee te laster Jezu en zijner moeder is, de troy of drie de Drie Personen kwetst, de quater of vier ten spijt is der Evangelisten, de sijnk of vijf de Wonden Christi heropent, de sijs of zes den Zes Gode-dagen ten schande roept, en waar een kavalier van zessen lacht om de in-

stelling der vier-en-twintig uren van den Goddelijken Dag, en die gij te Zijner eer zult leven...

— Minnaar van zúlke vrouw nu, en die hij beminde, had hij eene echt-genoote, heette Avaritia. Kwam hij terug met wrevelige boet-gedachten, uit dat roode kamerken van heerlijke ondeugd: verwondert het u dat zijn berouw week algauw voor de onnoozele dienst-vaardigheid van een vrouwken bij een klein haard-vuurken (zij had geen kou als ze alleen was, beweerde zij), en dat altijd in nederigheid de zeer smalle linker-hand op den hoogen buik gelegen had, en alle verwijt verving door een glim-lach van innemendheid en de vraag wat hij wilde gebruiken? En gaf hij, norsch, geen antwoord: zij breidde voort aan eene oneindelijke wit-katoenen kous, zoetelijk, en telde telkens, na hare vraag, oplettend-gezet de steken, voor de mindering. En trok hij uít zijne laarzen, waar hij, met eene sterke herinnering aan mannelijk liefdespel, betastte zijne stevige braaien: zij kwam algauw, hem beziende met schalk verwijt, een klein dweilken in de hand houdend, te reinigen de plaats waar de natte botten gesmeten waren. En bij de ure van 't avond-maal kregen zijn honger, zijn ingetoomde woede, en het stijgen van zijn wrok een luttel suiker-raapkens te eten, van lochte

water-saus over-goten, en daarna een boterhammeken met meel-suiker... Toen dacht hij aan de sterke tanden, de witte bijtende tanden die tegen de zijne aan-sloegen bij den zoen die bloeide in de broeiende liefde-kamer, de roode liefde-kamer die brandde om hem; en terwijl zij, bevallig hoofde-neigend, zíj, Avaritia die zijne echt-vrouw was, belei, zorgvuldig en niet dik, een nieuw sneedje brood — voor haar-zelf gebruikte zij geen boter — met een beetje suiker, schoot híj recht, vloekend haast, en naar zijne veêren muts, en te voete, loopend bij de andere waar hij, mán, zich meten kon aan eene vróuw. En Avaritia, met een klein zuchtje, ging alléene slapen; en waarlijk: de trouw-ring was een beetje te wijd aan den vóór-laatsten vinger van hare linker-hand...

— Jaren verliepen aldus van opgekropt ongeduld: kon ze dan niet hebben een mis-varen, het water, of eene slechte valling, vóor-bereiding tot eene verzorgde begrafenis? — Zéker: Luxuria bleef de onveranderde en zeer wel-willende troosteresse; maar belette het, dat mevrouw de wettelijke alle hinder-paal was, en een bestendige stok in de wielen, van 't goede bedoelen, voor hem als huwelijks-man? Was zij het niet die, plicht-vergeten, hem oplei, tegen dank en wille, te vergeten zijne

plichten? Brak zij niet, waar 't heette dat ze profijtelijk snoeide, wetens en treiterig al de botten van hun liefdes-rozelaar? En moest zij niet heeten de schuld, de hoogst-eigene schuld, dat hij, — die, om logische afwijkingen, niet te minder beginselen-vast bleef, — onontkomenlijke gedachten kreeg van rechtveerdigheid en rechts-plegen?...

— En toen hij, een morgen van rozigen sneeuw onder den zacht-geelsten der hemelen terug-kwam, gezellig in een duffelige buis van beeren-pels, uit het zoele kamerken van Luxuria, zag hij, geprint als spitse spoelkens, den druk van smalle schoentjes, versch gegaan in korte paskens, naar de deure van zijn burcht. Hij dacht, met een eersten wrevel: „Tante baggijntje".... Binnen-getreden, teenelings, tot aan de eet-kamer; hij hoorde hoe ze tandeloos, inderdaad, en als het toe-slaan van een snuif-doos, aan 't snappen was, — zij gekomen na de vroeg-mis, híj afwezig geweten, en slurpen de heete koffie. En hij luisterde toe, hoe 't gedempt-snaterig ging over hém, en: „'t Is een schande!..."; waarop, neuzelend-lang en trage zijne echt-vrouw: „Ja, en dat het zooveel géld niet en kostte, zoo'n bij-zaat...." — Toen is hij, zwaar, binnen-gestapt, torve van blikken. Na een aanvankelijken schrik en een kreetje achter heure hand, heeft matante baggijntje

gezeid dat ze blijde was hem te zien, en dat het spijtig was voor 't Maartsch seizoen, dat sneeuwen weêre. En zijne vrouwe lachte hem zedig toe, hij vierkant zitten gaande in den harden leun-stoel, waar leeuwe-koppen grijnsden, van ouden eik. Tante baggijntje is heen-gegaan; en dan heeft hij der vrouwe geheeten hem te volgen in het slaap-vertrek. — En toen, zij te bed gelegen, heeft ze álles begrepen, plóts: waar hij trachtte, genadig, haar te versmachten onder een zoen. Zij kon niet gillen, maar zij kon stampen met haren knie en pinsen met hare dunne vingeren, verwoed. Hij heeft het genomen als eene goede lolle, en, als antwoord, mond steeds aan mond, is hij aan 't kíttelen gegaan, aan 't kittelen haar heftig tegen-stribbelen, haar nijdig verweer, haar kikvorschen-kramp aan armen en aan beenen; aan 't kittelen de peezen van haar mageren hals; aan 't kittelen de slappe huid van hare heup en het harde snoer van hare wervels; aan 't kittelen tot ze inzegen, gebroken, de hoepels van hare ribben; aan 't kittelen de rimpelige planke van hare voeten; aan 't kittelen, razerig kittelen, — tot ze in-éen viel als een leêgen meel-zak, en strak bleef in-eens....

— Het is niet prijsbaar, vond hij, herháald te vermoorden; want telkens gevoelt men, onaange-

naam, eene holte als een doedel-zak in zijne borst. Doch, zij mysterieus verdwenen in het familie-kamerken waar ze zijne eerste gade zou vinden: hoe konden, in de armen van Luxuria, hoe konden wroeging en herinnering anders worden dan tevredenheid om eene goéde, en plezier om eene goed-verríchte daad?... — De jool die ze samen hadden bij de grappig-vertelde genoeg-doening, en hoe een laatste nepe aan den nekke-knoop heur een ultieme gaping had verzekerd, deed echter niet, dat hij allen ernst verloor, en hij niet deftig dacht aan de regeling van een gedrag dat, overbodig-geworden, niet langer strookte met het goede inzicht dat hem in minne-zaken eigen en heilig was. Deed hij dan ook, zooals paste, de weken van rouw uit, waar hij Luxuria, treffelijk, niet méer bezocht dan noodig was voor 't onderhouden van goede verstand-houding: hij dacht niet te minder aan zijn plicht: haar te doen erkennen, thans, als aan hem door wettelijken echt verbonden. En het was met nobele zelf-tevredenheid en 't besef van hoogmoreele eigen-waarde, dat hij haar, na speelreis, een avond van loensch licht (en zij droeg eene keerle vierig-groen als vlammen van brandewijn) in zijn burcht binnen-leidde, waar ze eenigs-zins onthutste de rechte lakeien van gieche-

len in hun aangezicht en knippen vóor hun neus.

Het waren weken, thans, ten kasteele, van wel wat drukke pret. Mevrouwe was niet gierig; en de kelder-meester verbaasde niet weinig, als ze hem beval ál de vaten wijn te ontstoppen, 'dat ze hore, van boven op den trap, Malvezijn als Bourgoenjen pletsen op de steenen en gorgelen uit de ton. — De meiden vonden lichte schande, dat ze droeg door-schijnend keurs-lijf, en de tafel-knechts bloosden als de dunne netel-stoffen toonden hun haar rozig vel. Een chirurgijn had schrik, waar ze hem stelde rare vragen. De kamer-maarte had bolle oogen als ze aan haar naakte teenen fonkelen zag een rood robijn. En eens kreeg een gebogen koets-menner een heeten kus in zijn nek, waarna ze luid-lachend vluchtte. — Hij was klein en spierig, twintig jaar, ros haar, en heette Mielken....

— Maar de echt-genoot: hij was geworden, scheen het, inéens zat van alle genieten. Had de trouwende pater-kapucien gesproken, ten huwelijks-dage, eene ontbindende toover-spreuke? Want lám was hij thans bij Luxuria, en zijn hoofd vol muizenissen. Geen gebaar dat hem nog verleiden kon, en vruchteloos de probaatste middelen. Was het de kracht der wettelijkheid? Zijne liefde zat onder een dom-

per, zijne gedachten onder een slaap-muts, zijn wil onder een stik-wollen sargie, en alleen de slepende miserie nog van eene knijnzige achter-docht, en weêr, in de gele haren van zijn baard, weldra, de vuile blauwe puisten.... Hoe hij zich weerde tegen de bezwering, hoe hij trachtte af te schudden eene loomheid die lastiger was dan eene kappe van lood: hij voelde 't gewicht tot in zijn knieën zinken, en, sléchter nog, hij geloofde aan een goddelijke stráf. Zijne vrouw wielde om hem als de gensterende speeken van een schieter bij vier-werk; híj was de as, de zwarte onroerbare vast-gespijkerde as. Gespijkerd aan wát? Aan het zelf-gekozen nood-lot, van zijn doening voor-bereid: zóo dacht hij: Hij was het meubel dat vermolmde onder den knagenden worm van zijne eigene kregeligheid; en, zocht zijn vertwijfelen soms de omhelzing van zijn vrouwe wéêr, en 't zoele van haar minnens-adem, hij rilde 'lijk een riet bij 't vochte van haar zoenen en 't streelen van haar lijf deed schrikken zijn gepeins. Geen lating aan zijne aderen verloste vleesch of ziele van 't kwade, plots gespook: hij was als bezetene, die glim-lacht nog alléen om zijne ónmacht. Want niets en hielp meer, aan spoorslag van den spot of hitsig-heete drankjes; — terwijl hij zag, in uitdagend-eeuwige jeugd, zijn vrouw

gelijk een spierig paard dat briescht en manenschudt in eene zomer-weide, en dol-makend in hare zijden de vreugde voor eene oneindigheid....

— *Zulk* vernederend bankroet van zijn liefde-verzuchtingen, zulke onmachtige neêr-laag tegen-over zijn zuiverst bedoelen, zulk spiegel-gevecht waar hij bezweek onder de eigene wapen van zijn goed inzicht, zij zouden hen leiden langs 't struikel-baantje dat hij slepend, in zijne schemering, volgde, tot aan dit laatste mijl-paaltje: de opperste bestraffing van een strengen zélf-moord.... o Neen: geen toegevend en, ja bemoedigend dood-kittelen dit-maal, goed voor vrouwen en beneden zijne weerdigheid: maar, in zijn vaste vuist die de zuivere intentie zou wreken, de zekerheid van een fellen dolk. (Hij was overigens niet krieuwelachtig). — En, met den spijker van zúlke gedachte in de hersenen, poetste hij, een lange weke lang, met zand-papier en een beetje olie, aan 't roestig lemmet van een handige dagge....

Het werd verschrikkelijk. Te méer daar hij blijkbaar niet vermagerde. 't Gevoel van schaamte over zijn onvermogen, dat hem naakt stelde en ten schaamlen tooge van zijn rotsen-vast princiep, schaadde hem in 't uitzicht geens-zins. En menigmaal zelfs, in die laatste en ernstige levens-week,

waar hij zich bekeek in de oprechtheid der spiegels, merkte hij met odieus wel-gevallen óp, dat, buiten die blauwe puisten — toch zoo grouwelijk niet, en waar men aan went —, zijn persoon bekwam allengs den gezetten vorm en 't eerbied-wekkend verschijnen dat zijn wensch van jaren was. Hij ging gelijken, eíndelijk, 't bezienens-waardig beeld, aan welgedane beleefdheid en de mildheid van een glimlach die op af-stand houdt, van een pertinenten burcht-heer. En hij vond het allengerhande jammer, die aftellend-laatste levens-dagen, dat hij nú aldus voor zijn eigen idealen — al wankelde hij noch en versaagde — het eigen offer wierd; dat hij thans, waar zijn bestaan kon zien aldra de verste horizonnen, te zoen zou zijn aan het doordrijven van zelf-opgelegde treffelijkheid. En hij weende haast, dewille van het exempel, dat hij geen kinderen na-liet...

— Toen hem, den vóor-laatsten, en zonne-blakenden na-middag, wen zijne melancholie eene afscheids-ronde deed door zijne domeinen, een gezicht — sporen in zijn buik, klepel op zijn hersenen, en zijn oogen zagen bloed — de toover-breuke, de roode verlossing hem in het harte sloeg: dáar, in zélfden stal waar hij, vijftien oud, verschalkt had het herderinneken; dáar, in eígenste houding

dan hij tóen; daar: Míelken met de rosse haren; en aan hem, herderinne meer violent, zijne bijtend-hittige, miauwend-reutelend-gillachende, slange-rekkende en tijger-springende vrouwe Luxuria. — En híj? Met éen uit-spattenden vuist-slag, zonder zélf te weten.... Ontnuchtering, later, en een plasken hersen-spijs....

— En aldus was zijne dérde wrake.... *Zij* gaf hem, enkele holle maanden lang, een gruw en walg voor zijn jammerlijk gebouw van goede inzichten. Want déze beweende hij, die hij had bemínd. Was zij niet geweest de blijde-opene golcondische schatten-diepte voor hem, schamelste onder de bedelaars? Toen hij, boorde-vol van leed, rilde onder hare blikken: was hare mond geen troost geweest, en haar lijf de zalige zenuw-ontspanning, o eígenliefde? En was zij niet geworden, op den einde, dat ze teeken en zinne-beeld van álles was, en dat hij, in zijn gesublimiseerde gedachte, niets en zag meer zonder háar te zien?.... Ah, gezetheid der loutere rede! Maar zij sloeg heure armen om zijn hals, en hij leerde dat in doorheid alléen was liefde; dat geen gevoel en groeide dan uit eene lichamelijke werkelijkheid, en dat geen tempel rijst dan op hecht-steenen zuilen; — hij, arme gebannene thans in 't kaarten-huisje van zijn zuivere bedoeling, arme klui-

zenaar onder het wegende rots-dak van deze herinnering, dat hij had bemind....

— En toch, o vóor-bestemde slavernij der vleeschgeworden woorden: sterft éen abeel zonder een loot te schieten?..,. Ja, rol op 't zaad den mergelblok: het zal de reet wel vinden voor zijn herboren stengel. En zeg vooral niet: ik heb geen dorst meer; want gij zoudt stíkken onder den dorst....

Met de beste voornemens aan onbevangen-blijven des gemoeds gewapend, en, meende hij, zijn wil in hem als een weêrhakige bardezaan; ten deele, ook, om der wille van de loopende lonte der kwade klappeien, toog hij toen, in eene streng-betoomde eenzaamheid, sterk in zijn hoofd tegen allen lieflijken indruk, te reize. Hij wilde, geestelijk wezen, verloren gaan; hij wilde genieten nog alleen van ondoordacht gemeenschaps-genieten. — En hij zag de bergen en de revieren, en de vlakten die effen zijn als een gedempten angst. De wouden waren hem lief als de donkerheid zijner eigene gedachten; en geen nacht, merkte hij trots en blijde, was bang en diep als zijne gedachten. — En toen zag hij de menschen in hunne steden, en hij merkte onwillekeurig hun aan adel des figuren geen minderen was. Waar hij ze, te hooghartig misschien, volgde in de krochten van hun woeker,

wist hij zich, beschaamd haast hun mis-prijzenden, hoewel moeden meerdere. En zag hij de lage, dempige kamers hunner liefde, en de fletsche vrouwen voor hun min: hij moest, hij móest zich noemen, voelde hij, een burcht-heer — helaas, echter: een wrákken burcht-heer.... En zij waren, in andere streken als in de streken van nabij, geweekt in éendere gevoelens, waar verhouding van leden en kleur van haar verschilden slechts. In Barbarijen kocht hij als iedereen vrouwen van zelfde gelatenheid dan deze uit Rijn-land en de hoorige wijven onder zijn slot. 't Gezwets der koop-lui was — van dezen met de specerijen als van wie Lyoensche zij verkocht, — van de meest-kwetsende aanranding, en de verzekering, dat ze eerlijk waren, een hoon voor zijn haast misselijk zelf-waardeeren.... En aldus verloor hij weldra alle vertrouwen, buiten in de natuur die alleen, die niets anders dan een gewillige spiegel van u-zelf is, en, helaas, in de zékere waag van zijne over-wogene grond-stellingen, die hem toetsen lieten aan eigen beginsel de troebele steen van anderer zielsagglomeraat. Hij leerde allengerhande 't vergankelijke van alle gemeenschaps-gevoel, en dat geene vreugde is dan 't erkennen in de vreemdste gevallen het beeld' dat men er-van in zich droeg, en

geen teleur-stelling grievender, dan 't bedrog geleden aan uwe eigen gedachte. Want buiten uw zelf-begrijpen woelt alles in de laagste der gronden. Zijn liefde, wrok of treurnis ook niet te bevatten als afgetrokken entiteit, zij dalen in de algemeene dierlijkheid, waar ge ze niet heft tot uw eigen aangezicht, ze vormt onder den duim van uw gevoel, ze niet belevendigt van úw adem in hunne neus-gaten. Neen, niets en is, dan 't inzicht dat ge er op hebt; niets leeft dan van den blik uwer oogen, niets en bemint u, dan om het bevel dat den vorm uwer liefde aan den vorm van zijn minne-vermogen gegeven heeft. En wie 't verlies van zijn droef wezen zoekt in de vereenzelving, of in de gelijkstrijkende macht der menschen-volte: steeg hij éen maal of ooit deze te bóven, hij wordt de ongelukkigste der Gode-schepselen....

Deze nieuwe ontgoocheling, die hem als éenige wezenlijkheid bekennen deed, wat hem als zijn eenigen waan-zin ter reize had aan-gezet: te weten dat men níets is, tracht men zijne zuivere inzichten te verliezen; deze desillusie, — vergezeld van het feit, dat hij, ter demping der soms-gapende kloof van zijn weduwschap, genomen had eene voorbijgaande liefde-verzekeraarster: en zij was voorbijgaand in zóo-ver, dat ze den derden nacht hem

de koetse alléen liet, en lichter híj aan de meeste weerdijen; — dit had hem tot af- en terug-tocht aan-gezet; en, nekke-buigend als een natten poedel, op een schimmel die, moer-bespat, moe zakte door zijn knieën, reed hij door wakken en schuinen herfst naar de hopelooze veiligheid van zijn geboorte-burcht terug....

— Hij vond er alles bij het oude slommer-gedommel, en voor hém: bij 't verledene snuivend omwaren van duistere herfst-begeerten, die hij had van zijn vroegste ervaringen. — Eene nicht die hij er, bij zijn heen-gaan, geplaatst had als regeerster, toonde hem de goede orde van alle schapraaien, en roemde, al knorde zij intusschen, de kuischende boensters die zij fel werken deed, het vel van hunne handen. Zij wees hem ook een laag verhoog, van waar ze, deftig gezeten, op makke wijze over-zien kon hun werk, en zonder dat zij haar stoorden. Zij was zeer voldaan over haarzelve, en heete Pigritia. Zij was een leelijk mensch, en vet. Haar neus was als een hompje kaas tusschen den smeer-koek van een roetig voor-hoofd en de hooge lippen die hieven op een drie-dubbelen kin. 't Was wreed hoe hare vleezige ooren plakten tegen een zeer smal achter-hoofd. De krullekens, als van een pas-geboren bruin schaapken,

op haar geel kop-vel waren treurig-belachelijk, want zij was een maagd van ná de veertig. Haar hals was een inzakkende toren van bonken ossen-smeer. Hare kwabbel-weêlge borst (als van de duiven die ze pauwkens heeten) was van een buik, die leek een dubbelen wijn-zak van bokken-huid, gescheiden door eene onpeilbare plooi die tusschen beiden ín-schoot, en donker tusschen de geslotene valve die ze teekende. Hij had hare beenen nooit gezien: maar heure armen waren als de gemeste hespen van eene vier-jarige zeug. Dat mensch was zeer vet, en hare oogen walgelijk, die ver uit hunne holten stonden. En zij had handjes als speldekussekens met gestokene puttekens als van eene matras.... Intusschen beredderde zij het goed in traag-zekere, langzaam-stellige bevelen; al verroerde zij, verveeld- en loggend-statig, niet méer, bij deze, dan een dooden olifant; — en het was, waarachtig, haar hoog-moed.

Hij, van alle zorg verlaten, nu hij zelfs, bij deze majestatisch-beredderende nicht, op niet de minste webbe van een kobbe had te kniezen, en 't eten was boterig en fleurig naar zijn smaak en veelvoudig naar de goede mate, en te elken morgen zijne schoenen gereed gepoetst en naast den ontbijt-stoel, en iederen avond zonder na-

vraag, naar zijn wendenden lust den warmen-wijn-met-kaneele, of citroen-en-kruidnagelen in heeten brandewijn (voor de onhebbelijke episoden van hoofd-valling); hij dan, ledig wen voorzien van alle gemak, verzonk natuurlijk in oude bespiegelingen... Waarom het u niet te zeggen? Hij wierd gewaar dat zijn hekel aan 't goede inzicht dat hij in zake van liefde bezeten had, lag, eenvoudig, aan de tijdelijke over-macht van een drift, — verachtelijk als élken drift. De werk-dadige uitkomst van zijne reis-herinneringen was een aanzetten tot nieuwe proefnemingen, hoe hij er de werkelijkheid van vreesde. In hem pruttelde weldra, als water dat men in een naaste kamer op 't gemak aan 't koken hoort, een lengerhande-overtuigende gedachte. Hij wierp ze van zich af; maar hij voelde zich zeer alléen in zijn bedde... Och! het was een herfst-weêr, onder de triestigste! — Hij lei verzamelingen aan, uit de verre landen meegebracht; koraal-boomkens werden gesteld, naar rang van grootte, onder glazen val-deuren; ontplooide vlinder-wieken verloren hun solfer-stof op het rondeken van kurk; er waren innig-kleurige, duister-prachtige mossel-schelpen; — maar er was dat knagende denk-beeld als een brokkelige zaag door hard ebben-hout: troúwen. En 't wierd een foltering; het wierd een razernij; —

en 't mooist van al: het wierd razernij het méest nog om der wille van het koppig, meer en meer koppig Beginsel — zékerlijk...

— En aldus... Maar neen, ik verhaal u niet verder hoe hem weêr, tot driemaal toe, de vijandige wezenlijkheid zou verschalken.

Neen, ik en verhale van die Invidia, zijne vierde vrouw, en hoe hij ze, — gevonden in de zwarte diepte van een koperslagers-winkelken waar 't kort gehamer tampte, als een gebarsten klokje, van haar vader die toonde dood een oog en zijn neus uitgekankerd; — hoe hij ze tot vrouwe nam, niet om eene twijfelachtige schoonheid (zij was schraal als een houten brei-speld en borsteloos, en haar voorhoofd was een smalle strook van vier-regelige rimpels boven oogen als glurende krenten, en een breeden neus met holten als wierook-vaten had ze, en de harde spleet van een smalenden mond), maar omdat hij ze, van wege een schamele afkomst, néderig hoopte, en dáarom goed proefveld; — maar heur na-ijver en neerstige brand van binnen om weelde en zelfs gebreken van anderen bleek zóo over-geweldig, dat ze dra, in 't warmste zijner armen, tot zijne mannelijkheid tóe ging benijden; — wat natuurlijk niet zonder de straf der aflijvigheid voorbij mocht gaan.

Noch en verhale ik u van vrouwe Intemperentia, vijfde opvolgster: eene oúde, ditmaal, gekozen met de hoop dat grijsheid vroede gedachten weet te waardeeren; vroegere kamer-maagd overigens van zijne moeder uit haren roodsten tijd, en, in hare vale knokeligheid, mager als 't gebleekt geraamte van een hazewind, of van een winter-padde; maar zij toonde weldra eene eigenschap onpleizierig: van gaarne te meten de gehalte der tonnen aan de korstige graagheid van hare draadjes-keel; — en, een avond, te huis gekomen van een wél-voldaan drink-feestje, vond hij ze liggen onder de tafel, zeer zat aan Oudenaerdsch bier, de armen lam, de beenen bloot waar de knieën bochelden als eiken tronk-koppen tusschen de pijpe-stelen van dij en kuit, en haar tandlooze mond grof-valsch zingend, energiek, van: „Leven de bulten, leven de bulten, leven de bulten uit de Lepel-straat!" (En mocht hij dat gedoogen?)

En hoe zou ik, om Gods wille, vertellen van de afschuwelijke Ira, zesde in rang? — welke bezat een aangezicht als den aap gorilla, voor-al aan blauwendige kleur der breed welvende boven-lip en 't plat-breede van den wijd-open neus, zoo-niet aan de gele oogen die even te veel naar voren stonden op 't vlak van 't heele wezen: zij, die hij

genomen had op raden van een klerk die, „fortis femina" zei hij, prees hare door-drijvende wilskracht; — maar deze uitte zich op zijn oor dat ze af-beet waar hij haar een belachelijk vingerringetje zoetelijk af-ried; en hij had géen last, haast, bij het dood-kittelen, daar zij stikte hoofd-zakelijk in eigen woede...

— Neen, ik verhaal niet verder, o hoorders vol geduld, dan tot het nood-lottig besluit van dit wél-gevulde leven...

Want weet: mijn-Heer, de veertig lang om-varen, genezen, tenzij bij poozen, van alle vleeschelijke begeerte, gekomen tot de nobele geestes-hoogte van wie leeft voor eene betere taak, — mijn-Heer, in de strengheid van zijn dagelijkschen wandel, had verkregen zelf-verloochening zóo-zeer, was gestegen zóo-ver boven menschelijk lijden en verheugen, menschelijke aandacht of meêwarigheid, dat hij, zonder te vermageren, dien heilige ging gelijken, heette Simeon Stylites, die, ongemakkelijk en ongenaakbaar gezeten op een zuile, teerde op zich-zelven alleen en op zijn liefde tot God. Zoo leefde zijn eenige wensch, zijn eenig verlangen, zijne eenige hunkerende hard-nekkigheid op 't vol-voeren van het Zuivere Inzicht... En hij hertrouwde, ja, niettegenstaande alles: hij hertrouwde.

Met wie? Met nichte Pigritia, dichtst bij de hand, en, dacht hij te lui (want hij had ze uitermate lui bevonden) om 't bereiken van zijn ideaal tegen-te-werken.

Ja maar: zijn afgetrokken bespiegelen had vergeten, helaas, dat luiheid een onderwijs is van list; en dat nicht Pigritia maanden lang alleen bewoond had dezen burcht; en dat geheime kamerkens, waar híj ze vermocht te ontdekken, ook door ànderen konden worden ontdekt; en dat het zonderling verdwijnen zijner drie laatste vrouwen...

— Pigritia nu had twee broeders, en zij voerden barbaarschen naam, maar deze hadde, vlaamsch gezeid, geklonken: Zedelijkheid en Gewoonte. Het waren deftige heeren, en wél op-gebracht. En zij kwamen wonen een tijdje op 't kasteel, zeiden zij, maar zij bleven er wonen lánge.

En een dag dat de heer des huizes, geërgerd door hun platte spreuken en 't uit-dagende van hun harden snor; een zwoele dag die naar regen dreigde èn snuiven deed de paarden; een dag dat zijn zenuwen spanden als katte-snaren; een dag dat hij den zoeten reuk van bloed droeg in zijn drogen mond; een dag van radelooze treurnis en onmachtig-weenende woede; een dag dat hij Pigritia zoende, zoende, zoende, en onwillekeurig aan

't kittelen ging, onwillekeurig en fataal aan 't doodkittelen ging....

— Neen, o Gij voor wien 'k dit verhaal heb gedicht, mijn pas-geboren zoontje die 't nooit lezen zult: neen, ik en verhale verder hoe mijn held, door Zedelijkheid en Gewoonte, de deftige broeders, gedood met treffelijke zwaarden; neen, ik en verhale...

Want gij zoudt kunnen denken, mijn zoon, dat in deze wereld op 't Goede Bedoelen dood-straf staat; en ik mag u toch niet leeren, niet-waar, alle Zuiver Inzicht te verachten?...

Mijn zoon, lees nooit deze historie.

Christophorus.

Aan mijn broeder Gustaaf.

De avond vóór den morgen dat we — op onze reize naar de Waarheid, herinner u, o Begenadigde — verder zouden tiegen naar een doel dat zoo dichte reeds was, zou hij, had hij beloofd, vertellen van eigen tochten. Wij hadden ons rond hem geschaard, hij gezeten onder een klein afdak vóór de schuur, dat zijn gestalte verzweeg haast, het lichaam in de grauwe pij verdoezeld met het wak-grijze muurken zijnde, maar zijn gelaat als een late zon die lang nàleeft, als bij aanvang van September. De gele, gulle kleur van wangen en voorhoofd glom over vriendelijke bochel-lijnen, als brons dat, na gloeien, verkoelt; zijn mond had de verwe gekregen van een wit-bewaasde purperen pruim; zijn oogen toonden de trage ronding, waar klare vensterkens in geschilderd stonden, van hun groenend wit; en de overvloedige krullen van zijn kruin en om lippen en kin — dun om lippen en laag om kin — waren grillige om-

lijning van dit wezen dat duister blonk in den naderenden donker. Gelijk hij zat, 't lichaam verwaasd in 't blauwe en gele schemeren van het muurken — en de koûlijke handen borg hij — hadde niemand geraden zijn reuze-gestalte; maar zijn grootsch hoofd stond er ontzaglijk geteekend, en hadde ontsteld alleen door zijn monkelende macht, en ware 't geweest dat het liefde wekte door zijn strenge goedheid. Hij zat, en zou verhalen. Wij, zwarter dan hij tegen klaren avondlucht die langzaam van verwe wisselde, hadden achter ons áan de kleine menigte van vriendelijke vertrouwden. Het waren, schrompel in het bronsbruine kleed, de twee pelgrims die niets deden dan eten, als ze niet baden. Zij knabbelden, als zoete kinderen, roode radijskens bij hunnen witten boterham. Een schoone en jonge weduw zoogde er haar kindje, en er was een heiligende wâ van paars over haar boezem, die stil glorieus in den avond mat blankte. Als vrede-teekenen stonden, blauwendig, zeven zeisen tegen den hemel, van mompelende arbeiders. En een nap-kruiper, die wip-neuzig lachte met een rotte lip, zong binnensmonds een trippelend liedje. Traag naderden nog, nette-slepend, enkele gebogene en treurige visschers, die, dooden lantaarn ter hand, hun

langen nacht begonnen. Wij hoorden de klinke slaan van een deur, hel; het was een zot die er woonde, die taaie woorden onzinnig aaneen bond; als te elken avond kwam hij Christophorus nader, die gaarne praatte met hem. Hij was de laatste die wij verwachtten.

Na een dag die ure aan ure geniepig-mistroostig geregend had, was de avond als een sussenden zegen. De zon, nevelen-omhangen en donker, verblauwde diep de neersche weiden van over-Leie. De Leie zelf, die alleen in een verren bocht der bralle en torve zon een spiegel was, blonk hier, onaangeroerd van wind, als wonder-klaar, vergelend zilver. Wij dorsten nauw óm te zien, maar we zagen ons allen in éène kleur, die amper schakeerde, gesteld in onroerende beelden tegen ijlen, omwevenden hemel. Een jonge arbeider had een ronden en zacht-lijnigen kroes-kop, die zag naar de zoogende vrouw. Zij boog een lagen nek en de welving des voorhoofds naar 't duister-bleekende kindje. Een late schijn meldde de naakte hoofd-kruine der pelgrims. De mond, open-lippig, van één der visschers, roerde, en roerde zijn rechten en bibberenden baard....

Eene koe beurelde meêwarig, en zweeg. Er was, aangeblazen en verwijderend, het zinderend ge-

zwerm van ongeziene muggen. Maar er was — herinner u — het dof-gouden gelaat, in de rijke en donkere golving van het bruin-zwarte hoofd- en baard-haar, monkelend en ooge-glanzend, van Christophorus, die traag en gezapig en roereloos, met stille weelde in de stem of zúlk verdrieten, aan 't vertellen ging....

„Ik ben geboren in een klein dorpken, dat, achter de wijde krans der duinen, witte gevelkens schaars hier en daar blanken laat, veilig achter de heuvels, die weren de zee. Deze, die wij hoorden dag en nacht, en zelfs te Lente had ze een gemeten suizen dat ging als den adem van een slapend kind in de zonne, is mijn eenig wiege-lied geweest; en dikwijls, toen ik, grooter geworden, overdadig met makkers gejoeld had, was mijne bevredigende, hijgende blijheid dat ik mijn snelbonzend hart allengerhand vertemmen en vertragen voelde naar 't komen en gaan, komen en gaan van haar golf-slag. *Zij* is 't die later, toen de eerste tocht flapper-laaide in mij met een duisteren en bang-makenden gloed, me huiveren deed om haar eeuwig onaangeroerd gaan, en me in

koppig-driftigen onwil stelde tegen hare onverschillige beweging, als ik gevoelde dat alle gerustheid uit mij gebannen was. Ik heb haar woedend uitgedaagd in mijne bronstige nukken, en gebeden in de oogenblikken dat de onmacht mij koortsiger miek dan 't heetste genieten; zij, in de trage majesteit van haar ebben en vloeden, te Lente onder 't rijkste zilver-brokaat en 's Zomers in de torven brand van stervende zonnen, bij het huilende zeulen van Herfst-getijen en de kreunende klacht van een Winter die rillend doorrijdt haar: zij bleef de doove die niet geloofde aan mijn oppermacht, geen haat had voor mijn zwakheid, geen zweep-slag voor mijn blij-stijgenden drift; zij bleef de onaanroerige moeder van vroeger die ongeweten me wiegde, de mate waar ik gedwee en heerlijk-gelukkig mijn jongens-adem op af teekende; zij was, hoe haar onaantastlijken gang mijn toornen en lijden kwam breken, de meesteres wier doellooze en onbewuste wijsheid pijnigde en die nog steeds me dwong naar haar te luisteren....

„Ons dorpken was zeer schamel. Van uit zijne diepte zagen wij ten duinen op, die de kleuren voerden der luimen van de zee. Blank waasden zij in den morgen, en met steerten groen 'lijk van pauwe-veêren bij schemer-waseming, als uit blau-

wig-dampende smooren een wit-roomen en rozige zon van uit den einder der aarde hare reis begon naar de zee, waar ze reiken zou tegen middag. Dán, te dier ure, zagen wij duister de duine-klingen, langs boven slechts overbreid van licht-poeiërend zand dat in trage roering de gift-grijzige grassen der flanken bestreek en wuivend als waêtrende zijde beleî als de wind in het noorden zat. En tegen avond gingen ze, goud-bekamd, staan als voor eeuwig in zelfde onschuldige verwe zooals het ons docht dat ze áltijd waren en blijven zouden: zand-kleur en grassen-kleur; maar de nacht teekende aldra ze schimmig als de brokkeling van een aarde-bedekten puin-muur, met den eenige aaiïng der maan nog of 't open-spetterend licht, dat schoot op sprietige gerskens, van eene koppig-dichte of reizende ster.... Zóo was hun beeld van de meeste der dagen, als de zee verroerde haar eigenst gelaat. Maar dreigde storm of een wind aan 't keeren, wij zagen 't, verschrikt haast, aan 't uitzien der ruige en wuivig-bewegende heuvelen. De morgen toonde ze zwart opeens, en 't weêrkaatsen van een orkanige wolk verrood plots, en onheil-spellend. Zij wekten soms onze vrees, gelijk zij onze gerustheid waren. En menig moeder-lied stikte in de keel, toen, vóor den gevel

bij noene, het kind in slaap werd gesust, als de oogen zagen de paarsende wijle die plots over duin werd gespreid; want vader was op de vischvangst....

„Traag lag, in effene lijn, het dorp van onder de klingen in zinkende, zakkende vlakte. Om de huizekens wisselden, te Mei, als 't weiland ontwaakt, in kleine perceelkens de eerste sneê der luzern en schetterend loof-bloeisel. Oneindige weiden toonden bij 't zomeren den rooden rug der lange koeiën en dom-bewegende runderen. De kalveren werden buitengelaten, die rond op 't voorhoofd een hostie voeren, van haar dat om de kruine niet is toegegroeid. Wol-huidige veulens genoten gulzig van paarse merries. En tegen avond waren oude lieden met eene geit. Zij klommen naar de duinen op. Een gouden draad bibberde, verschoot in-eens, hergroeide al wijfelend, flapperde haastig op 't puntig geite-koddeken dat venijnig verroerde, reisde over het trage of schichtig bewegen van mensch en dier. Het was de laatste zon. Toen werden ze schimmig, en we zagen ze huiswaarts keeren, als de olie opsprong reeds in de aangestoken lampen. Het waren de armen van het dorp, die zich in den avond vertoonen, en die men ziet vooral op 't einde van den zomer.... En 't jaar liep naar zijn uit-gaan

bij 't mazen, oneindelijk, onder het licht, van visch-netten, die, langs beglansden muur, uitschuiven en deinen lieten de schaduwige teekening van hunne vierkante koorde-ruitjes, waar ze hingen in den wand-hoek, en gespannen waren naar den schoot der zorgvuldige breisters. En op de stove zong de koffie-moor....

„Daar werd ik, in een heel klein huisje, met eenige savooikens errond, en bij een krimperig, nauw-vruchtbaar appelaarken, geboren. — De dag van mijn doop stierf mijne moeder. Vijf maanden te voren was vader omgekomen op zee. Ik had geen enklen verwante nog naar den bloede.

„Ik groeide op als een schrik voor het dorp. De beurtelingsche bazinne wier teile melk ik at, en de boer wiens koeien ik, zeer jong nog, wachtte, bezagen mij, reuze-kind, voor wat ik was: de laatste van wie weet welk geslacht van zwarte, bonkige mannen, die, vóor eeuwen hier op hunne kleine bootjes aangevaren, er waren gebleven, veilig hun hutten hadden gebouwd landwaarts tegen de duinen aan, en, voor allen omgang met de schrompele eigen-landers gesloten, er leefden van de vreemde visschen die de anderen, schrik-bevangen, bij landing uit hunne netten gooiden en kop-pletten onder hun laars-hiel, omdat ze waren,

zoo 't heette, visschen van den duivel, en zich kapen laten alleen om schâ van de menschen. De onzen, vermoeid van de zee, hunne onttakelde bootjes verrottend ten kante, waar de ebbe ze bekeilde met keien en bekleefde met bruin en stinkend wier, aten de schrikkelijke visschen en de mosselen die zich aan de oude kielen hadden vastgehecht. 's Nachts trokken zij soms naar de kreken die binnen in 't land lagen. In lange fuiken borgen zij puien-rek en de slierten groen waar kleine schaal-dieren in schuil-gaan. Nog vóor de morgen aanbrak kwamen zij weder thuis, en leêgden de wisschen fuiken: alen als glibberige slangen kronkelden, arm-dik, slijmerig ten gronde. Van als den dag kleurde aan den hemel haalden de vrouwen groote kruiken biers. Tegen avond lagen allen zat gegeten en gedronken, en sliepen daarop twee dagen en twee nachten aan éen stuk.... En sober was toen weêr hun leven en maal aan mosselen en maan-visschen en een teuge van de water-kruik, tot weêr eens een pik-donkere nacht ze noodde tot nieuwen tocht, en zij keerden, de kleverige broek druip-nat, met de vette palingen die plat-koppig glarie-oogden.... — Het waren mannen, veel hooger dan de oer-inwoners. Zij droegen zwarte kielen steeds, verrost in de winden, waar-

boven baardig het hoofd stond, dat, bruin-huidig, zag uit oogen als wit-gloeiend metaal. Zij naderden de boeren zelden, en niet dan om hun tegen luttel gelds de fuiken te verkoopen die hun vrouwen tresten. Zij bleven onder elkander een keeltaal spreken van over-zee. Zij hadden vergeten, geslacht aan geslacht, van waar ze waren gekomen, maar op hunne armen bleven ze walvisschen prikken met spuitende neus-gaten, die ze zwart inbijten lieten met kruit dat ze, sedert altijd, in een vreemd, geteerd tonneken bewaarden. Zij waren, hoe weinig-open, vredig van aard, tenzij bij zwoele kermis-dagen dat ze, op hun lange teenen, togen naar 't bralle pleizier al zingende treurig-klinkende en wilde liederen. Zij dronken er over-geweldig en brijzelden de armen der kerels die ze hadden uitgedaagd. En 's avonds sleurden hun vuisten en knokige polsen de hijgende meiden meê, die ze braken onder hun driften.... — Lang leefden ze aldus hier, in geniepige en weigere over-macht. Doch, daar ze geen dochters, of weinige, teelden, en de mannen, getemd allengerhande, hernamen de zee als een lang-verlaten beminde, 't herwinnen waard om haar tegen-stribbelend woeden, slonk hun getal ten langen leste op 't enkele paar van vader en moeder. Zij waren nog

de eenigen van een verdwijnend geslacht. De pastor huwde, thans zonder kommer, hun milder gedweeë zeden. Mijn vader stierf, en mijn moeder van melk-koorts, bij mijn geboorte. Ik bleef, als een laatste getuigenis....

„Onwetend groeide ik mijne eerste jaren; maar 't en kon niet lange duren dan dat ik in de oogen der boeren de vrees om mijn oorsprong las. En niet lang ook en was dit me-zelven verwondering: ik kon met de meiskens niet spelen zonder ze zeer te doen, en na streuveling kwam geen jongen naar huis zonder builen, behalve ik die geen huis had, en van den pachter, waar 'k tijdelijk 't rogge-brood en de karne-melk verdiende bij 't wachten der koeiën, de tuchtiging kreeg om eene schuld die 'k me niet bewust kon worden, en die geen wroeging wekken mocht. Maar ook geen geniepige vreugde genoot ik, of de blijde vrees mijner makkers, bij 't stelen van kalvijns of visch-kens-vangen in onze holle-blokken. De appelen schenen er voor mijn onverschilligen mond; en, braadde ik tusschen versch-gekapte pataters op een walmend vuurken van stinkende groezen, — tegen den avond, in October, en lange sjerpen rook omlijnen traag-wuivend de grauwende akkers, — braadde ik de springende bliekjes: niet

meer dan ik wist kwaad te doen door de jongens te slaan, had ik geheime blijdschap noch vreugde in wreedheid om den wippenden visch die me niets dan welkome toespijs was. Ik voelde aldra dat ik anders moest zijn dan de vlas-koppen met bewaasde blos-kaken, die schole lieten om in de weide bij mij te komen, en dat ik hun riet zou versnijden tot fluitjes, tenzij mij de luim bekroop ze er meê af te ranselen. Zij hadden eerbied voor mij en bewondering, en een schrik die ze noopte me dikwijls te naderen. En ik gevoelde zonder den minsten trots, dat ik hun meester was, gul in al mijn oppermachtig bedrijf, naar 't goed of kwaad uitliep, met geen bedoelen van goed of kwaad. Van gelijken ouderdom, stak ik boven allen uit door een zwarten, vierkanten kroeskop, die, van mij ongewenscht, gebiedend was: ik regelde om mij een tucht bij mijne ongeweten luimen; van mij ging hun vrees uit, en hun vreugd.... Intusschen krevelde reeds door mijn vingeren een leven als duizenden mieren, een ongebruikte kracht die uiting zocht. En zoo rooide ik een middag al de pruimelaarkens van een nieuw-aangeleiden boom-gaard. De jongens, die, verschrikt, bewonderend waren, haastten zich den heelen dag met vlijtig herplanten, vóor den boer, te avond, de

schade mocht merken. Zij hadden, al groeiënd, voor mij alle opofferingen over. Ik at, bij klippeltijd, in laten September, al hunne okker-noten. Zij waren fier dat ze mij kenden en ik hun kwaad deed, jongen van twaalf jaar, die ze ontzagen als een grooten. Ik, onverschillig en misnoegd om hunne weerloosheid, droeg den haat van hun vaders die aldus hun zonen wroken, en de vrees voor den vreemdeling.

„Want nog vóor ik besefte den aard van mijn heerschappij en genieten kon van een overmacht anders dan om eenige peren meer en gaarne-afgestane knikkers, die 'k onbaatzuchtig weêr uitdeelen ging zoodra als ontvangen, had me een torve nijdigheid en de vreezige achterdocht van de boeren geleerd, dat ik van ander slag dan hun kinderen moest zijn. Weldra had ik, hoe 'k mocht wezen de sterkste, gevoeld dat ik alleen stond. Niet nog omdat me Meester nooit ter schole verzocht had, noch de goede Pastor voor de Eerste Communie; niet om 't geweten verschil in schoftige schouders en schonkige leden, en de ontwakende blos van de meisjes als ze me nader traden; vooral der oudere in jaren, die toonden, soms, hun beschamenden glimlach mij, een knaap. Maar om die gluiperige oogen bij snauwende

monden, om de talmige rauwheid van hun behandeling, ondervonden bij wie mij als koeiër gebruikten, en die reeds me vertrouwden, nochtans, een koe naar den stier toe. Ik voelde mij geweerd door machten die ik in mijn eigen niet ondervond, die hen-zelf in 't onbewuste regeerden, en die 'k bij weêrslag, verbaasd wel eenigs-zins, gewaar werd aan hun achterdochtigen onwil. Die nijdige afkeer werd me verklaard, de reden ervan haast duidelijk, den dag dat een oude schapenhoeder, die, over zijn stok gebogen, dik-wollen kousen oneindlijk aan 't breiën was, me den oorsprong onthulde van mijn bestaan, en 't leven verhaalde van mijn vergane vóor-ouders.

„Ik kende er, eenzelvig-gegroeide jongen, geen fierheid om. Verveling dat ik nergens mijns gelijken mocht vinden, gaf me eerder wrevel om die ongekende vaderen die niet deden als iedereen. Konden zij geen aardappelen kweeken in plaats van paling te stelen? Zoo docht me. — Mijn toekomst-droomen waren geworden stallen vol stieren en hengsten; ik zou de boer zijn die heel de streek zou gerieven. Zij zouden niet ver meer weg moeten, naar schoone spring-beesten. Zij zouden naar mij komen, allen, allen; en ik zou de bronstige dieren stil-nijpen en intoomen, die 't

naderen der twee-jarige runders en weêr-wippige merries ruiken zouden. Ik zou de meester zijn, die de samen-stelling der stallen wijzelijk richten kon. Thans reeds wist ik, die al de koeiën van 't dorp en den omtrek gehoed had, de nukken en deugden van elk zijn beesten, en vijf uur in 't ronde kende ik de mate van elken spring-stier. Ik, bestemmer van allen ijver, betoomer van allen tocht, zou 't land over-meesteren met heeren van schoone kalvers en kachtels, wier heerlijke sterkte ik op voorhand vormen, wijzigen en bestendigen zou. Zóo was mijn koppige droom; ik voelde haast spijt dat mijn voor-ouders mij tot zulke toekomst niet hadden voorbestemd noch geboden.

„Mijn armoe echter, me duidelijker naar rezen behoeften, die wijken deed plannen, onuitvoerbaar bevonden, en me eenige wrangheid gaf om onge-naakbare illuzie, vermeerde allengerhande, bij rijpen der jaren, eenige voldaanheid, die tot fier-zijn groeide, dat ik van anderen aard was, en toch geen mindere. Ik had weldra noch spijt noch schaamte meer, en ging trots gevoelen om mijn grootere kracht die hare heerschappij behield over de lummels. Ik was geens-zins kwaadaardig, en noodwendigheid had me tucht geleerd, waar hij strookte met mijn zin voor onafhankelijkheid en

me 't oefenen van mijn geweldige spieren in tamelijke mate toeliet. Was ik niet mak te noemen, de boeren hadden me gaarne om mijn gestalte en macht, daar ik weg kon met paarden en hoornvee. Hun achterdochtige wrok zweeg voor mijn gezag òver de beesten en 't ontzien beredderen van hun goed; want ik was pas zeventien, of ze verklaarden reeds me als een knecht van kennis even-zeer als van lichaams-sterkte te achten en gaarne te willen, al zagen ze onwillig hun jongens gedwée onder mijne bevelen, zoo 't ging naar hun zoons van kinds-been af onder mijn onachtzaam regeeren hadden gestaan. Daarom was hun woord stake bij stake, van ruw, tot mij wél waardeerend, maar weigerig vriendelijk toch geworden; — waar ik troost om vond bij hun dochters.

„Want geen werd gaarne gezien als ik, en door even-veel schoone. De bruine daagden mijn drift uit, en 'k was getergd in mijn lijf om het talmerig fleemen en schuchteren der blonde. Ik kende ze alle en had geen betwister te duchten, daar 't gold bij de jonkmans een eer te zijn, háar te vrijen die 'k het laatst had bemind, en geen schooner belooning dan mijn lonk en een stomp in de lendenen voor wie 'k ontmoette, gearmd met mijn

vroegere meisje. Dus vond ik eenige voldoening, zoo niet de lessching van een dorst die, groot als de zee, bij haar slechts geheel gestild was geworden. Want, was ik in mate en orde gerijpt en stelde ik te vreden mij als ik half maar hongerde meer: de schriklijke dagen dat de eisch van steeds maar zwaarder gestapelde krachten uit de enge spanning van 't sterk betuchtigde lijf los wilde knallen, was 't me of geheel de wereld uiteen zou spatten; duizend bloed-roode zonnen scheurden de duinen; en slechts de zee, de oppermachtige zee, kon temmen mijn woede en leerde den troost mij der tranen, onstuimig gewekt door haar bral en kalme gewieg. Zij alleen in haar matelijkheid wist me te hoeden en te onderwijzen. Zij alleen hiet me, mij driften liever tot mild gehijg te bekoelen aan 't worstelen met veulens of 't stoer beregeeren van stier bij hoornen of hengst bij bek, eerder dan dat ik 't voldoen van mijn heete zinnen bij smaad en schande zou koopen. Zoo bleef 'k in der rede braaf, tenzij, misschien, als kermis in 't ronde me gaf het dier in het lijf en 't mes in de handen.

„Het waren vervaarlijke tochten. Geheel den namiddag doorslenderd van herberg naar herberg, het zure bier dat zwalpend ter mage woog en

't koppige lood in 't hoofd van den schrapend heeten jenever, tegen dat de avond de roode lichten aanstak van kraam tot kraam, en de groote walmende lampen roerige vlammen sloegen áan tegen de boomen en beveegden de luttele uitstallingen, onder pitjes, van lekkers en snuisterijen; van uit dompige namiddagen naar den roetigen gloed van het kermis-plein dat van verre uit rooken en smooren bral-oogde en kermig orgel-zong, was ons naderen een huiver, onze aankomst de schroom om eene onwelkome en onafwendbare gebeurtenis. Wij waren als een stoet havelooze soldeniers, eene verschrikte avond-stad binnentrekkend, die van mannen verlaten is. Er ging op al de snoeverig-uitdagend voorbij-gesprongen gezichten een ontzag rijzen, dat wekte onze brutale razernij. Wij hosten, dronken, hoofd naar achteren geslagen en beenen lam voort-gesleept door schrap aanzeulende kameraden, tusschen twee rijen aan, die, heel de schemering dóor, bij 't zeker weten van onze komst alle genoegen dooraarzeld hadden en alle geboden vreugd met kommer betaald. Onze onverbreekbare keten deed schuinen, en dat ze kraakten, de luttele kraamkens. De herkuuls rolden hun gehavend koorde-tapijt daar 't gedreun van ons schoenen zwaar klonk, al naderend, boven

't gegons van de menigte uit. Onze vooruit-stuwende hoofden waren als duistere ballen lós op 't bleeke ontzette gelaat van stille, stom-geslagen beschouwers. Wij hadden de korzelige koppigheid in ons van gesarde stieren: wij vernielden uit iets als plicht-besef, met een verdrietigen en stadigen ijver. En onze mond was droog als de rasperige holte van een okker-noot; zoo dronken wij dan weêr maar jenever die zwellen deed pols-ader en vuisten. Wij moesten slaan; wij sloegen stompend of boven-arms op vluchtende boeren, op boerinnen die we geil-schaterend terug-hielden bij hunne rokken om ze opnieuw in hun lendenen te stooten. Schrik groeide over het plein; er ging als een joelende adem van onweêr over de deinende hoofden, die zwegen. Trage, en als dorsten ze niet, schoven de feest-bezoekers allengerhande weg langs de duistere wegen. Sommige meiden bleven, 'lijk muizen voor een kat, door ons brallende aanwezigheid ter plaatse gevestigd. Sloegen wij ze voorbij: een heete mond zei hun brommend woorden in de ooren; en wij wisten waar wij ze, in 't naar huis gaan, als kouwelijke konijnen ineengeschrompeld terug zouden vinden.... — Nader en nader viel trage dan een wijle van stilte alover de kermis. Onze kreten braken alleen nog het

hortende-schrille zingen, hier er daar, van een klein, triestig orgelken. En er kwam een verbazing in ons, als we ons bijna geheel alleen zagen staan. Maar als onze loenschende oogen bemerkten dat verschrikte en onverdedigde mars-kramers zich haastten met uitdoen van olie-pitjes en toedekken der waren, hernam de toorn zijn brallen. De zeilen werden gescheurd, de mannen mishandeld, de vrouwen in de hoeken gestampt, hunne buiken doorkleund met hiel-schoppen. In eens ging een draai-liere geweldig-haastig aan 't huilen onder de vuist van één onzer, en staakte bot, op een langgerekte note; waarna we schaterden. We bedreigden elkander met de gewerens uit het schietkraam, en werden plechtig plots. Eén tuimelde over de houten spie die een kraam hield. Wij beseften niet meer hoe we hem recht zouden krijgen.... — Toen viel, slag na slag, lang-zinderend uit den kerke-toren, het uur van policie. Achter alle gordijntjes weifelde, ter herbergen, en verschoot, en duisterde voor goed de lampe. Men hoorde rol-storsen piepend neêrgelaten. De tenten gingen staan, vierkant over het plein, als gesloten grauwe holen waar geheimzinnige beesten schuilden, gedrochtelijk en geniepig. We stonden geheel verlaten thans, ik en mijne kameraden van plei-

zier; en 't was of we aandachtig elkander aan het tellen gingen. Een wrokkige wrevel, half ontnuchterend, kwam in ons. We zwegen, eerst. Toen kwam een vloek, en, naderhand, weêrzijds sarren. Verwijten vielen. Een slecht-afgenomen grap wekte een vuist-stomp; het liep uit op onderling vechten. Een groote lierenaar schichtte plots als een koel licht in den duistere.... En, God vergeve 't mij, ik geloof wel dat ik er velen voor dood heb laten liggen....

„Naar huis gestrompeld; het zware, lood-gevulde hoofd omhuiverd met kil zweet; een fijne Oktober-regen, onzichtbaar in den zwarten nacht, beklammend door mijn kleêren gesmokkeld; zeer bewust van eene groote ellende en geens-zins fier dat ik ze allen verslagen had, lag ik soms te beven op mijn kaf-zak, wakker een ganschen nacht; want te sterk was ik van maag en leden, en van zenuwen te hitsig, dat de drank me in plompen slaap kon slaan. Ik overdacht mijn schrikkelijke macht, die me zelf overmeesterde en willoos temde. Zij kende geen gebod, geen sterkere kracht waar ze aan kón en móest gehoorzamen. En heden weêr had zij allen overgoord en overrompeld: meêgesleepte makkers, verschrikte boeren, overweldigde kramers, verkrachte meiden, gewonde vrienden, mijn

arme lijf dat zijn blij leven verlept als een vod voelde liggen, sterk nog aan schonken en bultende spieren, maar als omwonden van verlammende zwachtels, gehouden door zware touwen, roerend nauw, en onnijdig als een stervenden hond aan de onnoodige keten.

„En 's morgens, bij de eerste rete bleek licht door open-schuivende wolken, was mijn gang naar zee toe. Zij lag, in de misten van een vroegen herfst, versmolten als tot éene groote schelp met den hemel, van uit het strand waar de vloed een glinstering van zilt-kristallende water gelaten had. Bleek en oneindig-teeder smolten er de zeven kleuren des regen-bogens in melkige overgangen, klaarden en klaarden naar ze naakten een kleine zon die, achter nevelen, was als een beademde zilveren patene, die naar licht waar' gekeerd. Nauw veegden 't oever-zand de trage lagen van het tij, die elkander, onhoorbaar haast, bedekken kwamen, als schilferig peerlemoer aan de randen van oester-schalen, zóo langzaam dat ze er lagen als gestard en onroerig. Toch zongen, aanzettend en als stervend te zelfder wijle, lage mompel-deunen uit den ongezienen einder: een klachte niet, noch barens-reutel, maar de onafwendbare wijze die binnen uw mond bromt, zelfs als kommer u pijnigt. Want zóó was de zee,

als ik toe ze trad, onder de onmacht die me kwelde tegen-over eigen blinde en doove, bral-overheerschende krachten: zij werd me als een moeder die eigen knaging bedekt met een waas van monkelende zachtheid. Ze lag gestrekt als een blijder beeld van me-zelf, onder eendere lasten: zij dook, scheen het mij, onder milder gelatenheid, eene onstuimigheid, die geniepig-stil zich vertoonde. En zoo leerde ik van haar te elken male weêr meer onderworpen gedrag en toezicht over mijne daden, na de vulkanische uitspatting, — hoe onvolkomen u schijnen moge de vergelijking tusschen een zee bij October-uchtend, na desolaten regen-nacht van wind doorgierd, en de ontredderde, tot lamheid gedoemde zenuwen van iemand die zijn lichamelijke vermogens over zijn wil en redelijkheid meester heeft gelaten.... — Aldus de zee. Haar bevoeren naar den ongezienen horizon, ontallig, de visschers-pinken, onder éenen wind, in éene richting de zeilen bol, en de eene na de andere, traps-gewijs, de boegen beslagen van 't kuivige zee-rot. Zij gingen, schuin wel, maar rustig- en meewarig-beslist; zij schenen om geen doel te-geven, maar streefden zonder bedenken naar een plicht die verscholen was, en gedoken achter smooren; over een schijn-heilig vlak trotseerden zij de roerendste bodemen, en wilden

er niet eens op peinzen nochtans, die diepten te peilen; zij gehoorzaamden, deemoedig en dankend haast, aan 't gedein der baren, maar zij overwonnen tevens de onverwachtste stroomingen, de geweldigste machten, de dikste nevelen; en 't pijpe-vonkske dat bij iederen haal aan 't steenen fornuisken tusschen de krullige lippen van den meester-visscher als een tijd-meter laaien ging, was, in zijne onbekommerde rustigheid, het zekerste licht door de dichtste der misten naar de ondoorgrondelijke, maar wis-en-zeker bestaande horizonnen... Zij waren, voor mijn angst om verloren zelf-vertrouwen en tevredenheid, een voorbeeld van gehoorzaamheid tevens, en kalmen weêrstand: beslist rustig betrachten der noodige beheersching. En, de gedachten gezuiverd van allen duisteren smook door de blijde zeebries, het hart wat lichter aan kommer, vromer tegenover den plicht, inniger-vreugdig als ten blijden moeden zomer-avond na slijt-tijd, mocht ik keeren naar de hoeve en den pachter, gelukkig haast om zijne bevelen, en al mijn krachten geven aan 't kappen, uren lang, van gele aardappelen uit de paarsche klei onder geniepig namiddag-licht, en, 's avonds, bij vlokkige grauwte, aan 't mennen der zwarte ruinen die vóor den ploeg, de aarde in dikke schellen sneden....

— „Helaas, geen ziele-voldaanheid duurt langer dan een bot-gevierden drift, zoo ze afhangt van eene overmacht, al was het maar een lichamelijke. Een hittige rij-hengst, die voor 't eerst het gebit in den bek kreeg, door mij beteugeld en bereden; een driewiel-karre bij éen schouder-haal uit de more gelicht; een gestrande schuit gansch alléen op zand gehaald: de trots over mijn lichaamssterkte verwon regeerende voornemens aan tucht en braafheid. — En weldra nochtans zou hij zelf wijken weêr voor zatheid en af keer. Ik ging walgen voor eigen macht: ik verwon te gemakkelijk. De uitslag was al te mild van een al te geringe inspanning. Vreezige bewondering had me aanvankelijk prat gemaakt op ongewone gaven; daar 't bloote waren gáven, echter, en zonder noodwendigheid van welke oefening of moeite, kende ik weêrwil, allengerhande, om te gemakkelijke vrijgevigheid aan krachten, zooals híj weldra afschuw kent voor de beste der schotels, die alle dagen een overvloed van gerechten op zijne tafel krijgt. Mijn sterkte, ja, werd mij een last; zij was 't, die me tot uitspattingen verleidde, die brak mijn evenwicht, die me onwillig maakte van ziel en niet ziek van lichaam kon maken. Geen vermoeienis kon ze herleiden tot de stille genieting van een

in ijver en pijnen volbrachten arbeid, geen gebruik tot die gelukkige avond-loomheid die de blijde morgenden bereidt. Hoe ik ze kwistig vergooide, ze uitflappen liet als roode vlaggen in zonne en wind, ze mat aan den sterksten tegen-wil, en zege kende: ze kropte in mijn leden gelijk over-vloed van spijs in de keel kropt. Zij woog en woelde in mij als een al te zwaar kind in den moeder-schoot; zij weende en beurelde om uitweg, als, te Lente, een volle stal koeien en paarden.... Zij groeide áan met de jaren; met haar groeiden hare eischen; — en de bezadigende lessen der zee wekten niets meer in mij dan mijn woede. Want geen gemeten rythmus bepaalde en verteerde meteen mijn werkvaardigheid. Ik had geen plaatsing voor een teveel dat verzuurde tot wrevel; ik ging ónder in eigen overvloed. Vergeefs trachtte ik thans, zélf op kermissen klop te krijgen: hoe mak ik deed, de faam alleen van mijn geweldig vermogen doodde in de vuisten de stompen en doemde tot onmacht wie uitdaagde onder mijn sarren dat dong naar neêrlaag. Ik werd, meer en meer, de koning die de verveling kent van zijn macht, ik wrokte op mij-zelven, en rijper werd de begeerte, als de heetste der dorsten, dat ik kennen mocht wie me zou over-meesteren, wie me 't juk op de schouders

leggen zou, en den breidel in den mond. Ik had behoefte aan een meester die ik in alles ontzien kon en mocht. Ik, bij aanvang onverschillig, blij naderhand en trotsch, voelde dat, waar geen tucht de vermogens ketent, de vermogens aldra u ketenen tot slaaf. En, waar niets ik kende dat óp kon staan tegen 't vreemde gedrocht, tegen de verborgen daad-kracht, de eigenschappelijke noodwendige werkzaamheid van geheel een ras dat in mijne onbewustheid voortleefde; waar 'k onmachtig stond tegen eene natuurlijke ontoombaarheid die me kwelde als eene behoefte, tot ze, naar de mate van 't mogelijke, verzadigd is, om dringender te worden bij nieuwen aanval; waar ik-zelf niets vermocht tegen wat uitmiek mijn eigen grootheid: wat hadde ik gedaan, in rede als naar gevoel, dan te zoeken den heel-meester, den tuchtigenden redder, den koppigen genezer die mij in mijne ontzag-wekkende kwaal overwinnen zou?

„Want dát was in mijne stompe zinnen onontwortelbaar gegroeid: er moest ergens een Meester zijn, een reddende meester, en dien ik tegen-zou. Het stond vast en ruig als een distel in mij, en vol heete beten. Weigerde sommige korzeligheid geloof: nieuwe, tijdelijke vrede herbracht de koppige zoetheid van onweifelend hopen. Er móest,

er moést een Meester wezen; het kon niet zijn, dat geen, verbroken, schakel bestond, die me aan de overige menschen zou binden. Dat ik een sterkere was? Ja, maar waarom niet ten bate der anderen? Want, gevoelde ik wel: op eene hoogte wonen is schoon, maar men hongert als geen weg u naar de laagten voert, of de laagten u tegen wenkt....

— „En eens Meie-morgens vroeg stond klaar het besluit, na een nacht dat de vijandelijke krachten in mij als een duistere toortse hadden gelaaid en geflakkerd door schrikkelijke droomen en 't halsstarrige van eene nog schrikkelijkere wake. Te heftig en te lang had me een glorieuze lente gepord als met gloeiende stangen, had me de drift tot stikkens toe in de keel gezwollen, de handen door-laaid, de hersens door-brobbeld als kokenden brei; wel had ik tegengestribbeld, me-zelven de afmatting van een reuzen-arbeid opgelegd: vergeefs wrocht ik tegen een wil die van mij het ergste eischte. Mijne oogen, waar ze een hoeve ontmoetten, zagen ze als in brand staan; een griezeling door-voer mijne vingeren bij 't zien van een bloot mes; mijne nek-aderen zwollen, mijn pols ging paars bulten boven verhitte hand-palmen; kokend lood woog als bewegende lava langs mijne

dijen, waar ik een vrouw ontmoette; mijn blik dreef de honden grollend hun ton in, en de kinderen liepen heen als ze mij zagen naderen.... 't Was me of ik, in een roode omstraling, nauwelijks den grond nog raakte en mijn zwarte kroeskop hoog boven alle boome-toppen uit was gegroeid. 't Was me of ik al de roerselen, al de bestaans-redenen dezer voorjaar-natuur in mij had samen-getrokken, en ze er verstarden tot verduizendvoudigde kracht, gelijk zonne-stralen in een brand-glas; 't was of mijn geringste gebaar de uitdeinende glooiïng der dagen in wanke en wissel bepaalde; ik ging, scheen 't mij, als een gebiedende, als een onontkomelijke noodzakelijkheid, met recht op scheppen en vernietigen, door een getij dat er niet was dan door mijn eigen bestaan. Alle gewelden der wereld — zoo was het me waarlijk geworden — hadden in mij hun bedoeling en hun spiegel, en ik wás, opdat zij er wezen konden. Wij waren onafscheidbaar en ononderscheidbaar één; wij waren versmolten tot ééne onvernietigbare volkomenheid, waar ik-zelf in verloren ging, waar ik-zelf mijne vernietiging, de vernietiging van mijn wil, van mijn denk- en weeg-vermogen in vond. Het was mij een foltering, dat ik bloot nog een krácht was, niets meer dan eene onaftewen-

den, ontewijzigen kracht, met de straf en de wroeging, o schrik! van een menschen-bewustheid, een menschen-geweten. Sterker dan wie ter wereld, was ik ellendiger tevens. Alles stond onder mij, die zelf, onwillig en bang, onder den brandenden adem van mijn mateloozen ijver stond. Niets vermocht me te weêr-streven, waar 'k zelf tegen den voort-stuwenden wil niet te weêr-streven vermocht.... Het werd de razernij, de zeer-bewuste razernij mijner dagen, systematisch tot een toppunt gevoerd; en de koelte der nachten bracht niets, dan de bitterheid van het kwellendste overpeinzen. De meester, de Meester! Mijne heete hersenen riepen hem bij 't gloeien der mid-dagen; de slapelooze huivering der waken overlegde de noodwendigheid van zijn zéker bestaan. Het mòest; het was de eenige redding, 't eenig heil, de eindelijke hoede om mijn slaap, de eindelijke fontein wier kille drank mijn keel zou blijde doorbijten.... Hij wás er, en móest wezen als eene verfrisschende lating....

„En dien morgen, vermand tot een laatste inspanning tegen de opslurpende natuur, rees ik van de doorwoelde koetse, nog vóor de hanen-zang zijn reis in de ronde begonnen had. De klinke behoedzaam gelicht en gehouden, dat haar tóe-

vallen niemand van 't hof en wekke, nam ik ter keuken luttel proviand aan brood en spek, die 'k borg in een knap-zak. Ik bond mijn schoenen bij hun rijg-koorden samen, en smeet ze scherrelings over mijne schouders. Een mispelaren stok zou me dienen tot steun en weer. En zóo toog ik op reize.

„Het waren oneindelijke wegen die me voeren moesten naar 't onbekende doel. Rug ter zee toe, in mijne beenen de huivering van den morgen-lucht, het lichaam loom en mijn hoofd doorreden nog van de beheksende begoocheling die ik ontvluchtte; koppig 't verzet maar angstig nog en moe het hart van den onmachtigen strijd, stapte ik tusschen de dubbele lane boomen die dorp aan dorp binden, en leiden door de steden der nijvere en gedweeë menschen. Ik wist, ik wist dat ik wel vinden zou, dat de beheersching over mij zou komen en mijn dank afdwingen; maar de verwachtende blijheid droeg, onafscheidbaar nog, de zware kappe der herinnering aan zoo dicht gevecht en den wanhoop der onontstrikbare neêr-laag. Wel koelde de morgenbries tragelijk mijn voor-hoofd; maar er-achter worstelde mijn wil tegen de afschuwelijke laaie die rees met de eerste zonne-stralen, die als gulden pijlen uit de wazige nevelen afschoten. En ik vreesde

om dezen heerlijken morgen, ik vréesde om de machtige schoonheid die weêr mijn drift aan hare onverschillige opper-macht dreigde te zullen paren. En, stappend, sloot ik mijne oogen; ik sloot mijne oogen op de verwrongen wege-boomen die me zeiden, als 't ware, mijn eigen strijd; ik sloot ze, naar 't vorderen van 't uur, op de blakke landen die in hun groene neerschheid gulzig zogen het licht, het blijde verwerkten tot de dichte volheid der blinkende grassen, sterk en malsch en zóo hoog dat de bonte, glimmende koe-beesten er stonden bedolven tot over de knieën; ik sloot ze op het roode getier der klaver-stukken; ik sloot ze op de gele vlam van 't opgeschoten loof; ik sloot ze huiverend op de sprietende jeugd der reeds arende rogge. Ik wilde niet zien; ik wilde me-zelf verwinnen. En ik stapte, barrevoets door 't verhittende grint, over de bijtende kasseiën; ik stapte aldoor maar, het hart zóo vol met den ontzettenden weemoed van wie nog niet geheel betrouwend gelooven kan, en steeds nog onder de beheksing gaat van kwade nachten, dat het weêrstribbelen van mijn koppigheid er nauw vat op had. Ik stapte; ik stapte; en het werd vluchten haast, het werd de mechanische uitdrukking van een verzwegen schrik; — toen mijn mond tegen middag-ure, naar ik aan zons-hoogte meten

kon, me van hijgenden dorst tot stilstaan dwong, en te zoeken een loopend waterken. Een bosselken van schrale berken, waar een bronne zong, bood mijn tegenstribbelen — ik wilde al-maar verder — een al te verlokkende rust aan. Ik leunde mijn lastigen rug dan tegen éen der boomen binnen in den kreits der witte en roestende stammen; en mijn voeten kenden de leniging van het viltige en koele mos. Ik dronk een lange teuge van 't kille en zoetige water, en de verkwikking was zóo, dat ik mij in eens verwonderd gevoelde over een honger die tot hier toe had gezwegen. Ik at spaarzaam van mijn brood en sneed er me teerlinkskens vet vleesch bij. Een aarzelende tevredenheid kwam over mijn angst en mijn wrevel. Ik werd gewaar dat ik haast gansch den nacht doorwaakt had, en dat het hier aangenaam was, en rustig. En dan: slapen mogen, slápen misschien, en noch lijden, noch denken.... Ik vleide mij over het zachte mos, en dutte in, beschaamd bijna over de zaligheid die mijn leden geniepig besloop. Zou ik dan rúst nog kennen?....

— „Ik ontwaakte eerst laat in den namiddag, verbaasd aanvankelijk, me dáar te bevinden; met echter de priemende pijnlijkheid van het wérkelijke weldra; maar ook met zulke vrome gedachte aan

de mogelijkheid, aan de zekerheid der verlossing, dat, hoe 'k me nog schrap stelde, met iets als een gevoel van slechten plicht, tegen te gemakkelijke over-gave, er in mij een gewaar-wording van verlicht-zijn, een knapheid van oordeel-vermogen, een doorzicht en een veer-kracht kwamen, die me als vernieuwd tegenover me-zelf plaatsten. 't Vermilde uur — de zonne was haast uitgebrand; nauw beefde goud nog 't opalen azuur door van een dalenden hemel-dag — gaf me, bij de verkwikking des slaaps, 't verloren geweten van een mogelijken vrede. Ik was als een kind dat, na een heftig verdriet, aan de warme en deinende borst van zijn moeder het rythmisch bewegen hervindt, opeens, van een vergeten deuntje; nóg lacht het niet, en aarzelt; nóg snikt in zijne keel zijn smart; nóg heft zijn borst onder onbewuste zuchten; maar het deuntje wast als een troost die, ongewenscht en onbevroed, te grooter zijn vermogen toont.... — Weldaad van den slaap voor wie kommeren en lijden; bevrediging van lichamelijke nooden die 't knagen der gedachten doodt;... — genezen niet, maar tot weêr-stand bereid door nieuwe jeugdige krachten, door 't afgescheiden bezinksel van ál te veel wrangs en ál te veel leeds verlost en veredeld, kwam, beredeneerd als een hecht stelsel, de stelligheid der zékere verzoening:

niet meer, 'lijk vroeger, gevolg van een hardnekkig willen-gelooven, maar thans als een zoete wet, als een belooning haast, mijn geest en mijn hart verkwikken. Geen angst dreef mij meer den nog aldoor betwijfelenden meester toe: thans kon ik met vredigen, maar blij-veerkrachtigen stap den wachtenden en gullen Verlosser tegen treden....

— „Nu lagen als doorschijnend smaragd de diepen rustig-belichte weiden. Had ik mij, de geheele morgen, gedwongen bevonden mij met al de krachten van mijn beter wezen tegen hunne onbewuste, maar opslorpende macht te verzetten, thans kwam in mij als een zoet gezag, dat me heette in de naderende avond-schoonheid met de natuur eene gemeenschap te zoeken, die het bevredigings-werk bevorderen en verzekeren zou. Schuchter thans werd mijn gang, en aarzelig-gelukkig als de eerste wandeling van een genezend jong man na lange ziekte. Er was een blijde draling, een verwonderde gerustheid in mij. Ik dacht niet, ik durfde nog niet denken dat zoó spoedig mijn voornemen, het doordrijven van mijn wil, leniging van wat mijn schrik, meer en meer stellige belofte van wat mijn hoop was, als een balsem op heete wonden bezorgen zou. En toch: ik wilde nóg achten, dat het niet duren kon, dat het bestand heviger vechten bereidde;

ik oordeelde het ernstige schuld, nu mij de Gewekte tegen wilde komen, nog steeds aan 't gevaar van den vijand te gelooven, het gevaar te roepen zelfs om beter den zoen der ontlasting te verdienen. Maar een stem zei het als een sussenden zang in mij: „wat u brandt als een kanker en toch is uwe macht; wat u slaaf maakt en dwingeland; o gij die niets vraagt dan, onbeheerscht en toch verwonnen, u te mogen spiegelen in het wezen dat u uwe eigene maat met juistheid te bepalen toelate; gij die, als wind en water geweldig, u als wind en water onwillig in een busse of kruik hebt te laten bevatten, maar bidt dat sterke oevers en breede haven bereiden een schoonen en nuttigen, een vasten en gekenden loop: gij zult de wijze Verrasser weten die u voor uw eigen geluk, tot voort-brengst van de meest-mogelijke verbruiks-gebeurlijkheid tot zelfgenoegen en anderens, de sluizen opent en sluit naar hooger-beoordeeld behoeven. Gij gaat, bereid er u toe, den Meester ontvangen; ik ben het stille licht waar ge hem in herkennen zult...."

„Met zulke wanen in mij, die te schoon waren om niet door de waarheid ingegeven te zijn, ging ik, trager, de wegen langs, waar onder mijne stappen, bij dieper- en dieper-dalende zon, het stof in doorschijnend-vurige wolkjes op-warrelde en ver-

waasde. Nu en dan deed lang beurelen van koeien me stil-staan: de beesten trokken mij traag, loensch-oogend voorbij, hun flanken waggel-gaand tusschen de lage, fijne pooten. De „goên-avond" van het koeterken was een blijde verteedering. Ik bleef een tijdeken staan om hunne gerustheid verwijderend te zien gaan naar den stal, dien ik niet zag. En ik dacht: „Maar zij wéten dat de stal er ís." En ik dacht aan eigen, onbekende, maar zéker-bestaande heul en hoede.

„Nu ging ik langs een kanaal, aan de kets-baan. Mij kwam de lust, in 't water, helder-geel nog tusschen de donker-felpen oevers, even mijn schroeierige voeten te baden. Ik trad de helling neder: daar zag ik plots mijn eendelijk beeld in den onroerenden vloed. En mijn beeld was zwart wel in zijn scherpe, torve teekening, in 't bonkige van de onschakeerende massa en 't bitse der hoekige omlijning; maar het was vredig en rustig, en schoon haast, dacht ik, als dat van den boot, die ginder lag, waar een vierkant lichtje 't stille geluk van 's schippers huis-houden zei....

„Zoo naderde ik, met den eindigenden dag, de stad. Reeds zag ik, tegen slapens-tijd, hare torens zwart aan een hemel die klaar nog was. Maar ik zou ze niet betreden. Ik verkoos gast-vrijheid te

vragen aan een boer die me als goed volk opnam. Ik at er, met het gezin, den pap en de roggen stuiten. Toen geleidde mij de boer naar het karrenkot, in 't stroo.... — Lang lag ik er wakker nog, in den donkere. En veel van mijn schoone zekerheid was me weêr aan 't verlaten, als ik 't onbesuisde van het verwachten bedacht. Ik huiverde hier een beetje. De stilte bewoog als van geniepig-slechte geruchten. Maar als ik keek door 't kleine venstergat dat uitzag op de nadere stad, en ik zag een schoone klaarte erboven gloren, en dichte lichtjes pinkten als een herhaalde gerust-stelling; en ik bedacht dat, wát gebeurde, deze dag was een dag geweest, gewonnen toch op het slechte, op me-zelf overmeesterd: dan voelde ik wel den kalmen en blijden roes niet meer van bij 't zinken der uren, maar dan toch als de voldoening van na volbrachten plicht, — hoe de zorg erom naleve. En ik lei mijn hoofd neêr op het schaaps-vel der lei-bank, en, mijn leden op het lange en veer-krachtige stroo, sliep ín met het vaste voornemen dat, wat mocht of moest geschieden, de dag van morgen op heden een winst zou zijn, als 't God beliefde....

„'t Verschillend gedoe met beesten en wagens, dat van bij ontwaken mijn aandacht eischte; 't kakelen en schreeuwen, in scherpen morgen, van gesnapte

hennen en ganzen, die meê moesten naar den stedemarkt — want het was een Vrijdag —; de strompelende en afketsende hoeven der paarden, die bij hu! en dja! over de plankier-keien uit de stallen nekke-buigend werden gehaald; de luid-bevelende stem van den boer die zich her en der bewoog en repte; de boerin die aan 't deur-gat verscheen in zwaar-plooiende rokken en, onder de felle bloemen-muts, het paarsend en blinkend gelaat tusschen de slingering der lange gouden oor-bellen toonde, wàar ze aan iederen arm een mand met eieren droeg; de boter-stullen, op hun bed van ribbige koolen-bladeren, in de wisschen paanders, ter hooge karre geheschen: bij den pot koffie met grijze boterhammen, leidden zij mijn mogelijk gepeizen aan eigen zorg af. De uitnoodiging, dat ik met de boerin tot aan stad meê zou rijden, liet mij een deel in 't beredderen van wat meê moest toe; ik ging belang stellen in sommige praktijken, die men, te onzent, aan behandelen van vee en andere boeren-bezigheid, anders deed dan hier; tot wij eindelijk stapten, bij neigende en kriepende veeren, in de hooge vierwiel-karre. En 't weêrzijdsch kruise-wippen van den zwaren ruin bezorgde ons een aangenaam-hotsenden rit. Gelukkig omdat ik, in een killen morgen ontwaakt, me warmte had mogen scheppen bij

afleidenden arbeid en mijn gedachten verzetten bij ongewoon en toch niet verrassend schouw-spel, docht me mijn dag goed ingesteld. Er heerschte een frisch-doorpriemende wind die mijn zin-tuigen kittelde zonder ze ophitsend tot weêr-stand of tot over-gave te dwingen. Ik voelde den sterken bouw van mijn lichaam onder de kleêre-schouders, zonder dat iets nog heette vernietigend, en zelfs maar tot uiting ingespannen, los te breken in onwillekeurige daden. Vlagen van een jonge zon sloegen ons aan zonder ons te verhitten. Het was een goede, verheugende morgen-rit, achter de dikke, windewerende boerin aan en den lummeligen paardenknecht, in den zuren en frisschen geur der boter, bij den warm-reeuwschen reuk der kippen met vastgebonden pooten, tusschen de breekbaarheid der manden eiers en 't aanbotsend-loome lijf van een grooten, zes-maandigen looper, die, rozig bepaarst van morgen-licht, achter mij aan en onder mijne hoede op de karre gebonden stond. Aan de stadspoorten gekomen en, dankend, afgetreden, gevoelde ik lust naar een borrel klare. Dat was me goed teeken: in tijden van de gebondenheid aan natuurwil had ik een afschrik voor sterken drank. Thans brandde het druppelken frisch in mijn bloed; en, zonder veel ommezien, maar telkens onwillekeurig

verrast door een schetteren van klank of kleur, aangeslagen door pronkerige uitstalling of lawaaierig aanbevelen van koop-waar in straat of markt, doortrok ik de stad, ijl een beetje in het hoofd als te Lente gebeurt wel, maar versch en jong in de beenen, zeer gelukkig in de ademhalende borst, en zonder hitsige pijniging hoegenaamd.

„En zoo naderde ik weder het kalme gedrag van den buiten....

— „Als ik echter de velden weêr in was, scheen me te grooter de verwonderende stilte die, bij het vlakke land, in mij plots onroerend en zonder aandoening kwam te staan. De streek, die rijker en rijker werd naar ik me van zee verwijderde, scheen me dien morgen-tegen-middag, in hare ónglooiende eindeloosheid en de reken boomen die, blauw-verwazend, naar den einder toe, de weiden omteekenden aan weêrs-zij van den steen-weg, als, verstard, een zeer goed opgezet tooneel, — zonder dat één vezel geroerd, éene herinnering gewekt, één denk-beeld in mij werd opgeroepen.... Het was, in eens, als eene openbaring in-den-doode. — En thans, naar ik vorderde, klopte mijn hart al heviger onder een nieuwen schrik; klopte hoorbaar en mechanisch-strak, als met sterk-strenge veer, metaal-knarsig spannend en ontspannend, onverbiddelijk, aldoor maar krach-

tiger alsof me genaderd hadde het rader-werk van een horloge op een halle-toren, mijn hart.... Zou ik dan plots met onverschilligheid geslagen zijn; zou mijn streven naar beters aldús gestraft worden, dat mijne vermogens, dat mijne krachten in den ban zouden zijn geslagen? Ging ik den vloek ondergaan van het ónnut thans, om de macht te hebben verloochend, blind als den donder maar sterk als hij te mogen wezen? Werd ik buiten den kreits der geschakelde werkzaamheid, van het wederkeerig dienst-betoon geplaatst, omdat ik geweigerd had die werkzaamheid als een willooze wet te overheerschen? God, God, zou 't mij verboden blíjven een mensch te zijn als de anderen, die dankbaar het gebod ondergaat dat zijn arbeid naar geliefde en nuttige doel-einden drijft; die, om zijn werk, belooning en gratie ontvangt; die den Meester kent als rem en toegegeven teugel? Zou het feit van mijn buiten-gewoonheid me alleen déze polen als bestaans-voorwaarden toekennen: weêrzinnig beheerschen, zonder eenige weldadige liefde die van mij uit mocht gaan, of búiten samen-leving, samen-vóeling staan van wat mij had kunnen beminnen of dankbaarheid in mij had kunnen bewerken? Was ik, in al mijn sterkte, gedoemd tot de onmacht van 't ongeordende, tenzij tot wrokkend

geweigerd-zijn?.... — Het was de afgrond thans der kilte, na den kokenden baaierd, de ándere zijde der wezenloosheid. In eens waren mijn oogen komen te kijken, zonder dat het zeer stipte beeld nog de wriemeling der geschakelde herinneringen vermocht te wekken, terwijl vroeger de minste blik in mij de ongeketende ordeloosheid der verschrikkelijkste zinnelijkheid aan 't koken bracht. Ik stond in eens buíten de natuur, gelijk een verrekijker die wél de sterren ziet, maar ze aan zoete gewaar-wording nimmer zal kennen. Mijn zedelijk wezen was het houten beeld geworden dat de innigste der wetten beteekent en zélf die wet niet voelen kan; waar 't eertijds was als den hemel-steen die, plots neêrgedaald, doorvlamt en verteert de schoonste gaven des hemels. God, God, keer den wanhoop van mijn nieuwe eenzaamheid, gij die den weg weest om uit mijne oude te treden....

— „Die dag was me verschrikkelijker haast, na de leniging van den vorigen namiddag en 't blijkakelen in mij van een geestigen morgen, dan den vóorgaande. Het werd niet beter toen de avond mij in de plotsche gedaante des nachts aan den zoom van een bosch verscheen. Ik ging er schuil: groote droppels regen waren traag aan 't pletsen gegaan. Ik dacht noodig te eten, maar

mijn brood smaakte mij als assche. Eindelijk, moede als lood, ging ik liggen onder de over-helling van brokkelige, door mos en boom-wortelen saêmgehouden aarde, die het dak was, tusschen de kronkelige peeën, van een konijnen-pijp. Boven mijne oogen rezen, in solferige witheid tegen de ras-gedaalde nachtelijke duisternis, de beuke-stammen naar het dicht gewelf der kruinen toe; en een wondere, bijna sussende, en toch wreede roereloosheid was in mij: thans, voelde ik, zou het wel voor alle eeuwigheid, in deze zwartheid gedáan zijn met mij; gelukkig dat, onder dezen kelder van loof, de natuur mij misschien vergéten zou. Ik hield mijne oogen open, star als de glazen oogen zijn van opgevulde beesten; ik kende zelfs geen schrik meer, noch den afschuw van mijne buiten-wettelijkheid; ik wachtte niet eens op het einde. Wát gebeurde: mijne uitsluiting zou me niets meer aan zaligheid verleenen nog, dat niet in het afgetrokkene stond van den hoog-moed die mijn schrik en de reden van mijn ontvluchten was....

— „Maar zie, in eens werd ik bewust dat mijne oogen, tusschen 't verschuivend net van 't beukengebladert, 't verschijnen hadden gevoeld van sterre aan sterre. De regen had opgehouden. Een eerste pinkelen trof me, dat mijn bewust-zijn wekte; ze

werden, de schuine hemel-lichten éene voor éene, weigerig eerst maar klaarder straks, in mijn gemoed weldra als 't holle klinken van glazen bollekens op een effen marmeren vlak. Ik stelde er niet alleen belang nog in: het werd alras als een perelen van dauw op een dorre, dankbare bloem. Ik voelde, ik voelde dat ik dan toch niet geheel verlaten was.... — Was dit de les als van eene gelijkenis? Moest ik, waar ik zwart was in mijn binnenst, maar gewillig doorpeilen tot de sterren dóor kwamen schijnen?.... Een rijke bron van tranen ontwelde mijne oogen; en weêr kende ik een nederigen, maar schoonen nacht....

— „En zóo door-leefde ik op mijn tocht, vier dagen van hoop en mistroosten, van wisselenden wankel tusschen de twee uiteinden van mijn natuurbevatten of -ondergáan. Verteederen, na torven vernietigings-drift, en na het dankbaar ontvangen van milde schoonheid de harde wet die mij met haar alle gemeenschap ontzei: aldus het beurtelingsch gebeuren dat stake aan stake veranderend aanzicht schonk aan de voorbij-gezeulde dingen, me vreugde om een gersken gaf en sidderen deed om 't late bloeisel van een appelaar.... Een geheele nacht, voelde ik, wakker, mijn liggende rug wellustig door-reden van de gistende werken der aarde;

de gloriëuze morgen die volgde vond me neêrslachtig als een dronkaard die na een tijd-ruim van orgieën wroeging gevoelen zou, mistroostig en onverschillig aan wat hem omringt....

„De vierde nacht had ik besloten, onder de duizend-voudige reis der klare sterren dóor te stappen; het was éene der vredige wandelingen, éene dezer wier verrukking in mij het evenwicht niet breken kwam, en de blijde striem was tot verder streven. — En de vijfde morgen, toen plots de dag aanbrak, bevond ik mij, niet zonder verwondering, op een molen-heuvel.

— „Het schouw-spel van dit morgen-gebeuren was onvergelijkelijk. Ik had het gevoel, waar ik zoo zonder overgang haast uit den nacht van een kreupel-houten boschje in den open hemel boven op deze hoogte stond, onder den melk-wazigen koepel van den ontwakenden lucht, in eens als op het top-punt van mijn leven te zijn gekomen, en dat zéker iets zeer heiligs en zeer blijde geschieden ging. Onder mij, onder het dellend vlak vol genst en heide-kruid en bramen, die donkerend uit het nevelig plein naar mij stegen, lag 't grootsche visioen van het nog niet ontwaakte dorp, verspreid over de oneindelijkheid der weiden. Rechts priemde de kerk, bruin en vierkant uit den mist, zijn spitsen

toren den nevel in, waarvan de dof-blinkende wêer-haan me niet bereikte. Lager was het de boom-gaard der pastorie, die me, verwaasd, de zacht-glanzige domen zijner rozig-bebloesemde ooftboomen toonde. En dan was het de grillige reke der even-paarsende daken van de dorp-straat, waar de gevelkens en deurkens, waar de straatsteenen nog hingen in de watten doezeling van den neveligen morgen-schemer. Er-over waren het de weiden. Gelijk een oneindelijke zee van opaal, waar groenige schijnen als de woeling van diepere stroomingen zouden vermoeden doen, lagen ze onroerend in de ondichte smooren. Niets scheidde ze van den witten hemel, waar het zilver-gelige licht nog aarzelde, dan, heel ver, eene nauw-zichtbare blauwe lijn van vermoedelijke bosschen; zij versmolten, de weiden, met den hemel haast; zij vormden er als eene groote peerlemoerig-welvende schaal meê die, blanker omhoog, in diepere en vastere toonen naar onder zich strekte en lei.... Traag kwam een witte zonne-schijf allengerhand het doomige hemel-vlak doorschijnen als een overgroot zilver-stuk; dieper werd het paars der daken; de ribben van den kerke-toren gingen hardlijnig staan. Er kwam als de roering van een zeer stille zee over de weiden. De smooren in de lage straat

gingen aan het deinen en rijzen, zich samen-pakken op hoogte der venster-richels. Van op mijn heuvel, waar thans het grillig gewarrel van braam-struiken en peerde-zurkel, bere-klauw en brem in duidelijke teekening meer en meer klaarde, kon ik aldra, onder de hangende sliertige nevelen, de straat-steenen tellen. Duidelijk werden bijzonderheden, aan koperen deurklinken en -appels, glanzig bemerkbaar.... Tot plots een eerste zonne-straal in éen striem het vlak der weiden doorscheurde en er, als een fonkelenden spiegel van gelend metaal, de Leie ontdekte, in haar cierlijk-neigenden loop, als den ader der streek, die, na den nacht-dood, haar weêr vol-ijverig met werkzaam bloed zou doorstroomen. En het werd een verrukking, toen dieper en dieper het melkig opaal verkeerde in doorschijnend smaragd, en éen na éen er koeien, in rustige onroerendheid, te zien werden. — Ook het dorp ging aan 't leven. Geniepig ging het deur-schelletje van 's kosters winkeliers-gedoetje. Hij trad buiten, zette huiverig zijn kraag recht. En daar hoorde ik, zoo dicht als zong ze in mijn eigen hoofd, de ontwaakte klok blijde aan het bonzen gaan.... Er kwam beweging; een gele hond deed, luchtig en flaneerend, zijn morgen-wandelingetje. Weldra waren het de zwarte mantels der kwezels voor de eerste mis. En ook meneer de pastoor kwam buiten....

„Ik keerde mij om: achter mij stond het reuzig gevaarte van den molen. In mijn land zijn ze van steen gebouwd, met alleen-beweegbaar de kappe. Deze was een groot houten getrek op een vier-beenigen staander waar in 't midden den maal-boom stak, verweerd en bemost de zwarte wanden, wier planken, die groote roestige nagels toonden, over elkander lagen als schubben van een visch: open-gescheurd door de zonne, gewasschen tot vezelig rafelen toe door de regens, van gerren door-scheurd, aan de randen beknaspt en beknabbeld door de tijden. Hier, onder de deur: de steiger, waarlangs de haal-koorde hangt; langs de andere zijde, ver-vaarlijk, het kruis der wieken, ros tegen de ver-helderende lucht, hoekig om hun dikken bossel. En hier en daar luiken en kijk-gaten, en, heel boven óp, de begroende kappe als het dak van een armen-menschens-huizeken.

„Vóór ik boven ging — ik had honger, en wilde om een hompe brood vragen, want het mijne was lang al op — gewerd de deur aan 't einde van den steiger open; een kort-gestuikt manneken met spier-wit haar en een aangezicht rozig als van een klein kindeken, verscheen, groette diep en, monkelend eenige treden afstappend, noodigde mij uit, nader te komen. Ik bevond me weldra naast hem. Met

de woorden, glimlachend: „De reizigers herbergen," stootte hij mij binnen. Ik was in een nette keuken, als bij boeren. Want hij verklaarde 't mij dadelijk. „Denk niet bij een mulder te zijn. Ik heb dezen molen gekocht omdat hij hooge en drooge staat, omdat hij heerlijk heerscht over de streek, omdat de wind hem sidderen doet en de zonne hem scheurt, omdat hij leeft met heel de natuur en — er kalm nochtans over heen ziet. Zijne wieken liggen lam, maar ik weet dat hij wieken heeft. Zijn dak is broos, maar het steekt boven den kerke-toren uit. Hij is schamel en verweerd, maar iedereen ziet hem van verre. Hij rijst uit bramen en stekel-branken, maar hem bereikt de zon het eerst.... — Ik ben een philosoof, moet ge weten. Zet u." — Wel eenigszins verwonderd zat ik, nam mijn pet af en hing ze op mijn knie, keek de keuken rond. Het was een zeer deftige keuken. Een Mechelsche stove scheidde ze geheel in twee haast. Langs weêrskanten ervan stonden lage stoelen, met ladderruggens. De tafel droeg een geruit ammelaken. Aan de wanden, die met een beblomd papierken waren beplakt, hongen, naast aarden en koperen vaten, eenige oude borden en schotels waar haantjes op kraaiden en papegaaien lodderoogden. Een ekster zwetste in een wisschen kevie. — „Zwijg, Wereld!"

sprak de oude haar tegen, terwijl hij gichelde en koffie opschonk uit den gebruinden moor. En monkelend daarna bezag hij mij, zette behoedzaam twee kommekens op tafel, langde een bakken spek van de zoldering, naast het trapken dat naar boven leidde, nam het grijze brood uit een gele schapraai, waarvan het mij verwonderde dat ze het Lieve Vrouwken miste. En ik schoof, bij zijn gebaar, nader. Ik volgde zijn voorbeeld, nam mijn lierenaar uit mijn zak, wischte 't lemmer af op de panne van mijn broek; en wij aten, den heeten koffie al slurpend, en ik kijkend door 't ronde gat naast mij, naar den eindeloozen einder waar den buiten in wassenden morgen uit den wazem der eerste uren ontwaakte en leven ging.

„— Toen wij hadden gedaan met eten:

„Jongeling," sprak hij, „ik vraag u niet wie ge zijt. Dit brood met vet vleesch zijn van te geringe waarde dan dat ik u zou moeten kennen om ze met u te deelen. Het Nood-lot had gelijk, u tot mij te zenden, vermits ik eten genoeg had om er u van te geven. Het weze gedankt dat het u gestuurd heeft, vermits den geoefenden niets gebeurt dat niet gebeuren moet. Onverwachte, maar onafwendbare schakel in mijn leven: Welkom."

„Ik wilde in beleefdheid niet ten achter blijven.

„„Mijnheer," zei ik, „denk niet dat ik een landlooper ben. Ik kan het u zeer moeilijk zeggen, wat ik ben; maar ik zoek een Meester."

„„Zijt gij stiel-man," vroeg hij, „of boever, of knecht, en zoekt ge een anderen boer? Gij zijt sterker dan ik er éénen ken hier ter streke; hoe komt dat gij geen plaats zoudt vinden? Of hebt gij te doen gehad met de wet? Zeg het mij maar: ik ken geen wet, ik, dan die me toelaat mijne begeerten te voldoen, binnen de grenzen waar ze mezelf niet schaden kunnen." ....

„„Neen," zei ik, „ik zoek geen andere plaatse of nieuwen boer, maar ik zoek den wetenden en toelatenden Meester."

„En ik vertelde hem geheel mijne geschiedenis, al mijn angsten en al mijn lijden, en waar ik naar streefde: in vriendelijke goedheid te geven wat ik had en te ontvangen wat ik noodig had, dankbaar om het leven, bereid tot den plicht, gereed tot al wat koopen kon dat ik door mijne overdadige krachten geen blind geweldenaar en geen wrokkenden uitgeworpene zou zijn meer. Ik zei dat ik zocht de kracht, die 'k mocht beminnen en daar 'k in betrouwen kon, die míjne kracht kon beteugelen en in nuttige kanalen mocht bedwingen. Ik zei dat ik den Méester zocht.

„Maar hij schaterde, en deed te zelfder tijd alsof hij zeer boos was:

„„Begoochelde," riep hij, en hij sloeg op tafel, „begoochelde! Maar weet ge niet dat gij zélf de meester zijt, die het al kunt bemachtigen door uw wil?"

„„Mijn wil is zwakker dan mijn kracht, gelijk de groei-kracht van den gras-spriet kleiner dan de toegevende veer-kracht der aarde is," antwoordde ik. „Ik zei het u immers: mijn geweten is onmachtig tegen wat ik ben als natuur-wezen. Mijn roer kan niet óp tegen den vloed; ofwel draai ik in den water-kolk meê, ofwel word ik op strand geworpen. En dat is verre van pleizierig, geen leidend richtsnoer te hebben, geen grond waar men op bouwen kan, tenzij krachten die tegen u-zelf optreden, en de verplichting, te moeten vechten tegen wat goed en gelukkig maakt." . . . .

„„Begoochelde," hernam hij, „die naar eene moreele wet zoekt, en alles bezit om er boven te stijgen! Voelt ge dan niet, dat ge met al die kracht begenadigd zijt, alleen omdat ge de verkorene zijt boven goed en kwaad, en er buiten, geen andere rol hebt dan te regeeren? Draagt ge zelf in u de straf niet, als gij van die rol afwijken wilt? Erkent ge niet dat ge eerst dán geëerbiedigd wordt als

ge, zonder het zelf te weten, gehoorzaamt aan de overweldigende ingeving?.... Eene moreele wet! Maar welke andere is er te denken, dan deze: stijgen in macht, met dit collorarium: zijn wil ontwikkelen tot het verkrijgen ervan? In de onredelijke natuur is zij heerscheres, en de graan-halm valt die een sterkeren weêrstreven wil; en de sterkst-draaiende wereld-kloot is het die de meeste trawanten om zich heeft draaien. Er is geen hoogere wil, dan dat ge sterk zult worden. En gij, die het zijt, gij stribbelt tegen?"

„Ik wilde antwoorden, spreken van mede-leven en mede-lijden; ik wilde zeggen dat ik de menschen wilde beminnen en vreugde wilde zoeken in gedienstig-zijn, gelijk de weinige menschen die ik schoon had geloofd. — Maar hij onderbrak, smalend en hardnekkig, met kort knikken van zijn vriendelijk hoofdeken.

„„Ik, die een philosoof ben, ben uitgegaan van het stand-punt, waar gij u thans op bevindt, mijn brave jongen. Een zeer groote liefde voor grasjes en keitjes, voor kevertjes en, 't Lot bewaar' me, voor slakjes zelfs, had er mij toe gebracht te denken, dat men dient ook de menschen lief te hebben, en, vermits de hoogste liefde gévend is, ze te helpen met al wat men bezit om ze gelukkiger te maken.

Ik droomde van eene gemeenschap die vrede zou stichten door wederkeerig verstrekken van diensten waar ze noodig waren, die berusten zou op het geven van wat men kán geven en het ontvangen van wat men noodig heeft. Ik verliet de natuur voor de menschen, moedwillig vergetend dat onder dieren en planten 't Recht alleen van den Sterkste gold, om mij te dwingen, in de redelijkheid van den mensch als eerste richt-snoer van zijn leven te gelooven. — Ik zal u de geschiedenis van mijne teleurstellingen niet verhalen: zij liepen uit op de vast-stelling, dat de mensch wél ontvangen wil, maar niet betalen, en dat híj, die 't meeste had, het meeste wenschte te behouden. Mijne uitstralende liefde stuitte op eigen-liefde, en wie het meest eigen-liefde bezat was zéker, het eerst te overwinnen .... — 't Gevolg? Ik werd een menschen-hater, ik leed onder de tegen-stelling van mijne idealen en den kaak-slag der werkelijkheid, ik leed onder de vernedering die ik om mijne goede bedoelingen onderging; ik wrokte om den kwaden wil waarmeê mijn hopen en streven bejegend werd. Ik herkende het onmiddellijk verband tusschen mensch en natuur, en dat de eerste, met zijn voorgegeven vrijheid van geest, niet hooger stond in de wereld-orde dan de tweede; ik ondervond weldra dat

die vrijheid een leugen was; dat onze geest, hoe we meenden te kunnen tegen-stribbelen, aan wetten gehoorzaamt die misschien dezelfden zijn die de aarde heeten te draaien om de zon, en den grasspriet heeten te wassen. En mijn goed-willigheid om der menschen wille werd haat, niet alleen van wege mijne teleurstelling, maar hoofdzakelijk omdat de meest-begaafde geesten, dezen die een geweten hadden en er toe gekomen waren hunne gewaar-wordingen te vergelijken en te schakelen tot gedachten en gelijkenissen, hun wil, het eenige wat hun boven de natuur nog stelde, niet beter oefenen tot meer voort-brengst van eigen vermogens. Ik woedde, ik die liefde voor al de wezens had gekend, en die gelukkig was omdat ik die liefde beseffen kon, en door mijn wil verbeteren en regelen; ik woedde omdat mijne even-menschen, die ik om dezelfde reden wilde beminnen en die ik droomde op mijne hoogte te brengen door dezelfde oefening; die ik tot naasten-liefde wilde dwingen door de erkenning van wat ze aan gemeene bovennatuurlijke vermogens en krachten verbindt: ik woedde omdat zij weigerden, waar ik stuitte of die éene grond-drijfveer: eigen-liefde. Was het dáartoe dat de Rede en de Wil, bij gebrek aan geestelijke vrijheid, maar verbeterlijk en tot een zeer

belangrijk hoogte-punt te brengen, den menschen gegeven waren geworden? Waren Rede en Wil er alleen, konden zij niet verder, dan om de bevestiging van het natuurlijke Recht van den Sterkste te systematiseeren, te kanaliseeren, tot het gebouw op te metselen waar vleesch en bloed der zwakken steen en cement van wezen zouden?.... Ik weende in mijn hart, ik beken het; mijn haat was geen blijde haat; mijn wrok en mijn woede maakten mij ongelukkig. En ik nam het nieuwe besluit: de afzondering. Ik ging een tijd schuil in een klooster. Ik kende de troostende zoetheid der bespiegeling, het beliefde mij den goddelijken oorsprong van de kracht die mij aan het wereld-wezen bond te erkennen, ik wilde gelooven dat mijn Rede en mijn Wil in hun uiting, in hun verbeterlijk wezen door een Hooger Wezen werden geregeld. Maar de loome dracht aan driften, geketend in mijn lichaam; mijne geboeide energie, mijn voortplantings-vermogen gelubd, evenzeer als het steriele van mijne absolute zelf-ontwikkeling in confrontatie met het Goddelijke; het nuttelooze van het geluk dat ik er bij hebben kon; het negeeren van het verband dat tusschen mij en de buiten-wereld stond; het bewust-zijn dat wat misschien het allerbeste was alleen mij behoorde, en zelfs niet als voor-beeld de anderen

bereikte, daar ik hier tusschen deze vier muren ingesloten zat: o 't hachelijke van zelf-cultuur der eigenliefde-in-het-geestelijke, der grondwettelijke eigen-liefde in wat ze hoofdzakelijk-menschelijks heeft!.... Ik moest elders zoeken. En de eerste dagen nadat ik het klooster ontsnapt was, bracht ik tot heul en stillen van eene wroeging die ik u niet verbergen wil, dóor in eene weelderige land-vlakte, aan den bruischenden stroom, bij mijne eerste vrienden de kevertjes en de bloempjes. En hier ontdekte ik eene nieuwe natuur-wet, eene nieuwe noodwendigheid-tot-het-leven: de levens-vréugde, de scheppende vreugde van 't leven, onontbeerlijken factor der wereld-orde. Dit was geens-zins de afgetrokken zelf-voldoening die ik als pater had gevoeld: het bewust-zijn dat men tot eene volmaaktheid, ongebruikbaar voor anderen helaas, gekomen is; de subtiele en haast geniepige zekerheid te zijn beland, waartoe men de anderen te grof voor weet. Het was ook niet die volheid, die overweldiging van het gemoed welke het top-punt van het kalme genieten zijn van wat wij schoon of edel achten, maar die buiten de scheppende daad staan; die alleen, negatief en perceptief, geens-zins actief bestaan; die den machtigen onbevredigd laten, of slechts prikkel tot even-veel bereiken-uit-eigen-krachten

zijn. Mijne vreugde, de nieuw-ontdekte, bestond niet, dan in de daad van het scheppen-zelf. Zij alleen leerde al het zijnde en levende begrijpen in den toestand die voort-zetting van eigen leven en wezen bepaalt en mogelijk maakt. Ik kende reeds de macht van den sterken eenling; thans kende ik de vergoeding die hij bezat om zijne eenzaamheid: hij kon in vreugde, en vrucht-dragend beminnen. De geestelijke afgetrokkenheid, die alleen dorre liefde bereidde, werd hier omver-gespeerd door evenwaardig genieten: de hoogere trots om eene blijde, en tevens voort-brengende macht. Elk werd een god, die sterk was, zijne beheerschende macht kende, over die heerschende macht zijn wil kon stellen als hij 't noodig achtte, en er dan scheppend van genieten kon. Schoon zijn in sterkte die u heet te beheerschen, in vreugde die u heet te beminnen, en der wereld uwe vreugde in heerlijke vruchten mede te deelen: welk overwinnen van alle horizonnen, welk eene vergoelijking van alle eigenliefde.... — Ik gevoelde het doel bereikt: ik was klaar voor bevestiging van het gevondene.

„„— Toen kocht ik met een erfenisken dat, om deze reden alleen, uit de lucht viel, dezen molen. Ik verwijderde er de steenen uit en al dat gerei aan balken en gereedschap. Hier is de keuken; boven heb

ik twee kamerkens getimmerd, voor mij en het propaganda-werk bij mogelijke gasten; en heel boven óp, mijn observatorium, waar ik weet, en iederen dag aan de werkelijkheid controleeren mag, dat de twee levens-wetten zijn: machtig zijn of worden, en het te zijn in de vreugde dat men het is .... En dit, jongeling, is de Wijsheid voor alle Eeuwigheid, sedert de Rede het Menschdom schift-vermogen heeft toegelaten."

„'t Manneken was danig hitsig geworden. Zijn aangezicht, binnen den nogal duisteren molen in de schittering van een bundel stralen bewegend, was als de zonne-zelf, bewogen binnen den driehoek van een prisma, over lichtende punten hier en daar. Hij was als heel kwaad geworden, omdat hij zoo goed de waarheid had weten te organiseeren. Zelfs het verdeelen in hokjes van zijn molen had hij me niet zonder opwinding verklaard. De eindelijke bevestiging, dat hij den meester der wereldorde in zich-zelf had gevonden, hamerde hij in mijn bevroeden met den ijver van een mechanischen moker .... En ik, waarom het u loochenen, ik gevoelde mij door zijn redeneerings-wijze genoeg bewogen, dat ik, onder een vloed van nieuwe en tegen-strijdige gedachten, zwijgen moest. Ik zat, de oogen ter aarde, dorst niet dan te knikken, de mond

genaaid vóor den storm van vragen die groeiden in mijn geest en er tegen elkander botsten. Wat geschiedde? Wat ging er om in mij? Hoe had de vinnige zekerheid van dien man mij weten te overtuigen dat ik toch zoo'n ellendeling niet was, vermits ik alleen de vréugde had te winnen om hetgeen ik was sedert mijne geboorte, bíj geboorte? En welke afschuwelijke verordeningen hadden mij tot hiertoe belet, die vreugde in mij te gevoelen; te meenen dat ik eerst dán gelukkig was als ik uit mijn eigen wezen trad naar het lage dal van de wriemelende menschen? Arme, hoe had ik den noodigen hoog-moed durven verloochenen! Hoe had ik me-zelf vernietigd in 't bestreven van dom algemeen-menschelijk zijn! ....

„Toen hij mijne beteutering zag, nam de oude, nadat we eieren met spek als middag-maal hadden genoten, me meê door het land, gelijk een koning door zijne domeinen, lachend en vergenoegd alsof hij in mij een lang-verloren zoon terug had gevonden. En ik bekende dat het een aangenaam mensch was in den omgang; wat bevreemdend alleen om sommige eigenaardigheden. Zoo stal hij den schoonsten komkommer toen wij langs een warmoezenier voorbij gingen, en at hem met hard-knaspende tanden op. Een hond, die hem beloenschte, kreeg bij 't voor-

bij-gaan, terwijl 's philosofen monkel plots keerde in duivelschen grijns, een schop die zijne ribben krijschen deed; en hij zegende, in eens zalvend als een onder-pastoor, maar met woorden die ik niet herhalen durf, bij ontmoeten een schoone en jonge vrouw, die in zwangerschap ver gezet was....

„Intusschen hield hij niet op, mij met deugdelijke lessen te onderwijzen. — „Ziet ge," zei hij mij, „in den hof van den baron, die sperre daar, in dat park, onder den kastanjelaar? Ik ben zeker dat ge hoegenaamd niet vat waarom die sperre daar zoo armzalig misgroeid staat. Het is de natuur der sperren dat ze zeer rechtop ten hemel varen, rom-ende-om van takken besteld die een schoonen kegel vormen. Deze, zult gij bemerken, heeft te eenre zijde geenszins takken; en zij helt naar andere zijde jammerlijk over. Zij is groen alléen waar ze niet onder den schaduw van den kastanjelaar staat; dáar zijn de zeldzame naalden ros en dor, en krijgen geen slapers op den top hunner twijgen.... Ik zie dat ge me niet verstaat; maar kijk eens naar den kastanjelaar. Deze is, ten pronk van den tuin, voorzien van een ver-rijkenden koepel breed-vingerende blaêren; het is het seizoen dat hij vol rechte trossen bloemen staat; gij raadt als ik dat zijne wortels en peeën diep strekken onder die van de sperre, en 't voedsel

aan háre zuigers ontneemt. Waar zijne takken hangen in den sperren-omtrek, wordt deze kaal, als had haar de donder aan éenen kant getroffen en gedood; zij kan tegen de gebuurschap niet; zij sterft er onder... Maar zie, heel dicht bij de sperre, al die jonge kastanjelaarkens groeien. Aanvang-October zijn daar de blinkende vruchten uit de stekelige bolsters gevallen, in 't mos waar de sperre uit groeit. Een tongetje heeft het mos doorboord; uit de bruine kastanje is, duizendvoud, een bleek stammetje gerezen, waar, ten top, vijf rimpelige blaêren uit neêr-gezegen staan, als een krage. En zie me nu eens die belachelijk-arme sperre, op-gevreten door de tapijt-strekkende kinderen van den kastanjelaar; beschermd? neen, vernietigd door de macht van 's kastanjelaars kruin; nog heel gelukkig dat er, voor tien-twaalf takken, anderer zij een blekje zon is".... — En verder ging het: „Ik wil er u niet op wijzen, dat er hier eene kruis-spin deze bijzonder-mooie vlieg aan 't uitzuigen is; maar merk eens dit krot naast deze groote hoeve. Het is, geef het toe, onaanzienlijk. Naast de groote hoeve is het onwedersprekelijk niet aan te nemen dat zulk een krot bestaan zou, omdat, onder de wet die de hoeve groeiën doet, de samenstellende ordening bestaat dat het krot er onder krimpen moet, en versmacht zal worden.... — Kijk, daar is

er een reiger die uit gindsche zompe met een kikvorsch weg-wiekt. — Waar ik uit besluit dat niets schooner is, dan, gelijk ge juist op dit oogenblik ziet gebeuren, den boer uit de groote hoeve dertien eieren naar de arme weduwe met dertien kinderen uit het schandalige en gedoemde krotje te zien dragen, daar hij ze te veel heeft, en ze anders konden bederven." ....

„Onder zulke gesprekken togen wij naar huis. De avond was heerlijk begonnen achter de doorvlamde lorke-boschjes die we voorbij-wandelden. „Ge ziet," zei monkelend de man, „de zon doorbrandt de boompjes, en bemerk hoe ze van vreugde schijnen te blozen, en er in elk geval schooner door zijn".... — We togen een klein hofstedeken voorbij. „Konijnen-dief, konijnen-dief," klonken ons scherpe stemmen achterna. „Omdat ik eens honger had," zei hij schok-schouderend en haast fier, „en lust had naar een konijntje!" ....

„Wij waren weêr den molen binnen. Een goed licht werd aangestoken, want „men kon nooit klaar genoeg zien," zei mijn dik-buikende gast-heer. Ik roerde in den karnemelk-pap, terwijl hij van heel hoog uit den molen overtuigende boeken halen ging. Wij aten, ons brood doopend. En daarna las hij de vellen omkeerend tusschen de pergamenten berden,

uit „Plutarchi Leeven der beroemde Luyden", gelijk hij van achter een hoornen bril eerbied-vol en plechtig aankondigde, en dat list zelfs geen hinder moet zijn, als het op overwinnen aankomt, en als ge maar overwinnen wilt, en in u de voort-plantende vreugde om de mogelijke overwinning draagt. Daarna toonde hij mij, uit herbaria, de structuëele macht der sterkste planten, bereid door al de eeuwen. En, terwijl we, uit een bruine kruike, als slaap-mutseke, langbewaarden brandewijn kregen te drinken, vertelde hij mij uit eigen en andermans leven geschiedenissen, om de zekerheid van wat hem wijsheid was geworden te bevestigen. Zoo zaten wij, en toen het slapens-tijd geworden was, zeide hij: „Jonge vriend, vergeet niet dat de Wijsheid even onsterfelijk als het Leven zelf is, en Hij onsterfelijk, die ze betracht... En nu ga ik nog een tijdje, neem me niet kwalijk, de Harmonie der Spheren bekijken." ....

„Hij geleidde mij naar één der kamerkens, dát der discipulen. Ik vond er frisch-kille lakens over een veerig beddeken. Hem hoorde ik hooger-op strompelen, zijn kouseling-voeten zoekend drentelen en schuiven, het kraken van een plank waar hij zich bukte, waarschijnlijk, of neêr ging zitten.

„Ik sliep van den lichten slaap dergenen die te veel moeten denken. Wel genoot ik met de huivering der

blijheid van de zuivere slaping daar ik in lag. Maar 't kousevoet-krevelen daarboven en 't knarsende verschuiven van een stoel, den diepen snik van een weg-wiekenden nacht-uil, en dan ook een lang gepeins hielden mij wakker. En mijn gepeins was om de woorden van mijn vriendelijken verpleger. Zeker, zeker, en het was mijne eerste overtuiging: de man had me niet begrepen. Ik had te veel geleden, dan dat ik zijne beredeneering van mijn geval als een richtende lijn voor verder gedrag in hetzelfde aannemen kon. Die man had zich, voelde ik wel, en haast met compassie, afgetrokken in de zuivere bespiegeling. Deze had alle liefde in hem gedood, die zijne gedachte en denk-systeem niet in-hield of bevestigde. Zij vertrapte de schoonste bloemen, loochende hun bestaan als ze niet vielen binnen zijn beschouwings-vlak en beantwoordde aan zijn beschouwings-wijze. Hij ompraatte wat hij noch verwerpen, noch begrijpen kon. Hij was een zeer braaf man, al stal hij konijnen en vond er genoegen in dat boomen scheef groeiden. Maar, en dit benijdde ik hem: hij was gelukkig. De man had zich-zelf gepaaid met het wezen van een andere werkelijkheid, zóo, dat hij blijde was zich door welk middel ook gelijk te geven. Zeker, zeker, die man was een hooger levens-vlak genaderd, waar hij de illusie

zóo had beoefend, zóo tot een stevig net van onverbreekbare en goed-uiteengroeiende mazen had gebreden, dat ik hem zijne kloeke en blij-rustige overtuigingen benijden moest. En mijn vraag was: zou in het samen-stellen van een levens-beschouwing, en 't naderhand-bevinden dat al wat roert en onverplaatsbaar is er in gemeten en gepast kan worden, al is het nu juist niet steeds voor het midden uitgerekend en getimmerd; zou de Wijsheids-geerde dan tóch de overmeesterende zekerheid zijn die, zoo niet de eeuwigheid waarborgen, dan toch den heil-meter kan heeten waar alle onmiddelijk gevoel bij faalt of zijne bevredigende uitlegging vindt? Ik neem niet aan dat ik boven goed of kwaad zou staan: ik heb te veel afgezien onder het feit dat ik er geen onmiddelijk deel in hebben kon. (Want wie heeft het als ik vermocht, zich-zelf opgeslorpt of verworpen te mogen bevinden!) Maar kon ik er toe komen door geleidelijke afleiding, te meenen dat mijn houding tegenover goed en kwaad, me geboden door de natuur, verklaarbaar ware, en in zekere mate, door hoogere redenen, gewettigd: welke overwinning! Hoe dankbaar zou ik elke, zelfgevonden, bevestiging van eene gewaande waarheid aanvaarden, als weêr een steen van mijn hart genomen, als een nieuwen prikkel voor den wil die

den steen er voor altijd van afhouden moet! Welke gerustheid, als men denkt de Wijsheid te bezitten, die acht de Waarheid in pacht te hebben! Zelfs later overtuigd van de vergissing: is er iets schooner aan een zalig ding, dan de fantaseerende, idealiseerende herinnering aan dat ding? En had ik beters te doen, bij dat al, dan de raderen van mijne doorgrondende hersenen in beweging te brengen — ze zouden wat steeg zijn in de beginne! — en van sussend-schrandere gedachten-schakeling méer te vragen, dan van het tobben en aarzelen des gevoels, het mistroosten of jubelen van de onmiddelijke gewaar-wording?....

„En, met de, haast niet meer falende, zekerheid is mij dat in den Geest, hoe wrak en wankel hij wezen moge, misschien wel het Meesterschap over het Leven te vinden was, mits gewillige oefening, sliep ik weêr in, licht maar met een lieve gerustheid, tusschen de zoele en milde lakens, gelukkig, misschien gevónden te hebben, en hanker naar de uitleggingen die ik, om der wille van tucht zooniet van leer, den grijsaard vragen zou....

— „De nieuwe morgen wekte mij door 't uilen-gat dat mijn kamerken tot venster diende. Ik bevroedde niet welk uur het wezen mocht: de gelukkige, ik ging haast zeggen: doorschijnende en toch zoo ver-

kwikkelijk-warme slaap, had me in luiers gewonden van een luie zaligheid, die thans ontstrikten. Wat ik gewaar was geworden toen ik hier áan kwam: hier was iets nieuws voor mij geboren, en iets heiligs misschien, vond zijne bevestiging in dit blij ontwaken. — Nochtans was de dag niet even schoon als die van gisteren. Een mot-regen die de vlakten en diepten verdoezelde en alles bevochtigde met duizenden grijs-blankende perel-stofjes, dook het landschap en belette mij aan zons-hoogte het uur te meten. Toen kwam de gedachte, de zekerheid haast dat het zeer laat kon zijn. Ik was een beetje beschaamd om mijn gast-heer, die voor mij zoo goed was. Ik plonsde mijn hoofd in 't water, kleedde mij ijlings aan (en vond mijn kleed eenigs-zins schamel voor wie, allicht, den Gestrekte zóo dicht te wege was te ontmoeten); stapte het trapken neder dat me in de keuken bracht. Ik vond er alles nog in de onroerbaarheid der nachtelijke dingen. Waar ik echter door de luiken keek, zag ik een oud manneken zijn koeien ter weide reeds drijven. De bakker uit „de Doopvonte" laadde alreê zijn brood op de tweewiel-karre. Ik zag de koster die, de eerste mis lang voorbij natuurlijk, met nieuwen was naar de kerk spoedde. (Die koster was altijd spoedig en haastig, zag ik.).... Ik angstigde: 't vele praten

van mijn gast-heer en 't lang studeeren in zijn observatorium hadden hem wél slaaps doen worden, al was hij gisteren zoo vroeg óp, en reeds klaar met de koffie. — Ik wachtte een tijd nog. Toen zei ik bij me-zelf dat hij misschien bij wrevel zijn zielsvrede storen mocht, om te lang te hebben geslapen. Ik besloot, koffie te malen, om hem wakker te krijgen. Maar de piepende molen had lang gedaan met reutelen en knarsen, dat hij nóg niet beneden was.... Ik ging het eendelijk vinden, nam den roodgesteelden vaag-borstel, sloeg een dwijlken daarna, lei om de stove het zand in zijn krinkels. Mijnheer was daar nóg niet.... — Nu gingen de schooljongens al voorbij, en ik kreeg danigen honger. Ik beklom met eenige vrees het trapken, hief de valle van zijn kamerken. Ik zag er, verbaasd en met vragen in mij, zijn bed ledig en onopen-geleid. Toen ging ik hooger, langs de ladder, me houdend aan de stijgkoord, naar den zolder waar hij gisteren-avond heengeslopen was.

„Ik had het aanvankelijk genoegen er hem, in 't van licht-bondels door-schoten stoffig half-duister, te vinden zitten in een diepen leun-stoel. Tegen koude had hij een dikke wollen pij aangetrokken als van de kapucienen, waar hij in weg-zonk met heel zijn kort-gestuikt lichaamken. Zijn oog keek door het

glas van een langen, houten verre-kijker, waar't andere uiteinde van, het dak dóor, in den hemel stak. Onroerend zat hij, verslonden in zijn beschouwing, en ik had eerbied en bewondering voor den man die in klaren dag zich nóg beijverde den loop der hemellichamen, tot bevestiging van wat zijner ziele vrede was en geluk, na te gaan en te bestudeeren.... Ik zei schroomvallig: „Man!".... Hij hoorde mij niet. — Ik herhaalde: „Man, 't is laat al, en de ure haast voor den tweeden boterham.".... Hij roerde nog altijd niet. Zijn hoofd was weggedoken in de pijkappe, tegen nacht-koude en de openingen van het dak. Ik herhaalde, luider: „Man," en raakte hem rijzekens aan. — Maar daar tuimelde hij plots inéen als een meel-zak, en lag ten gronde, de neus gestuikt in 't stof van dooreen-gesmeten boeken. — Door het kijk-glas schoot in eens, zeven-tintig en vol wondere schitteringen, de heele hemel binnen....

— „Het was of in mij een bodem werd ingestampt. Ik wist niet wat te beginnen met dien man, die dood was, en een philosoof was geweest.... Ik ging bedremmeld water warmen, en wiesch hem zachtekens. Ik zocht in de kasten, langde er een zuiver hemd uit, kleedde er hem in, lei hem te bed. Ik boog de strengeling der vingeren voor alle gebeurlijkheid in den vorm van het gebed.... Nu lag hij, met

op het aangezicht het mom-bakkes van een schaterlach, en glarie-oogen die ik niet meer had kunnen sluiten. Ik liep bij den koster, die zei: „Dieën duvel! 't Zal twee-en-dertig frank zijn voor de begrafenis." Ik liep naar den pastoor, die het ernstig ontving, en ernstig verklaarde: „Requiescat!.... Ik kan voor hem alleen nog lezen."....

„Ik bracht hier, in afwachting der begrafenis, drie dagen in den molen door, en dacht middelerwijle na over wat de man me had gezeid. Ik door-las zijne boeken en, voor zooverre ik ze kon begrijpen, zag ik dat wat hij Wijsheid noemde, berustte op het zweepen tot schuim van eigen verstand, op de geleidelijke opdrijving van eigen beredeneerden hoogmoed. En ik dacht bij me-zelf: hier ligt de Wijsheid nu dood; hier is gestorven wat dacht ónsterfelijk te zijn.... Deze doode man had er naar geschikt, dat al zijne daden en gedachten overeen-stemden met een deel van het stelsel dat hem de waarheid docht, gelijk hij in dat stelsel gemakkelijk de verontschuldiging van de minste als van de grofste afwijking in zijn leven vond. Maar daar had die man de schoonste en hechtste ketenen voor moeten verbreken. Willekeurig had hij al de banden gescheurd die hem aan zijn mede-menschen bonden. Misschien had hij, in zijn molen, eén der licht-torens

der menschheid kunnen worden; maar die torens lichten vooral den hemel tegen, en de aarde draagt niet meer dan hun schoone schaduw. — De onmiddelijke wetten van het onvermijdelijke samen-bestaan: de wet van het lijden en de wet van het voortstuwen; de wet van het zaaien ook met geen gevolg dan eene hoop waarvan de vrucht anderen toekomen kan; het leven, — leven, leven, het leven óm het leven!.... En hier deze, die in zijn goed-genagelde kiste ligt, en, dood met hem, eene Wijsheid die niet kon voort-bestaan, omdat ze de schakeling der wezens niet beleed, omdat ze niet berustte op en in de leering, dat men zijn even-naasten, niet-tegenstaande alles, te beminnen heeft, ten minste zoozeer als zich-zelf."....

— „Drie dagen nadien lag hij onder aarde. En ik met een holte in mij, maar sterker door het verlies eener gekoesterde begoocheling, toog verder, de wegen langs, op zoek naar den Meester dien ik in de Wijsheid.... de Wijsheid?.... den wáan der Wijsheid niet had mogen vinden....

„Niet ver echter ging ik nog. Ik gevoelde behoefte aan rust. De angst, zoowel als de al te groote zwenkingen van mijn gemoeds-evenwicht geweken, deden, dat het beter werd, misschien, naar me docht, niet zoo maar als een wilde en als een koppigaard om

te blijven loopen, naar een doel waarvan het gehalte en den vorm zelfs mij zoo onduidelijk nog waren. — Ik was hier in een zeer schoon land: een heerlijke beuken-dreef, door welks gewelf de zonne priemde, doorbrak de veie oneindelijkheid der traag-deinende kouters. Naar alle einders gestrekt, alle einders bepalend, wiegde het graan er, ver groenend in overwazemde tinte waar het de diepten inging. Het was een rustige weelde, die mij niet op kon hitsen. Een blonde kalmte, waar een effen hemel in deelde, zeeg ook over mijn licht-sluimerenden mis-troost.... Afwachten, afwachten, zeide ik bij me-zelf, vermits het groote onweêr over is; en me bereiden tot de ontvangst van wat zèker komen zal, — al wil ik niet wikken wannéer, — om het waardig te ontvangen....

„De koren-velden hadden als grens de Leie-meerschen. Ik belandde er, 's anderen morgens. De Leie, breed en vredig als nergens elders, lag er in een dubbelen bocht, vlak en doorschijnend als eene edele ziel. Er over heen waren het onoverzienbare meerschen weêr, gestrekt onder de kristallen stolp van het volle uitspansel; en dáar-over, half-duikend achter de ronding, rijen boomen, waar-achter, opnieuw omhoog-deinend, weêr koren-velden donkerden. — Bij een oud en verloopen boomgaardeken vond ik er

eene verweerde schuur staan. Zij was blijkbaar onbewoond. De muren leekten er van de wakte, en het rook er waarlijk niet goed. Maar zij docht me zeer betamelijk, dat ik er mijn geluk afwachten zou. Den boer van 't naaste hof vroeg ik wien zij toebehoorde. „Een oud wijf, de eigenares, was er," heette het, „onlangs gestorven, zonder dat iemand de erfenis had opgeëischt. Ge kondet nog al haar huis-raad vinden binnen de wakke wanden, en in een kreeksken lag de ponte waar zij soms menschen meê over-Leie bracht. Wilt ge de schuur hebben? Zeg het den Burgemeester; hij zal aan zoo'n krot niet hechten als gemeente-goed." ....

„Ik deed aldus, en werd vrucht-gebruiker van de schamele woning. Ik had al mijn werk, de eerste dagen, met boenen en kuischen. Ik klopte de matras, wiesch de tijke, vulde de bale met nieuw kaf dat ik kreeg van den boer. Ik stampte nieuwe aarde en goot nieuw ossen-bloed over den bodem, om hem effen en hard te krijgen. Het rood-geverwde tafelken schreepte ik met scherven glas, en 't schapraaiken werd in de Leie te zwemmen gelegd van wege de kakkerlakken. Na eenige dagen was mijn huis in orde. 't Vet-lampken zag er rond op eene genoegelijke schamelheid; mijn kachelken bloosde bij gesprokkeld hout; twee dagen werks bij den

boer bezorgden mij een bakken spek, die aan de zoldering kwam te droogen. Ik had mij een visch-roe gemaakt, en bakte mij de gevangen bliekskens tot spijs. Een deel van het boomgaardeken dolf ik twee steken diep om; de gegraven rusch maakte er een vetten moes-tuin van, waar aldra de koolen tierden.... Zoo leefde ik, in mijn veste, gelukkige dagen. Kwam bronst weêr of de ergerende woede, dan ging ik me koelen ter Leie, of beulde mij af bij de boeren. Mijne gezetheid bezorgde mij vrede, die me toeliet dankbaar te wachten. En 't wentelen om mij der verkleurende seizoenen, elk in eigen geweld en geneuchte, vond mij in weer gesteld door eene Hoop, die was de nooit bewrokte, de steeds-sussende makker mijner eenzaamheid. — Nu en dan kwamen er menschen aan den anderen Leie-zoom. Zij riepen: „Over!" Ik zette ze over in de kleine ponte, die ik gekalefaterd en opnieuw geteerd had. En zoo bekwam ik eenige centen om tabak te koopen....

— „En zoo geschiedde het zekeren dag weêr, dat „Over!" werd geroepen. Het was laat in den namiddag reeds, en de zon laag bij de overpaarste aarde. Te grooter was mijn verwondering toen ik, het drol van mijn gordijntje tot kijken opgeheft, de zonderlingste gestalten der wereld, zwart en massief tegen den hemel, bemerkte, daar ze over-Leie stonden, de eerste

reuzig op een kemel, de tweede kleiner op een paard, en lager nog, een aardig postuur op een ezelken.

„Zoo stonden ze, wachtend. Zij waren spokig en toch zeer bonkig-werkelijk; zij waren belachelijk, vond ik, en toch beangstigend een beetje; zij konden van dat slecht volk van kuren-makers en beestentooners niet zijn, maar zij zagen er toch àl zoo vreemdelijk aangetroeteld uit. Wat ging er me in Gods-naam nú gebeuren?.... — Toen klonk weêr hun geschreeuw. Ik kwam uit den huize, aarzelend of ik zulk volk over zou zetten. Ten boorde genaderd, zag ik dat ze wonderlijk-schoon aan waren gedaan van kleurige kleêren, en op het hoofd een stekelige krone droegen. 't Leken eerst wel pronte vastenavondzotten. Maar eerbiedwaardig toch was hun gelaat, zelfs dat van den derde die wel een moor leek te zijn.... Ik besloot ze toch maar te helpen, wierp de rammelende keten op den boot, en stak af.

„De eerste, die mijn boot betrad, had een edel en pappig gezicht met een langen, sneeuwigen baard; hij droeg een duister-rooden tabbaard met zwartend goud door-stikt. Hij liet altijd zijn mond open en toe gaan, alsof hij gewichtige dingen te zeggen wenschte. Maar hij zei niets dan: „Ju, Stelte!" — Stelte was zijn kemel; het was een luizig dier, waarvan de huid ruiïg afpelde. Het had een twee-ledigen neus, die

altijd krulde en de gele tanden naakt liet. Zijne wit-wimperige oog-schalen liet het deftig-vermoeid roeren.... — „Ju, Stelte!"; en deze, weigerig het hoofd keerend, stak een langen, tastenden poot uit, die aarzelend maar verwaand de achter-zate van mijn ponte taakte; daar-boven schudde de oude van den éenen kant naar den anderen, plomp als een zak met zout. Ik schoorde de boot zoo hard ik kon, zóo dat de boom plooide; tot ik ze beide aan boord had. Ik had zelden een vracht als deze, periculeus van wege de hoogte. Toch gleed ik gemakkelijk de Leie over, en bracht den hoog-gezetene en het dier, dat plat-voets 't oever-gras op-klaverde, tot bij mijn woon-schure.

„Nu was het de beurt aan dien met zijn paard. Zijn paard was, zag ik, een oude schimmel van wel vier en twintig jaar; hij had gele, afgesleten knieën; zijn haar, te lang, krulde vuil onder zijn buik; zijne hoeven waren rafelig afgesleten; zijn hard-kakige kop hing als lam aan den doorpeesden hals; éen oog had hij blind en melkig-uitziende. Maar de meester was fiks nog, zwart- en zwaar-baardig, met glinsterende oogen, bloot de stoffige krulle-bol, en een simaar had hij aan van wel wat verlepte, maar nóg schetterende oranje zijde. Manhaftig heette hij zijn knol: „Voort, Pantekrul!" Het paard hief deemoedig

het hoofd, wilde in de slibbige, afslierende oeverklei vooruit, stuikte op zijn rechter-knie. Maar de meester rukte en riep, en zonder dat ik wist hóe, stonden man en dier in eens midden in de boot, die reeds óver gleed....

„De ezel van den derde heette, hoorde ik, „Spoê-je". „Spoê-je, Spoê-je!" lachte zoet-vooizig zijn meester, die een klein, dik-buikend, grijs-huidig negertje was van over de zestig, met eene over-groote kroon op het hoofd en in de ooren gouden ringen, die bengelden tot haast op 't wittend-blauw versleten felp van zijn wam-buis. Het grauwe, rasperig dierken gehoorzaamde gewillig, schudde het koppeke en het lamme oor dat er naast hing, betrad zoetekens 't achterberd, als een jufvrouwken.... Nogmaals was ik óver; noodigde de zonderlinge heeren beleefd, dat ze af zouden stijgen, en binnen gaan. Zij deden 't. De moor liet zich van zijn ezelken zakken. De tweede wipte van zijn paard als een soldaat. De oude deed statig zijn beeste knielen, gleed over den nek, stond eindelijk dik-pensig over-eind en waggelig naast zijne gezellen. Ik bracht de dieren onder de bronzende appelaarkens. De heeren deed ik binnen gaan....

„De biezen stoel kraakte onder 't geweld van den dikke met zijn deftigen baard, die aan 't spreken ging. „Geef ons een kommeken melk, als 't u belieft,

jongeling," zei hij. „Gij moet weten, wij zijn de heilige Drie Koningen die terug komen van uit Bethleëm. Maar een schoon Kind dat het was, met Zijn gouden krullekens!.... De ster had ons niet bedrogen; daar was positief eene gansche vervloeiïng van hemelsch licht om Zijn goddelijk lichaamken heen. En Zijne moeder is een zeer Lieve Vrouw. Ze zeggen dat ze bij baren maagd is gebleven; bij haar aan te zien verwondert het mij niet, verwondert het mij geens-zins.... — Ik ben Balthazar; ik ben het die het goud bood. Ik heb oneindig veel goud in mijne rijken, en mijne rijken zijn overvloedig. Men noemt ze: de rijken van het goud. Al de naburige Koningen zijn er naijverig op.... Dank u, jongeling, voor dat kommeken melk."

„Maar de tweede: „Ik ben de Koning met de myrrhe; ik ben Gaspar, en zeg niet dat ik niet even machtig ben als gij, Balthazar. Was ik niet getrouwd, gij zoudt me zeker uwe dochter niet weigeren, zóo machtig ben ik. Ik ben ten minste zoo machtig als gij, en veel machtiger, geeft het toe, dan dien duts van een Melchior, die onnoozel is geworden omdat hij den wierook heeft mogen aanbieden."....

„Als Melchior, de grauw-zwarte Melchior, zijn naam hoorde vernoemen, begon hij zachtkens te gichelen. Zijne witte oogen gingen als bewonde-

rend aan 't draaien, en hij zong op een lijzig veuzeken: „Ik heb het Kindeken gezien! Ik heb het Kindeken gezien!" ....

„Toen hernam Balthazar: „Jongeling, ik ben blij dat ge aardappelen aan 't roosteren zijt. Niet omdat ik ze lust of honger heb, maar omdat aldus uw vuurken brandt. Ik heb, helaas, rheumatiek, jongeling, in mijn knieën en in mijne polsen, en in lange scheuten, soms, door mijne dij, rechts. Rheumatiek is de grootste verveling die een mensch hebben kan; het is erger dan een ziekte waarmeê ge te bedde moet liggen; dat plaagt me nu de heele lange reis reeds, en zij was, kunt ge wel denken, door deze kille en zompige streken, niet profijtelijk voor wie van de warme landen is.... Ik weet niet wat ik geven zou, wat ik van mijne rijken niet geven zou, en van mijn overvloedig goud, om ...."

„„Zwijg," onderbrak hem Gaspar, „dan weet ge niet wat het is, 't steen te hebben. Ik ben een krijgsman, moet ge weten, jong-man; ik verdien den naam van Gaspar den Veroveraar. Mijn midden, mijn reden van bestaan, is het slag-veld. Maar ge weet niet wat het is, zoo in eens, midden in den strijd, onmachtig van uw paard te tuimelen, u te krinkelen in de krampen .... Ik ben, geef het toe, een zeer machtig vorst; ik ben machtig in alles, tot in de

kunde des wichelaars toe; maar, als ik zoo een krampken krijg.... Zie, te Bethleëm-zelf, terwijl ik zeer oprecht in aanbidding was...."

„Nu klonk weêr het gichelen van Melchior en zijn lijzig veuzeken: „Ik heb het Kindeken gezien; gezien; ik heb het Kindeken gezien!"

„ „Arme dompelaar," zei Balthazar plechtig-meewarig, „hij is kindsch, al is 't dat hij 't rijke Aithiopie bezit."....

„— Zij praatten nog een tijdeken, dronken hun kommeken melk uit, betaalden met een blinkend goud-stuk. En, nadat ze, elk op eigene wijze en naar het toelaten van zijn kwaal, hun rij-dier hadden bestegen, zag ik ze verder sukkelen, terug naar hun rijk toe, op tel-gang of korten trappel van hun beesten; verdwijnen in de gezegen duisternis; hunne gestalten verdoezelen naar ze den donkere intraden; geheel weg eindelijk waar ze, aan 's Burgemeesters omdraai, de Kleine Kasseide zouden bereiken....

„Ik, binnen huize teruggekeerd, ontstak het oliepitje en zijn vriendelijk-schrompel schijntje. Ik bezag er het goud-stuk in. Het was een zeer zware schijf van eêl-groen goud, met stippelkens, en zeldzame teekens die er rondom draaiden als een gordel vol heimelijke beteekenis. Ik had er nooit zoo een gezien. Het woog zwaarder dan een vijffrank-stuk.

Ik knoopte het in den hoek van mijn neus-doek.

„Toen at ik mijne geroosterde patatten-met-kazakken. En middelerwijle zeide ik bij me-zelf: „Dat zijn nu de machtigen der aarde! Zij zijn koning over de aarde; zij hebben zelfs geleerd het geheim der hemelen dóor te zien. Daar komen zij terug van een tocht die ze bestendigen moet door de eeuwen van menschelijke liefde. Zij zijn in consult geroepen geworden tot het herkennen van God.... Maar de eerste heeft rheumatiek; de tweede heeft het steen; de derde is onnoozel geworden.... — o, Overheerschens-macht van wie goud, myrrhe en wierook wegschenken kunnen; macht-uit-nederigheid dergenen wier wichelarij geroepen wordt om goden te openbaren: gij zijt niet eens vrij van de kwalen die u minder maken dan een pier in de aarde en een mugge in de lucht.... Beregeeren? Maar uwe heerschappij bezwijkt onder een scheute van jicht!.... — Dat zulke heerschappij mij Meesteres zou wezen? Dat ik vrede zou vinden in menschelijke wet ondergaan of menschelijke wet uitvorderen, zelfs als mijne macht me verheffen zou tot goden-kiezer?.... Maar Balthazar had pijnlijke knieën; Gaspar voelde de steen in zijn blaze kittelen; en Melchior was onnoozel!"....

„Ik door-tobde dien avond verder in allerlei be-

spiegelende gedachten. Het was, gevoelde ik, mijne tweede ontgoocheling, de tweede mijl-paal langs den weg tot den Voor-bereiden. Ditmaal was de aarzeling gering geweest. Het was me zelfs nooit als bereikbaar ideaal in het hoofd gekomen, een leider éer dan een belijder, een keurder méer dan een gekozene te zijn. Mijn nijd was nooit naar de machtvoerders gegaan: was ik zelf geen berouwend machtvoerder? En leden de heilige Drie Koningen niet aan hun kwalen, gelijk ík moreel-gebrekkelijk was? Zouden zulke exempelen me vervoeren? Zouden zíj het zijn die mij in toom en teugel konden houden, mijne beteekenis aan de lengte der te trekken vore zouden bepalen, mij de oefening van eigen krachten binnen de omschrijving van eigen en andermans goed-wezen zouden leeren?....

„Neen, zulk voor-beeld was me geen les, noch 't aansporen tot het betrachten van dergelijk lot of de over-gave aan dergelijk gebieden. De grooten der aarde zouden mijne geliefde leiders niet zijn, al had ze God tot Zijne eerste bezoekers gekozen, en hun de zalving toegestaan dat ze Hem de eersten eeren mochten. Want zij hadden hun eigen lichaam niet overwonnen, hun eigen lichaam niet geestelijk overwonnen....

„ — Maar eene andere beproeving kwam, bij nade-

renden winter, waarvan ik aanvankelijk hoopte dat ze weg-wijzend was.

„Ik stond, eens avonds van einde-September, in mijn moes-tuintje. Ik ontblootte de laatste boonestaken. Aan draderige wentel-stengels dorden er lange, kronkel-frommelige snij-boonen. Ik wilde ze plukken en uitdoen, ze laten weeken voor mijn maal van den volgenden dag, en ze eten dan met een melk-sause en peterselie, want dat is goede kost. — Ik was aldus ondenkend aan 't werk. Een schoone, grijze lucht regeerde, even malve en even geel, gepakt over-Leie in een lage, dunne wolke van smoor. Het wêer was onroerend. Ik wilde probeeren, een deuntje te fluiten, maar het fluiten klonk me-zelf in eens zóó schril en valsch toe.... Een karper plonsde ploffend boven water, en 't was daarna een groote, angstige stilte die viel. Ik trok aldoor maar rasperige snijboonen. Een gans van het naaste pacht-hof hoornde en hoornde, als koppig-dronken.... De avond was zoet wel, en teeder. Maar niet te minder met een wrevel van onbereikten vrede, het mistroostig duren van eene verwachting.... — Dieper werd de lucht allengerhande aan blauw-grijze doorschijnendheid; de doom boven de over-Leische weiden werd dichter; tot op eens de maan, brutaal-groot en duister-koperig gekleurd, vervaarlijk-ras aan

't stijgen ging. — Te zelfder tijd hoorde ik, als in eene verwachting, met een vreemden keel-klank, benijpend en nochtans overweldigend schoon, „Over!" roepen.... Ik trok voort aan mijn snij-boonen, bang haast, óp te zullen kijken. — Maar uitdrukkelijker ging den roep van: „Over!", met den klank van een vermuitende jongens-stem in een gebarsten glazen toeter.... En toen keek ik over-Leie, schroomvallig, en uitermate was ik beklemd en verbaasd....

„Dáar, boven de hooge, vaal-opklarende pooten en den dons-omhangen nek van een kemel die, gestrekt naar den rijzenden licht-bal, zijne ijverig-prevelende lippen hief; binnen groen- en rood-lederen korven vol stalen stik-werk dat als een gaêring van kleine sterren glom, zat, recht-op, in eene water-groene wade, over-aaid door de rosse glansen — gelijk heden ze waren, zóó eindeloos ongewoon, — der maan, een wonderlijke vrouwe, wier haar de kleur-zelve der maan scheen te zuigen en weêr uit te ademen. Hare armen, paarsend ter holte der ellebogens, waren bloot en zilver-kleurig, waarmede ze, tot teeken dat ik nader treden zou, een braam-twijg over en weêr liet gaan, daar een enkel solferig roosje aan bewoog en cirkels werd aan 't beschrijven. Ook haar groot, kilbleek aangezicht was naakt, waar ik de indiepende vale duistering der oogen en de brandende duiste-

ring van den mond zag, en waar-boven eene zwaarroerende tiara rees die niets was dan duizend groenen-gloed-uitzettende smaragden. Zij wiegde op den kemel die naar de mane keek; heel haar pril en lichtende lichaam wiegde in reizende oranje-glanzen, naar ze haar zwarte braam-lijne gaan deed tot wenkend teeken.... — Naderen dorst ik niet. Er was een bevreemdende verslagenheid, eene beheksing om mijn verloomd lichaam. Ik dorst niet op te kijken haast. Tot het op-nieuw klonk, met braller gebod, uit de stem als een gebarsten kristallen trompet in de laagte: „Over!"....

„Toen maakte ik schromerig de ketting los. Ik wist, als 't ware, niet goed meer wat ik deed. Mijne vingeren haperden bij het werk. Ik haastte mij nochtans, en zuchtte, onwillekeurig. Nooit had mijn zwartendbeeld me zoo groot en zoo diep uit het water tegen gekeken.... — Toen ik óver was, zag ik dat ze reeds was afgestegen; haar dier, geknield, lag in de zoden van den meersch, plat-koppend. Tippeteenend sprong zij den boot in....

„Bij 't over-steken leunde ze zoelend tegen mij aan, met een gilletje toen de ponte aan-stiet op een oever-kei, bij 't landen. En als wij waren aangekomen vroeg ze mij, teeder, met een warmen adem: „Draag me binnen huize, wilt ge? Ik heb niets dan

zole-sletsekens aan." .... Ik dorst niet weigeren. Zij lag in mijne armen als een warm, moê-wegend lammeken. Maar ik gevoelde op mijne voor-armen, benijpend, de veerige drukking, dubbel, der dijen, ééne der borsten, heel even maar, aan mijne borst, en een vinger-top kittelig aan mijn snor-baard. Toen bezag ik haar, geniepig. De glans der rozig-gestegen maan was in de groene, lichte zijde van 't kleed blijven hangen. Ik droeg ze binnen, en ontstak mijn lampken, met eene talmige onhandigheid en een vreeze. — En toen ik mij omkeerde, zag ik dat ze náakt onder hare keerle stond, en het den glans, niet van de rosse maan, maar van haar lichaam was, die straalde. Zij was naakt onder hare water-groene, doorschijnende keerle, de borstjes hoog boven den breeden, staal-zwaren gordel die draken teekende, en naar beneden hing langs voren, versmalde, en rechte den kelk van den klaren buik door-sneed om de binnen-lijn van beenen en dijen tot aan het smalle middel te verhoogen. Graciel als van een heel pril meisje stonden ze op teenende voetjes, die, bloot in de schaduw van het hangend kleed, duisterden en paarsten. Hare smalle armen, zonder eén juweel, hongen, en hielden als moede den wilden rozelaar waarvan de gele bloeme meê-warig verslenste. En haar ros-stralige hoofd, met

de zeekleurig-diepende oogen en 't felle mondje, bewoog, vol sproeten over 't doorschijnend-melkige vel, onder de groene-zonnen-bewegende tiara....

„— Zij antwoordde op mijn zwijgenden schrik:

„„Vrees niet; ik ben niets dan de koningin van Scheba; al mijne schatten heb ik den koning Salomo gelaten; ik kom juist van bij hem; thans ben ik niets meer dan wat ik als 't hoogste mocht wenschen: de schoone vrouw. Ik weet dat ik schoon ben, en het is mijne eenige macht voortaan. Ik heb het alles gegeven, dat ik alleen dàt zou zijn. Salomo heeft het geleerd en heeft het míj geleerd; en hij sterft daar ginds nu, de hoog-wijze, omdat ik niets méér ben dan dàt.... — En nu ben ik bij u. Wilt gij de eindelijke, eindelooze Meesteres niet ontvangen?"....

„Laat me toe, dat ik hier stiller spreek, o brave lieden. Maar de koningin van Scheba heeft me drie dagen lang, brandend en liefde-vol, onder-gaan. Ik was de goede en schamele heer, maar: de héer; zij was de oppermachtig gevende, overmeesterende en schoone, de prachtig-schenkende en blijde-ontvangende vrouw. Ik kende, aan de diepte van eigen smarten en smachten, al hare geheimen. Zij leerde mij, aan het branden of brallen van haar blikken, alle geneuchten kennen. Drie dagen en drie nachten doorlaaiden wij de wereld, waren wij de fakkel

van de wereld. Ik heb door haar mijn hoofd schoon gevoeld en gezien als de zon is; mijne armen waren bij machte geweest de aarde in omhelzing te omriemen; en toen ze me zei: „ik voel een huiverende kreveling in mij als ging ik van u een kindeken hebben", toen dorst ik, door de tinteling van vreugde-tranen heen, die me in elken traan eene zeven-kleurige zon bovenmachtig vertoonden, mijne oogen tartend en uitdagend ten hemel verheffen. Ik was, in mijne steeds verzade onverzaadbaarheid, als een bewustblijden boom, die wist dat hij voort-planten ging in vreugd, in eene aarde die niet beter vroeg dan te telen. Het was, drie dagen en drie nachten dóor, eene steeds wassende razernij van voldaan en steeds herrezen genot, met de kennis van het bereikbaar doel en het heil van de verzekerde belooning.... Het was het hóogste. Deze vrouwen-liefde, met de blijde-aanvaarde, haast zélf-gevonden wet der vermenigvuldiging: o bereikte Meester-schap op wat níets had weten te temmen....

„— Maar ten vierden dage, bij ontwaken, vond ik mijn koetse leêg, en ik-zelf moede en loom uitermate. Ik had als een gore zwoelte om mij. Ik was ten walge moe.... Ik bleef niet lange verwonderd, alleen te zijn. Opgestaan, zag ik door mijn vensterken mijn ponte aan den anderen oever gemeerd, en wég

den hoogen kameel die haar gebracht had. — Ik erkende mijne dwaling en de faling van mijn betrouwen. En ik was niet zonder te treuren, het harte hol, maanden lang, dat me aldus had begeven wat ik dacht eindelijke beheersching te zijn. Ik leed onder de onbestendigheid der scheppende gave, en dat zij niet langer duurt, helaas, dan een vrouwen-gril....

„o Treurnis, dat alle wereld-orde van een vrouwen-gril afhangen zou, van níets dan een vrouwen-gril. Treurnis in den dorrenden geest, treurnis in 't hankere en verwezen, 't loomende en onnoodige lichaam....

„— En 't werden verdrietige maanden thans. De winter-avonden sleepten hunne verveling door mijne schuur die ik zwart en onaangenaam zag. Over dag ging ik de boeren wat helpen nog; 's avonds breide ik netten of vlocht wisschen fuiken voor de paling-vangst. — De paling zelf ging ik soms naar de nabije groote-stad verkoopen. Het geld ontvangen, ging ik het thans verteeren in de slechte huizen, of ik er de koningin van Scheba niet ontdekken zou. Want het was mijn pijniging geworden, te weten dat ik van haar mijn hoogste vreugde genoten had, te meenen dat zij was geroepen om die vreugd te bestendigen....— Vergeefsche moeite: geen fletsch sletten-gezicht toonde me de straling dier groene oogen; de sterke en borstel-ruige wrong der rosse haren vond ik in

geen der vettige en armzalig-magere vlechtjes weêr. Ik was voor goed de weduwenaar; de weduwenaar opnieuw van eigen illusie: van de hóogste ditmaal. Ik was uit de bereikbaar-gewaande empyreeën neêrgetuimeld; nu moest ik maar gedoogen, gelukkig nog dit te bezitten, dat ik het lot mijner schepping, de ongelukkige wet mijner afstamming, de eischen van mijn nalevend ras, onder-ging....

„En 't lang mediteeren van een heelen winter had mij overtuigd dat voortaan alle poging ijdel zou wezen. Ik zou herworden den geweldenaar, de vernietigende en onmeêdoogende natuur-kracht, vermits het heul-middel mij ontsnapte of geweigerd werd. Ik zou weêr al mijne tegensprekende gevoelens abstraheeren van de vernielende ondeugd, die mijn wezen uitmaakte. Ik zou niets meer vragen, dan te wezen wat ik wás, in al mijne bewuste slechtheid, met het zwart verdriet in mij dat ik ze ooit bewust geworden was....

„Maar nieuwe pijniging bracht mij een lente, waarvan ik verwachtte dat ze me, bij 't stijgen der sappen, tot nieuwen natuur-toestand terug-voeren zou. Ik had me vergist. Mijn lange bespiegelingen waren thans dammen geworden, zand-banken waar de vloed op afschampen kwam. De natuur, de natuur wilde niet ééns meer van me weten. De doem woog op mij; ik

was de verloochende, omdat ik getracht had den betere te zijn; ik kon me niet eens meer ongelukkig gevoelen omdat ik te krachtig was; en de natuur gedoogde niet eens meer mijne krachten op te porren....

„O, wat ik heb gewacht! Hoe ben ik me naakt in de zon gaan stellen, in het huiverend benijden der slechte ontvangenis! Maar ik voelde mijne aderen niet meer zwellen, mijn blikken niet rood meer worden, geen scheuten meer die dóor mijne armen mijn vuisten als mokers hieven, of die de schrikkelijke en blijde pijn van mijn kuiten waren. Een geestelijk bestreven, dat een jaar had geduurd, had ál het oorspronkelijke van mij afgescheiden. Ik stond, een verlorene onder de menschen; te krachtig nog om een gewoon mensch te zijn, en die zijne krachten zelfs niet in de algemeene tochtigheid der aarde kon voelen opgaan....

„En de duisternis herbegon om mij. Het herwerd den blinden tocht door de dagen, de vrees der doorspookte nachten. En 't schijnt wel of het sarrend seizoen in mij de verschrikking wilde bestendigen: deze lente was razerig en stormig, vol misten bij dage en onweêr te nacht....

— „En zoo gebeurde het eens, o mijne schoone en teedere herinnering, dat ik in bed lag te woelen

als immer, loom van mijn looden leden en doorfolterd hoofd dat geen hoop meer kende. Ik roerde op mijn stroo-zak, mijn wijd-open oogen schrikkelijk blind in den donkere, in eene verschrikking die me martelde en haast eene vreugde werd. — Ik hoorde dat het plots geweldig begon te regenen. Het werd een geloei als van geheel de hel. Een donder-slag kraakte daarop als een ingedeukt deur-paneel. De schicht van een bliksem scheurde mijne oogen door. De Leie voelde ik brobbelen eerst, dán huilend koken.... Het was een weêr dat me huiveren deed onder de sargie, gekweld als onder nieuw-dreigend onheil. Er kroop kleverig angst over mijne armen. Ik bezat me-zelf niet meer, aldra, dan om het scherpe gevoel van mijn ongelukkig-zijn. Mijn hoofd was me hol en zwaar. Ik lag, haast onmachtig, te rillen, onwillig tegen-over eigen nood....

„Toen hoorde ik, zeer duidelijk, als geroepen in mijn oor door een schrille kinder-stem: „Over!" Mijn ijle verbazing, plots gewekt, kon niets afdoen van de zekerheid dat ik wel goed gehoord had. Toch bleef ik liggen onder de ruige deken, wrevelig thans, om wien in zulken nacht me mocht storen. Was het overigens geen begoocheling?.... Naar opnieuw klonk het woord, scheurde als het ware mijn trommel-vlies, door-sneed mijn hersenen en mijn

hart. Nog bleef ik te bedde nochtans, al werd ik allengerhand menschelijk-vermurwd, te hooren dat het een kinder-stem was.... Maar — en nu begon ik reeds te denken — een kind, komaan, te nacht, en in wélken nacht!.... — Doch, aandringender, smeekend en nochtans gebiedend ditmaal, en ten derden male: „Over!"....

„Ik sprong uit mijn koetse nu, keek door mijn vensterken. En ik zag, niet-tegenstaande het pikkedonker, ik zag, kijk, een schamel kindeken staan, met een heel grooten bol-lantaren, over-Leie, in 't wervel-stormend omkolken van het orkaan. Het stond daar, danig natuurlijk als bij een milden zomernamiddag, zijn plets-bloote voetjes als een onnadenkenden glim-lach in de zompige en zwarte aarde; het stond daar, argeloos en als 't ware van uitmuntend humeur, en bezorgd alleen om zijn bollantaren, waarvan het de wieke na-zag en eventjes opdraaide. De vlamme scheen schoon en kalm over hem, vergeelde en verblauwde de plooien van zijn recht-hangend blanke kleedje, over-roosde zijn oolijk-onschuldig gelaat, en rondde kleine klare welvingetjes over zijn krullend blond-gouden haarken. Het stond, en had als lolle in zich-zelf. En 't wondere: het stond daar, bij ómzwiependen regen, als in de beschutting van een ongeziene nis, als onder de wel-

ving van een onmerkbaren paraplu. Zijn haarken bleef properkens in de krul. Zijn kleed ging niet plakken tegen zijne arme billekens. En zelfs de bollantaren spetterde niet van vlamme, noch schoot, noch verschoot. En hij brandde kalm als in een koei-stal bij geloken nacht.... Toch — alles in één oog-wenk gemerkt — was ik verteederd, als 't hoort bij een mensch met gevoelen. Ik kreeg compassie. Ik trok mijn kleêren aan en een grooten soldaten-mantel; stak den boot af; had alle moeite der wereld om hem over 't woelige water, onder 't kraken der wegende wolken, bij 't open-barsten der uit-spattende bliksems, aan de over-zijde te brengen; mij te weren tegen een vóort-stuwenden stroom dien ik zelden aldús gekend had. Want het was een echt duivels-weder....

— „Het manneken, met zijne wondere blonde krullekens, trad lachend aan boord. Ik zei, wrevelig: „Gij lacht nog, gij?" Hij antwoordde: „Ge zult al meer gaan lachen!"

„Onder de ontketende furie der winden voeren we weder ten boorde toe. Het ging gemakkelijker dan bij gaan, van stroom wege. — Als op eens de boot, midden in de rivier gekomen, gekkelijk, maar vervelend, aan het draaien gaat, aan het draaien als een tol. Hij legt de rivier in kringen als een

geworpen steen. Hij schijnt op de draaiende zuiging als bóven water te kolken. Hij draait; hij draait zot. De bol-lantaren teekent razerig-vlug licht-cirkelen over 't vervaarlijk-zwarte water.... Intusschen pletst de storm aldoor maar neêr op mij met deukenden ijver. Ik stuw en stoot nijdig met den stuur-boom. Vergeefsche moeite. En het manneken aan 't schateren, aan 't schateren!....

„„Hebt gij daar zulke leute meê?" vraag ik. En zijn antwoord: „Gij zult nog leute hebben in eeuwigheid, gij!...."

„Ik ga weêr aan 't boomen, met al mijn geweld. De boom kraakt. De boot aldoor aan 't draaien maar. Ik span mijn bralste krachten in. De boom breekt. Het manneken lacht, lacht, lacht. En het onweêr geweldiger steeds aan 't razen....

„„Nu zijn we nog verder van 't dorp!" sakker ik. — „Gij zijt al dichter en al dichter van het dorp," is het antwoord....

„Ik onstelde van zulke antwoorden; maar het was te slecht weêr tot veel bespiegelen. Ik vroeg, waar ik thans met de riemen trachtte den boot aan wal te brengen: „Wie zijt ge, kleine, die me aldus aanspreekt?" Ik kreeg als antwoord niets dan een monkel. Hoe ik me inmiddels afbeulde over het dobberen van de huilende Leie heen:

geen perijkele dat ik verder kwam! — Toen zei hij in eens: „Wacht gij nog altijd den Meester, gij?" Ik schrikte eerst, en dan zuchtte: „Och! En er van spreken in zúlken moment, bij zúlk een weêr!" — „Geef mij de riemen," zei hij.

„En zie, we gleden al met eens als een pluimpje over den woedenden vloed. Hij zat op het roei-bankske als een versch-gekleed matroosken. Nu zag ik heel duidelijk, in den lantaren-schijn, dat de regen een hand-hoogte om hem heen ophield, en hem niet bereikte. Hij zat daar in een goed wollen, warm-droog tabbaardeken. Hij riemde gelijk een jong meisje naar een zomersch lust-huis, terwijl we 't water door-kliefden als 't mes den zachten geitekaas.... En hij keerde rijzekens het aangenaam-krullend hoofdeken naar mij, en:

„„Gelooft ge aan den Meester?" was zijne monkel-vraag.

„„Als gij 't kunt, kan ik het óok," gaf ik ten antwoord, wrevelig en gekwetst in mijn kunste.

„Maar nauwelijks had ik de spanen vast, of de boot ging weêr aan het draaien en kolken, en de storm ons op te zwelgen.

„„Wie zijt ge, wie zijt ge?" gilde ik nu, plots beklemd in de foltering van mijne schrik-wekkende onmacht.

„„Herkent gij uw Meester?" sprak hij, kalm thans, en zeer beslist.

„„Ja, ja, ik geloof dat ik geloof; dat ik....; maar...."

„Ik kon niet uitspreken. Eene oneindige stilte was over den vloed gekomen. Een schoone ronde maan belichtte vóór mijne verbaasde, en nochtans geenszins verschrikte oogen, den glimlach der opeensgezuiverde rivier. Weêr lag ze kalm en ijverig-verwachtend als in de huiverige en spannend-schoone ontvangenis der heerlijkste lente-nachten. Ik herkende, verhelderd-zelf en gansch omwonderd, thans ál de boomen, en zelfs, onder een overvloedend mane-licht, de stukken rogge en de stukken haver, die 'k onderscheiden kon aan hunne kleur. De daken der huizen stonden in hunne meeste gerustheid. De Leie was een blauwe, omwaasde spiegel weêr. In eens was de geheele vrede herboren.... De spanen legden de Leie in de schoonste cirkeling, als bij een roerloozen middag ten laten voorjaarstijd. Wij stapten aan wal. Ik droeg het kindeken binnen op mijne armen, stak het lampken weêr aan; en het lampke proeste en pruttelde eerst, en ik moest er aan prutsen, en....

„En toen ik mij omkeerde was er geen kindeken meer. Maar er stond voor mij een schoon en nederig

Man, en Hij zei: „o Mijn machtige dienaar, mijn naam is Jezus Christus!""

— Christophorus zweeg. In de duisternis teekenden glimmend twee tranen de hoogte van zijne juk-beenderen. Hij schoof dieper zijne handen in de pij-mouwen, en scheen te huiveren.

„En nu ga ik slapen, menschen," zei hij, en hij gaf ons elk een kruisken....

— O Begenadigde, en weet gij het nog hoe wij hem 's anderen morgens dood vonden in zijne cel, in de oude schure aan de Leie, de wijd-open oogen gekeerd naar den vloed waar hem zijn Heer, waar Onze Lieve Heer hem verschenen was?....